

Isaac Herzog, întâlnire cu reprezentanții comunității evreiești din România la Templul Coral

Vizită oficială a președintelui Statului Israel în România

În cadrul vizitei oficiale în România, președintele Statului Israel, Isaac Herzog, însoțit de prima doamnă, Michal Herzog, și de membri ai delegației sale, responsabili, între altele, de politică externă și de relația cu diaspora, s-au întâlnit la Templul Coral din București cu liderii Federației Comunităților Evreiești din România, cu președinți de comunități din țară și cu șefi ai unor departamente din Federație.

Președintele Federației Comunităților Evreiești din România, deputatul Silviu Vexler, le-a urat bun-venit președintelui Herzog și primei doamne Michal Herzog: „Domnule președinte, m-ați primit de multe ori în casa dumneavoastră, acum vă spunem bun-venit în casa noastră, la Templul Coral. Sinagoga în care ne aflăm este cel mai cunoscut, cel mai vizibil simbol al iudaismului din România. A supraviețuit războaielor, a supraviețuit Holocaustului și a supraviețuit unui Pogrom, dar continuă să stea în picioare astăzi, nu doar ca o dovadă a

istoriei comunității evreiești din România, ci și ca o speranță în viitorul vieții evreiești de aici”, a spus în mesajul său de bun-venit Silviu Vexler care a subliniat: „Vă aflați astăzi în inima unei comunități evreiești din Europa, în care suportul pentru Statul Israel nu este pus la îndoială. (...) Am făcut tot ceea ce am putut pentru a sprijini Statul Israel, la bine și la greu”, a spus Silviu Vexler. Acesta a remarcat că, în lume, de-a lungul timpului, au fost multe persoane care au purtat numele de „prima doamnă”, dar puține au meritat cu adevărat acest titlu prin activitate și conduită, mulțumind în final primei doamne Michal Herzog pentru activitatea sa cu un impact substanțial pentru Statul Israel.

„Sunt foarte fericită să fiu aici. Au fost două zile foarte intense, din care am învățat foarte multe și vreau să vă mulțumesc tuturor pentru asta. Silviu Vexler, cuvintele dumneavoastră m-au impresionat profund. Pentru noi este foarte important să ținem vie această legătură strânsă dintre comunitățile

evreiești și Statul Israel. Știm că nu toți înțeleg întotdeauna în societatea israeliană ce efect au evoluțiile conflictelor asupra comunităților evreiești din diaspora. Dar sunt convinsă că noi cu toții trebuie să avem grijă de aceste punți create între comunitățile din diaspora și Statul Israel și vă mulțumesc tuturor pentru tot ceea ce faceți aici, în comunitățile evreiești mai mici sau mai mari din România. Pentru că duceți mai departe moștenirea noastră comună și demonstrați mereu cât de important este să rămânem împreună în această misiune a noastră

de a proteja viața evreiască”, a declarat prima doamnă Michal Herzog.

„Această vizită în România mă bucură foarte mult, iar ultimele zile au fost cu adevărat emoționante. Ieri, la Iași, astăzi cu președintele Nicușor Dan și cu președinții Camerei Deputaților și Senatului, apoi discursul în plenul reunit al Parlamentului. Comunitatea evreiască din România este foarte aproape de inima mea și foarte importantă pentru mine personal și pentru Israel. Numărul celor care mi-au scris în această perioadă,

(Continuare în pag. 2)

Isaac Herzog, întâlnire cu reprezentanții comunității evreiești din România la Templul Coral

(Urmare din pag. 1)

În legătură cu această vizită, este enorm, pentru că istoria evreilor din România are reverberații în toată lumea. (...)

Astăzi, relațiile pe care comunitatea evreiască de aici le are cu Statul Israel și cu lumea evreiască, în general, legislația de combatere a antisemitismului în România și progresul în acest domeniu sunt cu adevărat impresionante. Să menții viața evreiască într-o comunitate mică nu este un lucru ușor, dar este o adevărată mișcă. Vreau să mulțumesc pentru toate acestea prietenului nostru Silviu Vexler care este un lider evreu extraordinar, prin felul în care asigură viitorul vieții evreiești, prin activitatea sa legislativă. Vă mulțumesc mult și sper să ne vedem și în Israel. Sper să avem cu toții pace!", a mai declarat președintele Statului Israel, Isaac Herzog.

Cu prilejul acestei întâlniri, toți cei prezenți – membri ai delegației Statului Israel, reprezentanți ai conducerii FCER, președinți ai comunităților din țară, ambasadori – au arătat principalele elemente ale activității lor, făcând astfel cunoscut efortul comun de preservare și promovare a vieții evreiești în România și în Israel.

Vizita în România a președintelui Statului Israel, E.S. Isaac Herzog

In perioada 26-29 iunie, la invitația președintelui României, Nicușor Dan, președintele Israelului, Isaac Herzog, a efectuat o vizită oficială în România. Este a treia vizită pe care domnia sa o face în țara noastră. Această vizită s-a desfășurat în condițiile în care ambele țări împărtășesc angajamentul de a păstra memoria Holocaustului și istoria comunității evreiești din România, s-a subliniat în comunicatul Președinției Israelului.

Isaac Herzog a ales această perioadă pentru a putea participa la Iași, la a 85-a comemorare a Pogromului din iunie 1941. Astfel, vizita oficială a președintelui Israelului a început cu participarea la a 12-a ediție a Marșului Vieții de la Iași, organizată în memoria victimelor, și la ceremonia de reînnoire a 22 de victime ale Pogromului, identificate recent. Găsiți detalii în pagina 8 a *Realității evreiești*, într-un articol amplu dedicat ceremoniilor de comemorare a Pogromului de la Iași.

Pe 29 iunie, președintele Statului Israel a fost primit cu onoruri militare la București de către președintele Nicușor Dan. Cei doi șefi de stat au avut discuții oficiale axate pe consolidarea parteneriatului bilateral, cooperarea în domeniile securității și în combaterea antisemitismului. Relația dintre România și Israel este puternică la nivel politic, economic și uman, a declarat, la sfârșitul întrevederii, președintele Nicușor Dan. El a subliniat caracterul istoric al acestei relații, evidențiind că „un liant este comunitatea israelienilor originari din România, care au contribuit la construcția și la dezvoltarea Statului Israel. În contextul creșterii discursului care instigă la ură, trebuie să acționăm cu fermitate și, în același timp, cu tact împotriva acestor tipuri de manifestări, astfel încât să reușim o deescaladare, deradicalizare, o comuniune între oameni care au opinii, religii, credințe diferite”,

a mai afirmat președintele României. Nicușor Dan s-a referit și la viziunea comună a celor două țări în domeniile colaborării economice, strategice, militare și la pozițiile comune legate de situația din Orientul Mijlociu și realizarea păcii în regiune.

La rândul său, președintele Israelului, Isaac Herzog, a declarat că Israelul și România se întâlnesc astăzi ca două democrații puternice, vibrante, legate între ele de valori împărtășite profund, iar România este o țară care caută pacea și dorește să trăiască în pace cu toți vecinii, liberi de amenințarea terorii și violenței.

Referindu-se la vizita de la Iași, el a arătat: „Nădăjdum că lecțiile vor fi învățate și reținute și că toate măsurile, pentru a nu uita niciodată Holocaustul, vor fi luate. Mulțumim României pentru angajamentul său de a preda istoria generațiilor viitoare. Acest lucru este acum mai important decât oricând. Acum, când flagelul antisemitismului circula prin lume din nou, trebuie să ne ridicăm împreună împotriva acestei uri otrăvitoare, în toate formele sale, aici în Europa și în restul lumii.” Președintele Israelului a scos în evidență rolul israelienilor de origine română, o punte vie între cele două popoare, și a prezentat o imagine extinsă a situației din Israel după atacul terorist din 7 octombrie 2023 care a determinat Israelul să lupte pe multiple fronturi. „Acest război nu este numai împotriva Israelului, este un război purtat de imperiul răului iranian împotriva lumii libere. România înțelege acest pericol și apreciem profund sprijinul dumneavoastră pentru Israel în această perioadă, în această bătălie atât de grea.”

Președintele Statului Israel a mai arătat că această vizită a reafirmat ceea ce se știe de multă vreme: că Israelul și România nu sunt numai parteneri, sunt și prieteni.

În continuarea vizitei, Isaac Herzog a susținut un discurs în fața plenului reunit al Parlamentului. Cu acest prilej, el a avut întâlniri și cu președinții celor două camere, Mircea Abrudean, la Senat, și Sorin Grindeanu, la Camera Deputaților. La întâlnirea cu Mircea Abrudean discuțiile au vizat consolidarea parteneriatului româno-israelian. Cu această ocazie, președintele Senatului a subliniat angajamentul ferm al României față de păstrarea memoriei Holocaustului, combaterea cu fermitate a antisemitismului și a discursului instigator la ură. Probleme asemănătoare au fost abordate și în cadrul convorbirilor cu președintele Camerei, Sorin Grindeanu. „Pentru România rămâne o preocupare importantă combaterea antisemitismului și a xenofobiei, iar Strategia Națională în domeniu, pentru perioada 2024-2027, se axează inclusiv pe prevenirea acestor fenomene prin educație”, a afirmat, în cadrul convorbirilor, Sorin Grindeanu. El a evidențiat faptul că, pentru România, Statul Israel continuă să fie un aliat strategic și principalul partener din Orientul Mijlociu.

Discursul președintelui Isaac Herzog în plenul Parlamentului României

Președintele Statului Israel s-a adresat plenului reunit al Parlamentului, pe care l-a numit „un sanctuar al democrației”. El a subliniat legăturile istorice și culturale profunde dintre po-

porul evreu și România, amintind că, la Iași, un poet evreu pe nume Naftali Herz Imber a scris prima versiune a imnului național al Israelului, *Hatikva* (Speranța), în 1877. Pe atunci, orașele și satele românești pulsau de viață evreiască, făceau parte din țesătura neamului românesc.

Cruzimea omului a făcut posibil Pogromul de la Iași, de la care s-au împlinit 85 de ani. Președintele Herzog a menționat că, în urmă cu o zi, a participat la o comemorare ținută la Iași, pe locul unei gropi comune care adăpostea rămășițele a 22 de evrei masacrați în timpul Pogromului. „Recunoașterea acestei istorii reprezintă o datorie sacră, esențială pentru restabilirea umanității și pentru a garanta că suferința trecutului nu va fi niciodată uitată. Actul de a comemora nu șterge suferința victimelor, dar ne permite să restaurăm umanitatea celor cărora le-a fost negată. Comemorarea ne aduce aminte de ceea ce nu mai este și de ceea ce trebuie să construim”, a întărit vorbitorul în cadrul discursului său în plenul Parlamentului.

Însă „România a pășit înainte cu îndrăzneală și curaj. În iunie 1948, la doar o lună de la proclamarea independenței Statului Israel, România a recunoscut tânărul nostru stat. Evreii din România au fost printre primii care au întemeiat așezări în Israel. (...) De-a lungul celor 78 de ani de relații bilaterale, am reușit să construim cu grijă un limbaj comun, o prietenie bazată pe încredere și o speranță pe care o putem transforma în realitate. Relația noastră s-a dezvoltat în numeroase domenii și a devenit un pilon strategic al stabilității și al cooperării. Doresc să mulțumesc guvernelor și ambasadorilor noștri pentru întărirea acestor relații. În ultimii ani, ambele state au jucat un rol tot mai important în consolidarea securității reciproce, precum și a securității regionale și internaționale”, a accentuat președintele Herzog.

Vorbitorul a reliefat faptul că România a devenit un model la nivel internațional în ceea ce privește comemorarea Holocaustului, asumarea responsabilității istorice și educația cu privire la această tragedie: „Am văzut cum eforturile dumneavoastră de combatere a antisemitismului, a discursului instigator la ură și a xenofobiei, precum și adoptarea definiției de lucru a antisemitismului, propusă de Alianța Internațională pentru Memoria Holocaustului (IHRA), au devenit un standard solid în protejarea democrațiilor de otrava urii. Laud legislația robustă și legea Vexler, sperăm să vedem implementarea celei mai noi legi care combate antisemitismul.”

Președintele Herzog a apreciat în mod deosebit atitudinea României în prezent: „România a demonstrat o solidaritate remarcabilă în lupta pentru eliberarea ostaticilor israelieni din Gaza. Poziția fermă și principială a României reflectă exact tipul de atitudine de care comunitatea internațională are nevoie în acest punct al experienței noastre umane, în actuala realitate geopolitică. Astăzi nu mai poate exista nicio îndoială: amenințarea reprezentată de regimul iranian și de organizațiile pe care acesta le susține și le instrumentalizează se extinde cu mult dincolo de Orientul Mijlociu. Aceasta afectează stabilitatea globală, libertatea navigației maritime și însăși securitatea democrațiilor din întreaga lume.”

Președintele israelian a punctat: „Trebuie să subliniez, în fața dumneavoastră și a lumii întregi, că Israelul nu se opune unei soluții diplomatice a războiului. Dimpotrivă, noi căutăm pacea. Ne construim pacea de-a lungul frontierelor. Este cea mai arzătoare speranță și cel mai profund demers al nostru. Însă dorința Iranului de a deveni un stat cu un statut special și o influență universală reprezintă o amenințare concretă la adresa Israelului. Totodată, intenția Iranului de «a apăra viitorul Libanului» subminează perspectivele de a avansa spre pace și securitate.”

Isaac Herzog a evidențiat semnificațiile profunde ale speranței în conturarea spiritului poporului evreu: „Elie Wiesel a fost un supraviețuitor al Holocaustului și și-a dedicat întreaga viață pentru a trezi conștiința umană. El a scris: «Speranța este amintirea viitorului.» Ieri, la mormintele celor uciși la Iași, am simțit speranță. Acesta este mesajul pe care îl poartă cu sine imnul statului evreu democratic Israel, un imn creat în România. Speranța este forța care a însoțit poporul evreu de-a lungul generațiilor și care, inclusiv în cele mai dificile momente, ne-a îndemnat să privim înainte, să luptăm pentru siguranța noastră, să acționăm pentru aducerea tuturor ostaticilor noștri și să aspirăm la o pace adevărată.”

Președintele Statului Israel și-a încheiat intervenția adresând mulțumiri conducerii României și poporului român pentru dialogul deschis și substanțial, pentru prietenia și solidaritatea manifestate, precum și pentru susținerea acordată Israelului și poporului israelian: „Împreună putem trăi, împreună putem construi, împreună putem crește. În limba dumneavoastră: «Mulțumesc!»”

Eva GALAMBOS
Claudia BOSOI
George GÎLEA

Alegeri în Israel

Gadi Eisenkot, principalul concurent al premierului Benjamin Netanyahu

Israelul se pregătește de alegeri legislative, probabil în luna octombrie, iar spectrul politic se dovedește variat, în rândul opoziției făcându-și apariția noi partide. Unul dintre inițiatori în acest domeniu este generalul (r) Gadi Eisenkot. Fost șef al Statului Major al armatei israeliene, el a apărut oarecum neașteptat în cadrul campaniei electorale, împreună cu partidul pe care l-a creat, Yashar. Ultimele sondaje de opinie îl plasează pe primul loc, depășind celălalt partid de opoziție, alianța împreună condusă de Naftali Bennet și Yair Lapid.

Eisenkot a fost șeful Comandamentului de Nord al armatei israeliene, adjunct al șefului de stat major, iar între 2015 și 2019, comandantul Armatei Israeliene. Este cunoscut ca om al reținerii, un moderat. În pofida valorilor de atacuri teroriste în Cisiordania, el s-a opus pedepsei colective și a impus respectarea angajamentelor, se subliniază într-o analiză a publicației *Haaretz*. Doctrina lui militară a fost definită prin ceea ce armata a numit „campanie între războaie”, o abordare de securitate definită prin operațiuni proactive, la scară mică, urmărind amânarea unui război și descurajarea dușmanilor.

În vârstă de 66 de ani, Eisenkot a intrat în politică în 2022, alăturându-se partidului Alb-Albastru al lui Benny Ganz, care, prin mai multe asocieri, a devenit Partidul pentru Unitate Națională. În guvernul de centru-stângă a servit ca ministru fără portofoliu și a fost membru al mai multor comisii parlamentare. În 2025 a declarat că părăsește partidul lui Ganz și s-a retras și din Knesset din cauza felului în care au fost abordate alegerile interne din cadrul Partidului pentru Unitate Națională.

Puțin timp după aceea a înființat partidul său, Yashar, în care a atras numeroase personalități de la partidele Unitate Națională și Muncii. Printre membri figurează și un fost șef al Shin Bet (securitate internă) și un veteran Mossad. Partidul susține egalitatea dintre sexe, pe listele de candidați numărul bărbaților este egal cu cel al femeilor.

Fiul și doi nepoți ai lui Eisenkot au murit în războiul din Gaza. Fiul a murit în timpul unei operațiuni de salvare a ostacilor din 2023, Eisenkot învinuindu-i de „lașitate, ezitări politice și considerente politice și ideologice greșite” pe cei responsabili care „urmăreau în Gaza obiective opuse țelurilor reale ale războiului”.

Programul partidului se bazează în

primul rând pe garantarea securității, obiectiv cuprins într-un plan de 10 puncte. Acesta prevede organizarea unei comisii de stat de cercetare a atacului Hamas din 7 octombrie, serviciu militar sau național pentru toți cetățenii, inclusiv haredimii și arabii, și o nouă doctrină de apărare bazată pe planificare și o strategie care vor transforma Israelul într-o putere regională importantă. Se propune de asemenea o limită de timp pentru funcția de prim-ministru și se solicită ca toți elevii, inclusiv cei de la ieșive sau alte școli religioase, să studieze obligatoriu matematica, științele și istoria. Partidul se angajează să ia măsuri pentru reabilitarea economiei, stoparea „migrării creierelor” și îmbunătățirea securității personale a tuturor cetățenilor. Din programul partidului reiese clar că se opune actualelor încercări ale extremei drepte de a modifica justiția.

Spre deosebire de alianța Bennet-Lapid, partidul nu se ocupă direct de problema drepturilor LGBTQ, dar susține o legislație în care se recunosc căsătoriile civile. În programul partidului figurează puține referiri la populația arabă din Israel sau la palestinienii din teritorii. Eisenkot nu susține ideea celor două state, admite condiționat stabilirea de colonii evreiești în Cisiordania, dar a condamnat violența manifestată de coloniști și de armată.

Spre deosebire de colegii din opoziție, Eisenkot nu a respins explicit formarea unei coaliții cu Lista Arabă Unită a lui Mansour Abbas pentru a obține o majoritate în Knesset, necesară formării unui guvern de coaliție.

Dizolvarea Knessetului dă semnalul pentru campania electorală

Cu 62 de voturi pentru, deputații din Knesset au votat decizia de dizolvare a parlamentului, deschizându-se astfel calea către alegerile legislative din 27 octombrie. În sesiunea finală a Knessetului au fost votate de deputații care sprijină guvernul de coaliție o serie de măsuri și legi de modificare a sistemului judiciar, criticate de opoziție, dar care au satisfăcut condițiile puse de partidele religioase pentru sprijinirea coaliției lui Benjamin Netanyahu. Printre ele se află: Legea fundamentală a Studiului Torei, o măsură de întărire a caracterului religios al statului; o lege care interzice arestarea ultrareligioșilor care nu s-au prezentat la recrutare; s-au respins autorizațiile pentru produsele cașer eliberate de diferite instituții particulare care ar fi redus dependența de Rabinatul Central, aparținând statului.

În primul sondaj de după anunțul

oficial de organizare a alegerilor, publicat de Canalul 13 de televiziune, s-a constatat că, în cazul organizării în acest moment a scrutinului, coaliția ar câștiga numai 50 de mandate, insuficiente pentru formarea unui guvern. În schimb, partidele de opoziție ar putea obține majoritatea, chiar și fără cele arabe. Ele ar obține 61 de mandate, iar partidele arabe, 9, mai puțin cu două decât în sondajele anterioare.

Analistii afirmă că, în următoarele aproximativ patru luni până la alegeri, situația poate să se modifice, deoarece diferențele dintre coaliție și opoziție sunt mici. Opoziția ar putea avea șanse mult mai mari dacă ar accepta unele partide arabe într-un guvern de coaliție, dar deocamdată niciun partid evreiesc de opoziție nu s-a pronunțat categoric pentru această direcție.

250 de ani de istorie americană: imigrarea evreiască în Statele Unite ale Americii

Marcare a 250 de ani de la declararea Independenței Statelor Unite ale Americii a fost prilejul unor analize cu privire la formarea poporului american, un popor de imigranți. Unul dintre cele mai importante grupuri de popoare stabilite în SUA care le-au oferit condiții optime de dezvoltare, acordându-le libertate deplină, fără discriminare, au fost evreii. Ei au recompensat viața americană de drepturi egale, printre altele, prin participarea la toate evenimentele majore din istoria SUA, de la Războiul de Independență la Al Doilea Război Mondial și la eliberarea lagărelor morții din Europa, neprecupețindu-și viețile când a fost cazul.

Formarea primelor comunități

Începând din secolul al XVII-lea, când primii evrei s-au stabilit în New Amsterdam (New Yorkul de azi) fugind de Inchiștiția din coloniile spaniole și portugheze, și până astăzi, 3,5 milioane de evrei au imigrat în SUA. Dacă acum cele mai multe comunități evreiești sunt așkenaze, primii imigranți au fost sefarzi. Cu toate că pe parcurs evreii așkenazi au depășit ca număr sefarzii, până în secolul al XIX-lea, comunitatea evreiască a fost sefardă, sinagogile erau sefarde și așkenazimii au preluat ritualurile de slujbă sefarde. Deși a continuat imigrarea sefarzilor până la jumătatea secolului al XX-lea, ei proveneau de acum în majoritate din statele arabe

din nordul Africii și din fostul Imperiu Otoman. Erau vorbitori de ladino. Astăzi, în SUA numărul lor este de aproximativ 250.000-300.000, reprezentând 3-4% din evreii americani.

Între 1820 și 1890 numărul evreilor a crescut de la 3.000 la 250.000, rata de imigrare a lor fiind de 5 ori mai mare decât a celorlalți imigranți. Erau evrei vorbitori de germană, provenind din Bavaria, Prusia occidentală și Alsacia, motivele lor fiind economice, dar și eșecul Revoluției din 1848, care a stopat mișcările liberale de la care evreii așteptau egalitate de drepturi,

precum și antisemitismul și numeroasele interdicții care le-au fost impuse.

În SUA, evreii vorbitori de germană s-au răspândit pe întregul teritoriu al țării, au creat comunități, s-au implicat în economie, comerț, industrie. Ei au transformat iudaismul american și au căutat să-l modernizeze. Unii, influențați de curentele religioase liberale din America și din Europa, au

preluat ceea ce este cunoscut drept iudaismul reform. Profitând de noile tehnologii, ei s-au străduit, prin cărți, reviste și alte publicații în germană, ebraică și engleză, să promoveze educația evreiască, iar prin diferite organizații, ca B'nai B'rith, să interconecteze evreimea și să ajute evreii să se protejeze.

Imigrarea est-europeană

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-a intensificat imigrarea evreilor din Europa de Est. Motivele

au fost multiple: pogromuri, dar și suprapopularea, legile opresive, recrutările forțate în armată, sărăcia și lipsa de speranță la care s-au adăugat posibilitățile oferite de Ameri-

ca și ofertele de călătorii ieftine. Din nou, rata de imigrare a evreilor a fost mult mai ridicată decât a neevreilor proveniți din alte țări. Între 1880 și 1924, când s-au impus cote de imigrare restrictive, peste 2 milioane de evrei din Ru-

(Continuare în pag. 5)

Pagină realizată de
EVA GALAMBOS

Vacanță într-o tabără sionistă din 1946

Continuăm rubrica noastră cu o temă de vacanță: tabere evreiești pentru copii și tineret, începând cu perioada interbelică și exemplificând cu amintirea unei tabere din perioada postbelică, trăită de jurnalista Eva Galambos.

În perioada interbelică, mai ales după 1923 (anul în care evreii au primit cetățenia română, conform noii Constituții), comunitatea evreiască din România a dezvoltat o rețea puternică de tabere pentru tineret, legate de mișcări sioniste, de cercetași, de organizații culturale și sportive.

Cele mai răspândite tipuri de tabere evreiești pentru tineri erau organizate de mișcări sioniste ca Hașomer Hațair, Betar, Gordonia, Bnei Akiva. Scopul lor era pregătirea pentru aliya în Palestina Mandatară și aveau ca principale activități folosirea limbii ebraice și antrenarea cunoștințelor de istorie evreiască, sport, drumeții, teatru, coruri, muncă în grădini sau în cooperative. Astfel de tabere aveau loc în jurul Bucureștiului, în pădurea Băneasa ori la Snagov; la munte, în Bucegi și în alte părți din Carpați; în provincie, în orașe precum Iași, Cernăuți, Chișinău, Cluj, Oradea.

Taberele de cercetași evrei erau afiliate la organizația centrală de cercetași, dar aveau unități separate puternice la Iași și la Cernăuți. Taberele organizate de cercetași la nivel național sau internațional se numeau jamboree. În 1931, cercetașii evrei din România au mers la Jamboreea internațională de la Kandersteg, Elveția, iar în 1932 la Jamboreea de la Sibiu.

Nu lipseau taberele culturale și sportive, organizate de KEA – Kultur Liga, de Federația Comunităților Evreiești, dar și de reviste precum *Cutezătorii* (mai târziu, începând cu 1967). Se țineau la Sinaia și Predeal, iar programul lor includea cursuri de literatură idiș, teatru, muzică, echipe de fotbal.

Cum erau reflectate în presa vremii taberele evreiești? Taberele sioniste erau cele mai mediatizate. Despre ele se scria în publicații precum *Buletinul societății Zion*, *Aurora ționistă*, *Dorul Sionului*, *Curierul Zionului*, *Ecoul zionist*. Se dădeau anunțuri de înscriere, iar după tabere apăreau cronici, poezii și impresii ale tinerilor. Tonul era educativ și mobilizator, de tipul: „Pregătim pionierii pentru Eretz Israel.”

Existau și buletine interne ale organizațiilor. De pildă, Hașomer Hațair avea propriile foi volante unde era descrisă viața în tabără: trezirea, rugăciunea, munca, focul de tabără etc.

Presa generală românească (*Dimineața*, *Adevărul*) relata neutru sau pozitiv despre așa-numitele „colonii de vară” și „tabere de sănătate” pentru copiii evrei. Accente antisemite dominau în presa de extremă dreapta (*Cuvântul*, *Porunca vremii*), mai ales după 1935, când apărea retorica despre „numerus clausus” și „pericolul” tineretului evreiesc organizat. După 1938, odată cu decretul de revizuire a cetățeniei și apoi cu excluderea din școli, multe tabere au devenit și un spațiu de refugiu și solidaritate.

Un specific aparte îl aveau taberele din Transilvania, pentru că aici exista o comunitate evreiască mare, cu influență maghiară și germană, iar mișcărilor sioniste erau foarte active. În plus față de taberele din București și Moldova, taberele din Transilvania erau mai „internaționale”. La taberele din Munții Apuseni veneau tineri din Cehoslovacia și Polonia. Și presa era multilingvă: română, maghia-

ră, germană, idiș. Clujul era centrul Hașomer Hațair din România. Taberele de la Beliș și Gilău erau cele mai mari din țară.

Uj Kelet (Noul Răsărit), ziar sionist în limba maghiară, care apărea la Cluj, și *Curierul Israelit* / *Curierul de provincie* relatau, în vara lui 1936, că tabăra Hașomer Hațair de la Beliș a adunat 120 de tineri din toată Transilvania. Programul includea cursuri de ebraică și de istorie, practică în agricultură și pregătire pentru viața de kibut, drumeții în Munții Apuseni.

În acea perioadă tabere, comunitățile neologice din Transilvania organizau tabere pur caritabile și educative. De pildă, *Erdelyi Zsidó Hirlap* (Gazeta Evreiască din Ardeal), care apărea la Oradea, anunța în 1934 că, la Băile Felix, Comunitatea Neologă din Oradea organizează o colonie de vară pentru copiii săraci, cu o durată de trei săptămâni, copiii fiind însoțiți de medici și de profesori și beneficiind de cursuri de muzică.

Așadar, taberele evreiești din interbelic au făcut parte dintr-un program mai larg de educare culturală,

PAGINI DIN ISTORIA PRESEI EVREIEȘTI

formare identitară și socializare a tinerilor evrei. Ele nu erau doar locuri de vacanță, ci combinau recreerea cu învățarea limbii ebraice, activități culturale, sport, cântec, lecturi și, uneori, educație sionistă sau civic-comunitară.

*

SUA 250

Participarea evreilor la Războiul de Independență a coloniilor nord-americane

La 19 aprilie 1775, 13 colonii nord-americane porneau lupta împotriva Imperiului Britanic, conflict militar și politic încheiat în 1783 cu victoria coloniștilor care au format Statele Unite ale Americii. Declarația de Independență din 4 iulie 1776 a devenit Ziua Națională a SUA.

O comunitate mică de evrei (2.500 de persoane), reprezentând 0,1% din totalul populației coloniale, stabiliți, majoritatea, în orașe portuare ca New York, Philadelphia, Charleston, Newport, și-au dovedit loialitatea față de coloniile în care au ales să trăiască. Pentru evrei, având o îndelungată experiență a persecuțiilor, discriminării, marginalizării în Europa, promisiunea existenței într-o țară care să le asigure dreptul de a trăi fără teamă pentru că sunt evrei era o miză puternică pentru a se angaja în luptă.

Printre primii evrei care au răspuns chemării revoluționarilor s-a numărat Francis Salvador, evreu sefard, plan-tator, stabilit în Carolina de Sud. Salvador a servit în Congresul local, iar

Cum arăta însă o tabără evreiască de copii și tineret după Al Doilea Război Mondial? De o astfel de activitate se leagă cea mai frumoasă vară din copilăria colegei noastre Eva Galambos, cea a anului 1946. Iată povestea pe care o împărtășește Eva cititorilor revistei *Realitatea evreiască*.

„Nu am să uit această vacanță, deoarece a fost prima pe care am petrecut-o departe de casă, la poalele munților Retezat, aproape de Hațeg. A fost prima deoarece, până la 23 august 1944, evreii nu aveau voie să călătorească. În 1945 probabil era prea aproape de terminarea războiului, lini-

ile ferate erau date peste cap, oricum nu am fost plecați.

În 1946, părinții au aflat despre tabăra de copii și tineret organizată de Dror Habonim, o organizație sionistă de stânga, dar nu cred că din acest motiv a fost aleasă. Oricum cel înscris a fost fratele meu, deoarece vârsta minimă era 10 ani. Eu aveam 8 și, când am aflat că el pleacă și eu nu, am făcut un scandal uriaș, am țipat: «Adică cum, Adam pleacă și eu nu?!» Așa că bieții părinți s-au întors și s-au rugat de organizatori să mă primească. Cum în aceeași situație a mai fost o fetiță cu sora mai mare, ne-au primit.

Dacă ceilalți copii aveau programe, am înțeles de la fratele meu că se făcea și un fel de instrucție militară, pe noi două ne-au lăsat în pace, o fată mai mare avea grijă de noi. Ne plimbam, făceam baie într-un pârau, acolo am reușit să înot singură, mergeam în excursie cu ceilalți, era o libertate deplină care ne plăcea. Am fost încântată deoarece am stat în corturi. Eu, care eram cea mai mofturoasă la mâncare, aici mâncam totul, probabil din cauza aerului de munte. Fratele meu, care stătea separat – băieții și fetele stăteau separat –, mă vizita foarte rar, era ocupat cu grupul lui.

În tabără erau tot felul de copii, unii foarte săraci, veniți din Moldova unde era foamete sau refugiați din Basarabia, nu-mi dau seama dacă vorbeau sau nu idiș, ne întâlneam doar seara. Îmi aduc aminte de focurile de tabără unde răsunau cântece israeliene, de excursia de la Sarmizegetusa și de o vizită la grădina zoologică din Hațeg, unde

am văzut zimbri.

La întoarcere am pierdut la Simeiria legătura cu trenul spre Arad, așa că am petrecut noaptea într-un bou-vagon, ceea ce ne-a încântat, am considerat-o o nouă aventură. Când am ajuns acasă, la gară părinții abia ne-au recunoscut, atât de murdari eram, și am reușit să adunăm și păduchi; ne certam noi doi, care avea mai mulți.

Acum mă gândesc că în tabără au fost niște condiții precare, dar pentru mine a rămas o amintire extraordinară, așa putea spune că a fost cea mai frumoasă vară din copilăria mea.”

Claudia BOSOI

din viață în uitare, deși aportul lui la independența Americii a fost unul dintre cele mai însemnate.

Ghershon Mendes Seixas, lider spiritual al Sinagogii Shearith Israel din New York, a refuzat să se roage pentru Coroana Imperiului Britanic, cum cereau ocupanții, când orașul a fost capturat de armata britanică în 1776. Împreună cu mai mulți enoriași, rabinul s-a mutat la Philadelphia, unde a ajutat forțele coloniștilor americani.

În 1790, primul președinte al SUA, George Washington, s-a adresat Congregației Evreiești din Newport, Rhode Island: „Nu voi obstrucționa nicio religie, nu voi sprijini persecuția.”

La sărbătorirea a 250 de ani de la Declarația de Independență, participarea evreilor la construirea SUA, legăturile între poporul evreu și ideile care au fundamentat revoluția trebuie să slujească drept memento.

Pe câmpul de luptă, în sălile Congresului Continental, în casele de comerț din Philadelphia, în sinagogi, evreii, deși formau o comunitate mică, și-au dovedit rolul important în lupta pentru independența coloniilor nord-americane ce a dus la conturarea unei noi societăți. Este o moștenire care se cere păstrată și apărută.

Iulia DELEANU

ulterior, când tensiunile au escaladat, s-a înrolat în armată. La 1 august 1776 a fost ucis într-o ambuscadă între loialiști și forțele revoluționare, aproape de Keowee River. Comercianți, meșteșugari, practicanți de profesii liberale evrei au ajutat financiar milițiile revoluționare locale.

Mordecai Sheftall din Savannah, Georgia, combatant în Forțele Conti-

Cine-i cel mai amuzant evreu din lume?

Mel Brooks tocmai și-a aniversat 100 de ani și este, fără discuție, cel mai amuzant actor, regizor, scenarist și producător evreu de comedie încă în viață. Nu mă grăbesc să-l pensionez pe Mel Brooks, Doamne ferește. Dar centenarul lui ridică inevitabil întrebarea: cine îi va călca pe urme? Cine ar putea urca de pe locul doi, pe primul?

Ținând cont că a bătut suta, putem spune – pe bună dreptate! – că Brooks va elibera în scurtă vreme locul fruntaș. Prin urmare, haideți să vedem care alt actor (sau actriță) ar fi candidatul cel mai potrivit pentru a prelua ștafeta.

Pentru mulți, alegerea cea mai evidentă ar putea fi Woody Allen. La 90 de ani, este la fel de melancolic, nevrotic și nostim ca întotdeauna. O arată atât primul lui roman, *What's with Baum?*, publicat anul trecut, cât și recente filme (*Festivalul lui Rifkin*, *Cafe Society* și *Irrational Man*). Numai că există și cealaltă față a monedei. Reputația construită cu Annie Hall, Manhattan și trei Oscaruri i-a

fost subminată de relația și ulterioara căsătorie cu Soon-Yi Previn, fiica adoptivă a fostei sale partener, Mia Farrow, plus numeroase acuzații de abuzuri sexuale care, chiar dacă le-a negat, au dus la „anularea” lui în cinematografie.

Printre nominalizați îl trec pe Larry David. Știu că nu e pe gustul tuturor, însă nimeni nu poate nega geniul comic care, împreună cu Jerry Seinfeld, a creat serialul omonim, iar apoi cele 12 sezoane ale serialului *Curb your Enthusiasm*. Nevrozele, gafele, umorul și talentul aproape supranatural de a transforma orice situație banală într-un dezastru social l-au transformat în personaj cult.

Cât despre însuși Jerry Seinfeld, el e bine ancorat în propriul meu top 5 de actori evrei de comedie. Nu pot să spun același lucru despre Adam Sandler și Ben Stiller pe care nu i-am găsit amuzanți nici măcar în cele două-trei filme bune pe care le-au făcut (rătăcite, de altfel, într-o filmografie dominată de comedii romantice mediocre), nici despre veteranul Billy Crystal, și nici măcar despre Sarah Silverman, în ciuda textelor ei sarcastice, seci și necruțătoare.

Din păcate, mulți dintre contemporanii lui Brooks nu mai sunt printre noi. Jerry Lewis (născut în același an cu Brooks), Neil Simon (născut un an mai târziu), Lenny Bruce (care ar fi împlinit un secol anul trecut) răd pe seama noastră din alte sfere...

Dacă traversăm Atlanticul, pot trece pe listă câțiva insulari: Miriam

Margolyes (insuficient de cunoscută în afara Marii Britanii), David Baddiel (care, în ultimii ani, a alternat tot mai mult între comedie stand-up și documentare, cum a fost *Jews don't count*) și, desigur, Sacha Baron Cohen. Ei bine, da, el întrunește mai toate criteriile: este evreu, amuzant, încalcă toate tabuurile, faimos... Însă în ultima vreme a devenit comercial și, pe alocuri, cabotin.

Pare că cei mai mulți actori evrei de comedie sunt americani. Există și

câteva excepții: Seth Rogen și Eugene Levy sunt canadieni, Gad Elmaleh e francez, Raoul Heerje e olandez și recent descoperitul Yohay Sponder, israelian. Sunt sigură că undeva,

într-un club de comedie din Rusia sau din Polonia, există comici evrei care rup sala în două cu bancurile lor... dar eu nu am auzit (încă) de ei.

În egală măsură, lista mea pare dominată de bărbați, dar asta și pentru că nimeni nu se apropie de nivelul de umor al regretatei și remarcabilei Joan Rivers. Le pot enumera pe Bette Midler, Barbra Streisand, Fran Drescher (o țineți minte din *Dădaca?*), Lisa Kudrow, Maya Rudolph și Amy Schumer, toate celebrități hollywoodiene. Da, ne fac să râdem din când în când, dar pentru mine umorul lor nu are aceeași forță. Le urmează Jacqueline Novak, Sas Goldberg și Rain Pryor, iar stele evreiești în ascensiune sunt Jessica Kirson și Ariel Elias. *Formidabila Mrs. Maisel* rămâne, deocamdată, o utopie.

La urma urmei, roata vieții continuă să se învârtă, iar în istorie au existat perioade mai întunecate decât cele pe care le traversăm acum. Poate că azi sunt mai puține subiecte și situații pe seama cărora evreii să râdă, dar poate că tocmai acum ar fi bine să prindă viața umorului evreiesc!

Din perspectiva mea, încă nu există un succesor clar. Există nume excelente și talente remarcabile, dar nimeni nu pare să fi moștenit de unul singur combinația de inteligență, absurd și libertate pe care Mel Brooks a făcut-o celebră.

Așa că lista mea, subiectivă cum e, rămâne deschisă. Dacă aveți sugestii, le aștept și sunt binevenite pe adresa redacției (împreună cu bancul dumneavoastră preferat – evreiesc, desigur!).

Irina MARKOVITS

250 de ani de istorie americană: imigrarea evreiască în Statele Unite ale Americii

(Urmare din pag. 3) sia, Austria, Ungaria și România s-au stabilit în SUA. Majoritatea erau vorbitori de idiș, alegeau marile orașe din est și midwest, mai ales New York și Chicago, și nu erau vânzători ambulanti în zonele de frontieră, cum au fost generațiile anterioare, ci s-au implicat în industria confecțiilor, a tutunului, alimentară și de construcții. Au devenit activi în mișcarea muncitorească pentru îmbunătățirea condițiilor muncitorilor, în socialism, comunism și sionism, apoi în mișcarea conservatoare care se considera ca fiind religioasă tradițională, dar și modernă. Când, în 1924, s-a pus capăt imigrării în masă, de acum ei reușiseră să schimbe caracterul comunității evreiești americane. Numărul lor ajunsese la 3,5 milioane, cei mai mulți provenind din Europa de Est. În următorii ani s-a dezvoltat masiv cultura idiș, dar a crescut și contribuția evreilor în cultura americană. Moștenirea evreimii din Europa de Est continuă să influențeze atât comunitatea evreiască din America, cât și America, în general.

Din păcate, cotele impuse în 1924 (și care s-au menținut și în timpul celui de Al Doilea Război Mondial) au permis ca, din motive umanitare, doar 200.000 de refugiați evrei să poată imigra, majoritatea până la izbucnirea războiului. Excepție au făcut rabinii practicanți care primeau vize.

După Legea revizuită a imigrării din 1965, șase mari grupuri de imigranți evrei au ajuns în SUA. A fost vorba de cel puțin 500.000 de evrei din fosta URSS după prăbușirea comunismului, 60.000-80.000 de evrei din Persia după instalarea regimului ayatollahilor, mii de evrei din America Latină, zeci de mii din țările arabe și 12.000 din Africa de Sud. Toți acești imigranți au plecat din motive politice. Imigrarea evreilor în SUA continuă și astăzi.

Despre nebunie în istorie

Mă gândesc mult la nebunia nazistă și la cum a fost posibilă acea aliniere de planete tulburate mintal: Hitler-Göing-Himmler-Goebbels. Dar din anturajul lui Hitler cel mai mult mă intrigă povestea lui Rudolf Hess (revedeți *Hitler's Circle of Evil*, pe SkyShowtime).

Acest Hess era nebun de legat; dar cine nu era în anturajul celui sclerată?! Era chiar adjunctul lui Hitler în partidul naziștilor și i-ar fi luat locul dacă Hitler ar fi murit (nu a fost să fie nici la celebrul atentat din 1939, care ar fi scutit omenirea de o mare suferință, încercare solitară a unui tâmplar, Georg Elser, de a opri nebunia războiului...). Hess credea în toate balivernele preferate ale șarlatanilor până târziu, în secolul al XX-lea. A avut o viață lungă (1894-1987), absurdă, stupidă, grotescă. S-a sinucis la nouăzeci și unu de ani, în arest. Era închis din mai 1941! Atunci, în mai 1941, Hess, de capul lui, a zburat în Scoția cu gândul să se întâlnească în privat cu ducele de Hamilton care să-l ducă la Churchill, să-l ademenească să facă pace cu naziștii (fără știința lui Hitler). Hess, sonat cum era, înțelegea totuși că nemții vor pierde războiul dus pe două fronturi și a murit împăcat cu ideea că măcar el a încercat să oprească războiul.

Pe duce îl cunoscuse la Jocurile Olimpice de la Berlin, în 1936, la apogeul puterii sale. Bineînțeles că l-a luat un țaran scoțian de pe un câmp de lângă Glasgow și l-a predat poliției și nu doar că nu l-a primit Churchill, ci nu a mai fost niciodată un om liber. E frumos că țaranul

scoțian l-a imobilizat cu o furcă, dar l-a dus și acasă, să-i ofere un ceai (Hess a refuzat ceaiul, a cerut apă). Abia după aceea l-a dat pe mâna co-poilor...

Zborul acela solitar al lui Hess, noaptea, spre Scoția, pe care nu o cunoștea; saltul său cu parașuta (pentru prima dată în viața lui), credința sa absurdă în Nostradamus, în semne și în faptul că îl va primi Churchill și așa va reîntra în grațiile lui Hitler, unde îi luase locul adjunctul său (al lui Hess), alde Bormann – toate acestea sunt substanța unui mare roman încă nescris. Sau măcar a unei extraordinare piese de teatru.

Realitatea o cunoaștem: naziștii au sfârșit prin a distruge o lume întreagă și a însângera pentru tot-

TZMARMORET

deauna istoria cu tragedia milioane de oameni omorâți în Shoah.

Uneori, în istorie, nebunia îmbracă multe, curioase forme. Dacă Hess ar fi reușit? Dacă ar fi ajuns la Churchill, dacă Anglia ar fi făcut pace cu Hitler, cum ar fi curs istoria secolului al XX-lea? Sunt întrebări la care nu vom afla niciodată răspunsul.

Aș vrea totodată să subliniez apariția unui roman istoric important: *O listă a mamelor*, de Gali Mir Tibon, traducere din limba engleză de Cătălin Bosoi, prefată de Peninah Zilberman, Editura Hasefer. Este o carte de care e nevoie și care ar fi bine să fie citită de cât mai mulți oameni. Jagendorf și Danilov sunt mari personaje literare și istorice!

Am scris și eu cândva despre supraviețuitori ai nenorocirilor din Transnis-

tria, despre doamna Miriam Korber-Bercovici, despre Liviu Beris; aveam o idee despre suferința de atunci. Dar romanul lui Gali Mir Tibon tot are puterea să cutremure! Emoționează suferința mamelor care au făcut tot ceea ce le-a stat în puteri, ba chiar au trecut și dincolo de propriile puteri pentru a-și salva copiii. Iar Transnistria, așa cum bine scrie Peninah Zilberman în prefață, tot rămâne unul dintre locurile prea puțin cunoscute pe harta Holocaustului, în ciuda faptului că numărul supraviețuitorilor a fost foarte scăzut raportat la numărul mare de deportați. Regimul fascist al lui Antonescu încă are puterea să îngrozească...

Scriitoarea Gali Mir Tibon face parte din a doua generație a supraviețuitorilor din Transnistria. Are un doctorat în studii despre Holocaust, susținut în 2013 la Universitatea din Tel Aviv. În original, romanul istoric a apărut în anul 2017.

Eu l-am citit aproape un deceniu mai târziu, chiar în zilele în care erau comemorate victimele Pogromului de la Iași. Au trecut optzeci și cinci de ani de la acea vară de coșmar. Dar, cel puțin, morții de atunci nu au fost uitați. A venit în România și Excelența Sa președintele Statului Israel, Isaac Herzog. A fost o vizită de înaltă încărcătură simbolică.

Am scris de-a lungul vieții mele despre mai mulți supraviețuitori ai Pogromului (astăzi trecuți la cele veșnice), Leonard Zăcescu, Iancu Țucărman, Andrei Călărașu. Erau niște oameni extraordinari și nu o să îi uit niciodată.

Iar niciodată în acest caz nu este doar un cuvânt oarecare din dicționar. Niciodată înseamnă niciodată.

Andrei CRĂCIUN

Acum poți discuta cu Freud, Einstein sau Rabi Akiva

Il prefer pe Jung lui Freud, dar dacă aş avea ocazia să stau de vorbă cu cel de-al doilea, nu aş refuza. Probabil că nu l-aş întreba despre relația cu mama lui. Mai degrabă l-aş ruga să-mi interpreteze visele din ultima vreme.

Sigmund Freud este una dintre cele nouă personalități evreiești incluse în **Ask Jewish Lives**, o nouă platformă de inteligență artificială inspirată de o serie de biografii publicate de Yale University Press. Gratuită și deschisă publicului, platforma permite conversații cu Albert Einstein, Theodor Herzl, Emma Goldman, Baruch Spinoza, Rabi Akiva, Henrietta Szold, Louis D. Brandeis, profetul Eliyahu și alte figuri istorice.

Creatorii spun că proiectul urmărește să ofere o nouă cale de explorare a istoriei și culturii evreiești. Răspunsurile chatboturilor se bazează exclusiv pe biografiile din colecție, iar sistemul include măsuri menite să reducă deraierile, invențiile și „halucinațiile” specifice modelelor de limbaj.

Dacă ai nevoie de răspunsuri rapide, coerente și însoțite de trimiteri la surse (prin note de subsol), Ask Jewish Lives este un instrument de documentare surprinzător de util. Am profitat de un subiect spinos și i-am întrebat pe „Einstein” și „Szold” despre Sionism și unde se situează fiecare pe axa ideii unui stat exclusiv evreu și cea a unui cămin comun, cu guvernare și teritoriu împărțite de evrei și arabi.

Ambele răspunsuri au reflectat fidel pozițiile istorice ale respectivelor personalități. „Szold” mi-a vorbit despre susținerea ei pentru un teritoriu „unic, comun, în care evreii și arabii să trăiască împreună în armonie” și

despre colaborarea cu Judah L. Magnes, unul dintre principalii susținători ai unui stat binațional. „Einstein” și-a reluat avertismentele împotriva naționalismului îngust. „Pentru mine, a exista ca națiune nu a însemnat necesitatea stabilirii unui stat-națiune... M-am temut mereu că o perspectivă îngustă, naționalistă asupra unei bucăți de pământ poate duce la apariția unui extremism orb, care i-ar răpi iudaismului esența sa morală și ar conduce la violență.”

Notele de subsol trimit cititorul la biografia Henriettei Szold, scrisă de Francine Klagsbrun, și la cea a lui

Einstein, semnată de Steven Gimbel. Ambele răspunsuri reflectă nu doar formarea celor doi în prima parte a secolului al XX-lea, ci mai ales dezbaterea din perioada anterioară înființării Statului Israel, când nu exista încă un consens asupra formei pe care ar trebui să o ia viitorul cămin național evreiesc.

Răspunsul lui „Brandeis” a fost diferit. Fost președinte al Organizației Sioniste din America și primul judecător evreu al Curții Supreme a SUA, el mi-a descris idealul unui stat democratic, laic, cu majoritate evreiască, în care drepturile civile, politice și religioase ale minorității arabe sunt respectate. La aproape nouă decenii de

la moartea sa, această viziune continuă să fie împărtășită de mulți sioniști liberali.

Dincolo de tema sionismului, site-ul mi-a amintit de jocul de socializare în care erai întrebat pe care cinci sau șase personalități, moarte sau în viață, le-ai invita la cină. Oare lui Freud i-ar plăcea să răspundă întrebărilor despre propria mamă? Herzl ar accepta să discute despre politica Israelului de astăzi? Ce l-am putea întreba pe profetul Eliyahu, dacă am fi vecini de masă?

Avantajul unui chatbot de IA este că nu are nici orgolii, nici emoții. Așa că am încercat o conversație mai personală cu Henrietta Szold: am întrebat-o despre Louis Ginzberg, marele erudit talmudic de la Jewish Theological Seminary. Povestea iubirii ei neîmpărtășite pentru bărbatul cu 13 ani mai tânăr ca ea este bine cunoscută. Henrietta îi transcria notițele de la cursuri și îi revizua lucrările, iar când, în octombrie 1908, Ginzberg și-a anunțat logodna cu altă femeie, Szold și-a notat în jurnal că lumea i s-a năruit. Chatbotul mi-a răspuns la persoana întâi, prin cuvintele Henriettei, parafrazând pasaje din biografie: „Mi-a frânt inima? Da, în totalitate.” Dezamăgirea personală a fost urmată de o implicare și mai profundă în cauza sionistă și în activitatea publică.

Tocmai aici platforma își arată utilitatea: nu reproduce doar date și cronologii, ci reconstituie felul în care biografiile leagă viața privată de ideile și deciziile unei personalități. Rebecca Keys, managing director al proiectului, insistă că scopul nu este înlocuirea cărților, ci stimularea interesului pentru ele.

Rămâne însă întrebarea mai largă, mai ales în contextul în care editurile sunt îngrijorate că modelele lingvistice de IA de mari dimensiuni le devorează conținutul pentru a-și antrena sistemele. Dacă astfel de instrumente

devin tot mai bune, vor încuraja ele cercetarea sau îi vor tenta pe oameni să delege gândirea unei mașini?

L-am întrebat pe „Rabi Akiva”. Răspunsul a fost o scurtă predică despre diferența dintre „a ști” și „a fi”. „Dacă crezi o mașină care poate scrie, calcula și decide, ai construit un vas”, m-a avertizat el. „Dar nu confunda vasul cu izvorul.”

Irina MARKOVITS

Avertisment pentru spectatorii noului sezon al serialului israelian *Fauda*

Inaintea primelor două episoade ale sezonului 5 al cunoscutului serial israelian *Fauda*, producătorii au avertizat asupra conținutului lor, greu de vizionat de către telespectatori. Aceasta deoarece ele se referă la atacul criminal al teroriștilor Hamas din 7 octombrie 2023. „Ni se pare important să atragem atenția că aceste episoade evocă acea zi teribilă. Este greu să o urmărești, așa că este explicabil dacă vrei să treci peste acest episod”, scrie în avertisment.

Sezonul 5 din *Fauda* a avut premiera în Israel pe 18 mai și se va lansa mai târziu pe Netflix unde există cele patru sezoane anterioare. Creatorii serialului sunt Avi Issacharoff și Lior Raz, iar noul sezon a fost complet rescris după masacrul din 7 octombrie 2023. Primele episoade descriu cum membrii grupului israelian antiteror se află la Marsilia, Franța, unde îi vânează pe membrii Hamas, răspunzători pentru atac. Avi Issacharoff a scris pe paginile de socializare că autorii serialului sunt mai mândri de sezonul actual, decât de celelalte, deoarece sezonul 5 va arăta lumii detalii despre atrocitățile din 7 octombrie. „Nu este doar un alt sezon. Este unul diferit, unul care arată masacrele și cel mai mare dezastru suferit vreodată de Statul Israel. Suntem mândri de acest sezon, poate mai mult decât de cele precedente, datorită importanței lui, a redării felului în care este afectat spectatorul și pentru faptul că va duce în toate colțurile lumii povestea traumei noastre personale și naționale”, a scris Issacharoff.

Mulți membri ai echipei serialului sau rudele lor au murit în acțiune în timpul războiului din Gaza sau au fost răniți. Lior Raz, care este și unul dintre importanții actori ai serialului, era în străinătate pe 7 octombrie, dar s-a întors pe 8 octombrie și s-a alăturat voluntarilor din formațiunea Frații de Arme care a organizat un centru de comandă pentru salvarea celor care au rămas blocați în sud în focul bombardamentelor.

Sezonul rescris, a cărui acțiune este plasată doi ani după 7 octombrie, se ocupă de viața de după trauma, șocul atacului Hamas și efectele lui asupra personajelor din serial. (E.G.)

„Unul dintre cei care au salvat onoarea Franței” în anii ocupației naziste

Ceremonia de intrare în Pantheon a istoricului evreu francez Marc Bloch

Pentru prima oară, un istoric evreu francez, luptător în Rezistență, arestat și executat de Gestapo în Al Doilea Război Mondial, Marc Bloch, și soția lui, Simonne Bloch, au fost onorați cu intrarea în Pantheon, mausoleul laic național francez.

Specialist în studii medievale, angajat timp de peste două decenii în revoluționarea studiilor istorice în Franța, cofondator al publicației *Anale. Istorie, Științe sociale*, Marc Bloch este autorul unei cărți de referință, *Strania apărare*, scrisă în 1940 și apărută postum, sinteză de primă mână despre contextul socio-politic ce a dus la eșecul militar francez și la cedarea în fața invaziei Germaniei naziste. „Trebuie să o afirmăm clar: antisemitismul conduce inevitabil la această situație oricând cineva se angajează să meargă pe acest drum al întinericului. Confruntat cu acest coșmar, Marc Bloch nu și-a pierdut speranța pentru poporul francez și pentru Franța”, a spus președintele Emmanuel Macron în discursul de

la ceremonia de intrare a istoricului evreu francez în Pantheon

Născut într-o familie de evrei alsacieni, în 1886, la Lyon, crescut la Paris, Marc Bloch a absorbit ceea ce au construit secolele trecute mai valoros în materie de umanism. A fost rănit de două ori în Primul Război Mondial și decorat cu Legiunea de Onoare și Crucea de Război. La începutul celui de Al Doilea Război Mondial a fost mobilizat ca rezervist. Când Franța e ocupată de Germania nazistă, în 1940, Marc Bloch se alătură Rezistenței franceze. În martie 1944 a fost prins de Gestapo și torturat să divulge informații despre camarazii săi de către Klaus Barbie, responsabil de deportarea și moartea a mii de evrei francezi în lagărele naziste. Bloch nu a trădat. A fost executat la 16 iunie 1944.

În discursul amintit, președintele Macron l-a considerat printre cei care „au salvat onoarea și sufletul Franței” într-o generație în care o parte dintre intelectuali au fost atinși de antise-

mitism și au colaborat cu ocupantul nazist. „Un evreu care nu se ascunde”, l-a caracterizat vorbitorul folosind propria autodefiniție a istoricului. „Adevărat republican în modul de a simți și a gândi, Marc Bloch a suferit consecințele guvernului-sponsor al antisemitismului inițiat de mareșalul Pétain.”

Lideri ai partidelor de extrema dreaptă și extrema stângă, Jordan Bardella și Jean-Luc Mélenchon, au folosit prilejul pentru a-și câștiga capital în campania electorală care se apropie, avansând opinii despre posteritatea lui Marc Bloch pe rețele de socializare. „Contribuția lui la disciplina studiului istoriei este imensă, dar, din perspectivă actuală, mărturia și analiza socială făcute de Marc Bloch în *Strania apărare* devin acuzații aduse cinismului, egoismului, opacității unei părți a elitei franceze care a condus țara noastră în prăpastia anului 1940”, a scris Jordan Bardella. Jean-Luc Mélenchon l-a considerat pe Bardella moștenitor al regimului de la Vichy, apreciind că „De Gaulle și Rezistența franceză au ales Franța din acea prăpastie”. Bardella a arătat că denunțatorul lui Bloch, Francis André, a fost comunist. „Cunoștințele domnului Mélenchon se opresc unde încep crimele extreme stângi.”

Iulia DELEANU

IUDAICA

Damascul redescoperă memoria evreiască

O vizită recentă la Damasc a unei delegații americane conduse de rabinul David Saperstein, fost ambasador al SUA pentru libertatea religioasă internațională, readuce în prim-plan patrimoniul evreiesc al Siriei și eforturile de refacere a legăturilor cu diaspora siriano-evreiască, după decenii marcate de emigrație, război și restricții politice. Delegația a vizitat unele dintre cele mai importante monumente ale iudaismului sirian, între care sinagoga Jobar, considerată una dintre cele mai vechi din Orientul Mijlociu, sinagoga Al-Franj și cimitirul evreiesc din Damasc.

Programul a inclus întâlniri cu lideri religioși creștini, reprezentanți

formări politice și sociale profunde.

Jurnalistul siriano-australian Johnny Abo a descris vizita, potrivit *The Jerusalem Post*, drept „un semnal încurajator, care transmite un mesaj de conviețuire și pace”. Un rol esențial în organizarea deplasării l-a avut activistul siriano-american Joseph Jajati, originar din Damasc. Acesta consideră că inițiativa depășește dimensiunea religioasă și reprezintă un pas spre reconstruirea încrederii dintre sirienii rămași în țară și membrii diasporei. În ultimele luni, după schimbările politice produse prin căderea regimului Assad, mai mulți evrei sirieni stabiliți în SUA și în alte țări au revenit temporar la Damasc pentru a-și vizita fostele cartiere, pentru a verifica situația proprietăților familiale sau pentru a sprijini proiecte dedicate documentării și restaurării patrimoniului evreiesc.

Istoria comunității evreiești din Siria este cea a unei prezențe multiseculare, urmate de o dispariție aproape completă. În anii 1950 estimările indicau între 30.000 și 35.000 de evrei, concentrați în special în orașele Damasc, Alep și Qamishli. Valurile succesive de emigrare, alimentate de ascensiunea naționalismului arab, insecuritate și restricțiile impuse comunității au redus dramatic numărul acestora. După ridicarea interdicțiilor de călătorie în 1992, aproximativ 4.000 de evrei au părăsit Siria, iar războiul început în 2011 a determinat plecarea aproape a tuturor celor rămași. Astăzi, în Damasc mai trăiesc doar câțiva evrei, încrezători însă în viitorul unei comunități cândva înfloritoare.

Dan DRUȚĂ

Un nou început pentru cea mai veche sinagogă din Țara Galilor

Unul dintre cele mai importante monumente ale patrimoniului evreiesc din Țara Galilor este pe cale să înceapă un nou capitol. Sinagoga din Merthyr Tydfil va fi restaurată și transformată într-un centru cultural evreiesc al Țării Galilor, în urma unei finanțări de aproape patru milioane de lire sterline.

Primul pas în demersul de salvare a edificiului a început în 2019, când acesta a fost achiziționat de organizația Foundation for Jewish Heritage. Eforturile de restaurare au fost completate de obținerea finanțării necesare, provenită în principal din fondurile National Lottery Heritage Fund și din programul guvernului galez destinat revitalizării centrelor urbane. Lucrările vor reda comunității un monument cu valoare arhitecturală și istorică excepțională, clasat în patrimoniul britanic.

Construcția sinagogii a debutat în 1848, într-o perioadă în care Merthyr Tydfil era unul dintre marile centre industriale ale Marii Britanii, ea devenind simbolul unei comunități evreiești prospere și fiind cea mai veche sinagogă încă existentă în Țara Galilor. Proiectul reprezintă mai mult decât salvarea unei clădiri de patrimoniu. El marchează recuperarea unei istorii prea puțin cunoscute, cea

a comunităților evreiești care, timp de peste două secole, au contribuit la dezvoltarea economică, socială și culturală a Țării Galilor.

Andrew White, reprezentant al National Lottery Heritage Fund, a declarat, potrivit BBC, că proiectul „va da viață poveștilor bogate și adesea

prea puțin cunoscute ale comunităților evreiești din Țara Galilor, celebrând peste 250 de ani de istorie și cultură”. El va include, de asemenea, un vitraliu realizat de comunitate, elemente restaurate din sala de rugăciune și o expoziție permanentă dedicată iudaismului, patrimoniului evreiesc galez și istoriei clădirii. David Bearman, de la Centrul Cultural Evreiesc din Țara Galilor, s-a declarat „încântat” de finanțarea primită, care va susține o expoziție dedicată contribuțiilor comunităților evreiești din Țara Galilor la dezvoltarea socială și economică a regiunii.

Dan DRUȚĂ

Hermann Cohen și întoarcerea filozofiei la izvoarele iudaismului (ep. II)

Promiteam în numărul trecut să pătrundem în miezul gândirii lui Hermann Cohen, și anume în opera sa târzie, *Religion der Vernunft aus den Quellen des Judentums*, în care filozoful neokantian se întoarce, la capătul vieții, la textele tradiției lui religioase.

Ce înțelege însă Cohen printr-o „religie a rațiunii”? Pentru Cohen o religie a rațiunii nu este una golită de conținut, redusă doar la precepte morale, ci reprezintă ceva mult mai îndrăzneț, și anume convingerea că rațiunea însăși are nevoie de religie pentru a-și împlini propriile exigențe etice. Premisa lui Cohen, pentru această idee neconvențională, este că iudaismul a reprezentat în istorie izvorul original al acestei religii a rațiunii. Cu alte cuvinte, piatra de temelie a întregului edificiu filozofic al lui Cohen aici este ceea ce comentatorii au numit *monoteism etic*. Pentru Cohen, ideea unui Dumnezeu unic nu constituie o simplă teză metafizică, ci o *descoperire* morală fără egal: dacă există un singur Dumnezeu pentru întreaga omenire, atunci există și o singură lege etică, valabilă pentru toți oamenii deopotrivă. Monoteismul profeților evrei a fost pentru Cohen actul de naștere al ideii că omenirea întreagă alcătuiește o singură comunitate ce trebuie să respecte un singur cod etic (cu caracter universal), o comunitate în care celălalt nu mai este „străinul”, ci „semenul” (*Mitmenschen*). În acest aspect rezidă, în viziunea lui Cohen, contribuția unică a iudaismului la cultura universală. Astfel, iudaismul constituie religia care a dăruit lumii cel dintâi model de morală cu adevărat universalistă.

FILOZOFIE

Dumnezeul lui Cohen nu este, așadar, o ființă divină printre altele ale istoriei celorlalte neamuri, ci mai degrabă întru-chipează ideea legilor etice ideale, întregită de credința că omenirea înaintea în istorie către înfăptuirea lor. Deși până în acest punct am putea vorbi mai curând de o perspectivă care ne conturează un Dumnezeu abstract, Cohen nu se rezumă la această concepție. Religia, susține el, are o sarcină pe care etica pură nu o poate îndeplini: aceea de a se apleca asupra individului concret, cu păcatele și suferințele lui particulare. De aici rezultă acea *corelație* (*Korrelation*) dintre om și Dumnezeu, atât de rodnică în gândirea iudaică ulterioară. Prin recunoașterea propriului păcat, prin căință și ispășire, omul se descoperă pe sine ca un „eu” unic în fața unui „Tu” divin – Dumnezeu devenind, în cuvintele lui Cohen, o călăuză a ființei umane spre desăvârșire. Nu întâmplător, monumentală operă *Eu și Tu* a lui Martin Buber, din 1923, avea să se nască tocmai în dialog cu această idee exprimată de Cohen.

Orizontul întregii construcții rămâne însă unul mesianic. *Mesianismul profetic* nu înseamnă la Cohen așteptarea unui mântuitor, ci „domnia binelui pe pământ”, altfel spus credința că istoria tinde, treptat și continuu, către sfârșitul nedreptății. Din această convingere reies și convingerile cu implicații sociale ale lui Cohen: un socialism întemeiat nu pe Marx, ci pe Kant, o pledoarie pentru votul universal și pentru demnitatea muncitorului, văzute ca prelungiri firești

ale poruncii de a nu trata nicio dată omul doar ca pe un mijloc.

Care este locul lui Cohen în marea poveste a gândirii iudaice moderne? Acesta poate fi considerat, în multe privințe, moștenitorul târziu și sistematicianul acelei *Haskala* pe care Mendelssohn o deschisese cu un secol înainte. Prin urmare, un proiect de a citi iudaismul în lumina rațiunii universale își găsește la Cohen forma cea mai riguroasă cu putință, ancorată și în principiile filozofiei kantiene. Totuși la Cohen acest proiect capătă și o tensiune dramatică. În *Deutschtum und Judentum* (1915) el a încercat să arate că cele două identități nu doar că se împacă, ci se cheamă una pe alta – convingere care l-a dus la o celebră polemică cu Buber, în care Cohen respingea sionismul, susținând că evreii au datoria de a rămâne în diaspora, ca

pilde vii de comunitate întemeiată pe legea morală universală.

Gândirea lui Cohen a suscitat influențe pentru prima jumătate a secolului al XX-lea în gândirea iudaică, polemizând cu el sau adaptându-i ideile nune mari precum Franz Rosenzweig sau Martin Buber, iar prin aceștia a continuat, de fapt, întreaga reînnoire a filozofiei religioase iudaice în secolul al XX-lea. Dacă erudiția istorică a unui Rapoport așezase trecutul evreiesc pe temeuri critice, lui Cohen i-a revenit așadar rolul să plaseze, pe un temel la fel de riguros, însăși ideea de iudaism, prezentându-l lumii ca religie a rațiunii și a speranței.

Cristian VECHIU

COMUNITĂȚI

Comemorarea a 85 de ani de la Pogromul de la Iași

Memoria victimelor,
onorată printr-o ceremonie
oficială și prin vizita
președintelui Statului Israel,
E.S. Isaac Herzog, alături
de prima doamnă, Michal
Herzog

Duminică, 28 iunie 2026, a avut loc comemorarea a 85 de ani de la Pogromul de la Iași. Primăria Municipiului Iași în parteneriat cu Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel” (INSHR-EW), Consiliul Județean Iași, Instituția Prefectului județului Iași și Comunitatea Evreilor din Iași au organizat o serie de activități comemorative și culturale pentru a aduce un omagiu memoriei celor peste 13.000 de evrei ale căror vieți au fost frânte în timpul Pogromului din 29-30 iunie 1941. În acest an evenimentul s-a bucurat de prezența președintelui Statului Israel, Excelența Sa Isaac Herzog, însoțit de prima doamnă, Michal Herzog.

Ceremonia de comemorare de la Cimitirul evreiesc din Iași a început cu intonarea de către Fanfara Garnizoanei Militare Iași a imnurilor de stat al Statului Israel și al României, urmată de rostirea de către rabinul Iașului, Yehoshua Aharonovitch, a rugăciunii El Male Rahamim, pentru odihna sufletelor celor uciși în Pogrom, și de alocuțiunile oficialităților.

La începutul discursului său, președintele Isaac Herzog a vorbit despre atrocitățile comise în timpul Pogromului de la Iași, când mii de evrei au fost uciși: „Am venit astăzi de la Ierusalim, cu smerenie și profundă emoție, pentru a îndeplini această solemnă datorie a memoriei. Comemorarea nu poate șterge suferința victimelor și nici nu poate anula crimele, umilințele, bătaile sau Trenurile Morții. Rămâne însă o obligație morală să păstrăm vie memoria celor care și-au pierdut viața”, a afirmat președintele Israelului. În continuare, E.S. Isaac Herzog a subliniat contribuția importantă pe care evreii din România au avut-o la înființarea și dezvoltarea Israelului și a mulțumit autorităților române pentru eforturile depuse în combaterea antisemitismului și păstrarea memoriei Holocaustului.

Mesajul președintelui României, Nicușor Dan, a fost prezentat de Vlad Ionescu, consilier de stat în Departamentul Politică Externă, Parteneriate Strategice și Românii de Pretutindeni: „La 85 de ani de la aceste atrocități, avem datoria de a ne pleca frunțile în fața memoriei victimelor și de a reafirma, cu deplină responsabilitate, angajamentul nostru față de adevărul istoric. Comemorarea nu este doar un act de aducere aminte, ci și o expresie a respectului pentru demnitatea umană și o garanție că lecțiile trecutului nu vor fi uitate. Pogromul de la Iași

nu a reprezentat doar tragedia unei comunități, ci și o traumă profundă pentru întreaga societate românească. El ne amintește cât de fragile pot deveni valorile civilizației atunci când prejudecățile, dezinformarea și discursul urii ajung să înlocuiască respectul pentru viață și pentru semenii.”

În continuare a luat cuvântul Mircea Abrudean, președintele Senatului, care a adus un omagiu victimelor și a reamintit de relațiile strânse dintre cele două state: „Străzile Iașului sunt martori tăcuți ai trecutului și ai durerii. Privim în urmă cu un sentiment de rușine istorică. Ne amintim de mii de evrei ridicați în miez de noapte din casele lor, umiliți și executați fără vină. Statul român își asumă deplin și fără echivoc această pagină neagră a istoriei.”

Dragoș Hotea, secretar de stat, a transmis mesajul prim-ministrului Ilie Bolojan, un apel la toleranță și respect reciproc, la necesitatea de a transmite generațiilor tinere învățămintele trecutului: „Aceste zile ne invită la memorie, reflecție și reculegere. Pogromul din iunie 1941 rămâne un avertisment peste timp despre consecințele urii, ale discriminării și indiferenței. Ne amintește cât de grave devin lucrurile atunci când discriminarea este tolerată, iar demnitatea umană încetează să mai fie apărută. Memoria acestor victime ne obligă la luciditate, responsabilitate și vigilență. Avem datoria de a păstra adevărul istoric și de a transmite generațiilor viitoare lecțiile acestor tragedii. În numele Guvernului României, reafirm angajamentul ferm pentru combaterea antisemitismului, a discursului instigator la ură și a oricărei forme de intoleranță. Vom continua să susținem educația despre Holocaust, să protejăm memoria victimelor și să respingem orice tentativă de negare, distorsionare sau justificare a acestor crime.”

Următorul vorbitor, primarul municipiului Iași, Mihai Chirica, a mulțumit înaltului oaspete pentru onoarea făcută Iașului prin această vizită și și-a reafirmat întreaga disponibilitate pentru menținerea unei legături strânse cu comunitatea evreiască, pentru combaterea manifestărilor de antisemitism, ură și intoleranță și pentru educarea tinerelor generații în spiritul toleranței și al respectului reciproc: „Vă mulțumesc în numele Iașului pentru această vizită. La 85 de ani de la comemorarea celui mai urât episod din istoria acestui oraș, trebuie să mărturisim că istoria este un tribunal al omenirii în care sunt analizate atât faptele bune, cât și cele mai puțin bune. Trebuie să responsabilizăm clasa politică, cetățenii, să arătăm că suntem o țară a toleranței și a respectului pentru oameni.”

În încheierea sesiunii de discursuri a luat cuvântul Silviu Horn,

președintele Comunității Evreilor din București, care a transmis un mesaj din partea președintelui Federației Comunităților Evreiești din România, deputatul Silviu Vexler, un apel la memorie, responsabilitate și reconciliere: „Comemorarea de azi nu este doar despre trecut, este și despre prezent, pentru că memoria trebuie să determine responsabilitatea combaterii urii și a antisemitismului. Pogromul a fost consecința urii și a intoleranței, a dezumanizării; și lecția sa este actuală. Consider că păstrarea memoriei este o responsabilitate comună și că numai adevărul poate sta la baza reconcilierii și a asumării trecutului.”

Programul de comemorare a victimelor Pogromului a continuat cu ceremonia emoționantă și dureroasă de reînnoșare a rămășițelor a 22 dintre evreii uciși atunci, care au fost descoperite în urmă cu câțiva ani în câteva gropi comune din pădurea Vulturii, din comuna ieșeană Popricani. Slujba religioasă a fost oficiată de prim-rabinul FCER, Rafael Shaffer, și de rabinul Josef Wasserman din Israel, care au rostit rugăciuni și au intonat psalmi pentru odihna sufletelor celor uciși în Pogrom și în Trenurile Morții.

Ceremonia de comemorare de la Cimitirul evreiesc din Iași s-a încheiat cu un moment încărcat de simbolism și emoție: aprinderea a șase lumânări în memoria celor șase milioane de evrei uciși în Holocaust și depunerea de coroane din partea președintelui Isaac Herzog și a primei doamne, Michal Herzog, a președintelui României, a Guvernului României, a Parlamentului României, a Primăriei Municipiului Iași, a Consiliului Județean Iași și a Instituției Prefectului județului Iași, a FCER, a CE Iași, a organizației HOR din Israel și a INSHR-EW.

După ceremonia de comemorare de la Cimitirul evreiesc, președintele Isaac Herzog și prima doamnă Michal Herzog au vizitat Muzeul Pogromului care a fost realizat de INSHR-EW în colaborare cu United States Holocaust Memorial Museum și unde sunt expuse fotografiile din timpul Pogromului, mărturiile ale supraviețuitorilor, artefacte și documente.

**Comemorarea victimelor din
Trenurile Morții la cimitirele
evreiești din Podu Iloaiei și
Târgu Frumos**

La Cimitirul evreiesc din orașul Podu Iloaiei, unde sunt îngropați peste 1.200 de evrei, victime ale

Trenurilor Morții, au transmis mesaje: primarul orașului Podu Iloaiei, Ioan Alexa; vicepreședintele Consiliului Județean Iași, Sorin Afloarei; secretarul de stat Dragoș Hotea, din partea prim-ministrului Bolojan; Benjamina-Ides Vladcovschi, președinta Comunității Evreilor din Iași; Alexandru Florian, directorul general al INSHR-EW. Vorbitorii au

adus un omagiu victimelor și au reafirmat angajamentul instituțiilor pe care le reprezintă în combaterea antisemitismului și a extremismului și pentru păstrarea memoriei Holocaustului.

Alexandru Florian a adus un omagiu victimelor exprimându-și totodată speranța că autoritățile și societatea civilă vor conlucra pentru ca asemenea tragedii să nu se mai repete: „Istoria este în fața noastră. Nu trebuie multă imaginație, privind la gropile comune, pentru a revedea scenele din urmă cu 85 de ani. Dar trebuie empatie, care a lipsit timp de decenii. Astăzi, acum, aici, vorbim despre memorie și despre capacitatea României democratice de a-și asuma cu demnitate istoria Pogromului de la Iași. Îmi exprim speranța că din Podu Iloaiei se aude în toate colțurile țării că propaganda fascistă, legionară, incitarea la discriminare și antisemitism trebuie combătute prin reacția societății civile și prin aplicarea legislației. Nu uitarea

face ca asemenea erori să nu se mai repete, ci valorile civice pe care societatea, instituțiile și comunitățile noastre le promovează.”

Benjamina-Ides Vladcovschi a arătat că memoria celor uciși doar pentru că erau evrei ne obligă să acționăm pentru combaterea antisemitismului și a intoleranței și pentru transmiterea adevărului istoric către generațiile viitoare: „În urmă cu 85 de ani, mii de evrei din Iași au fost persecutați, umiliți, arestați și uciși. Podu Iloaiei a devenit unul dintre simbolurile acestei tragedii. Aici au ajuns trenuri transformate în instrumente ale suferinței și exterminării. Memoria lor ne obligă să spunem adevărul istoric fără ezitări și fără deformări, ne obligă să combatem antisemitismul, intoleranța și negarea, ne obligă să transmitem generațiilor tinere lecția acestor evenimente, pentru ca asemenea tragedii să nu se mai repete niciodată.”

După slujba religioasă oficiată de Rafael Shaffer, prim-rabinul FCER, împreună cu rabinul Iașului, Yehoshua Aharonovitch, a urmat ceremonia depunerii de coroane, care a încheiat manifestarea de comemorare.

În Cimitirul evreiesc din orașul Târgu Frumos, lângă groapa comună în care se odihnesc 640 de victime ale Trenurilor Morții, au luat cuvântul și au depus coroane, ➡

COMUNITĂȚI

Comemorarea a 85 de ani de la Pogromul de la Iași

➔ pentru a aduce un omagiu celor care au murit sau care au suferit în tragedia din iunie 1941: Costel Florea, viceprimarul orașului Târgu Frumos; Iulian Bucșă, subprefect al județului Iași; Albert Lozneanu, din partea CE Iași; și Paul Shapiro, directorul Muzeului Holocaustului, din Washington.

Mesajele transmise la evenimentele organizate cu prilejul comemorării a 85 de ani de la Pogromul de la Iași au avut ca element principal omagierea victimelor, condamnarea crimelor și speranța că asemenea orori nu se vor mai întâmpla vreodată. La încheierea zilei de comemorare nu trebuie să uităm cuvintele președintelui Isaac Herzog: „În fața recrudescenței antisemitismului avem responsabilitatea comună de a apăra adevărul, memoria și demnitatea umană.”

Prin organizarea comemorării a 85 de ani de la Pogromul de la Iași, se poate afirma că Iașii a transmis un mesaj de pace, toleranță și speranță pentru generațiile prezente și viitoare și a demonstrat că este un model de asumare a greșelilor trecutului care nu trebuie să se mai întâmple niciodată, oricât de zbuciumate sunt timpurile și provocările istoriei.

Să nu ne uităm niciodată martirii și memoria lor să fie în veci binecuvântată!

Manifestări comemorativ-culturale la 85 de ani de la Pogromul de la Iași

Comemorarea a 85 de ani de la Pogromul de la Iași a prilejuit organizarea unui șir de evenimente culturale care au completat programul ceremoniei de la Cimitirul evreiesc din Iași.

Lansarea volumului *1941. Gropi comune în pădurea Vulturi*, apărut la Editura Polirom în coeditare cu Editura Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie

Wiesel” (INSHR-EW), s-a desfășurat sâmbătă, 27 iunie, în Sala Cupola a Palatului Braunstein, în prezența autorilor: Elisabeth Ungureanu, coordonatoarea proiectului de cercetare și reprezentantă a INSHR-EW; Irinel Rotariu, procurorul militar, colonel (r), care a condus ancheta penală; și Marius Cazan, istoric.

Cartea aduce în atenția cititorilor parcursul complet al recuperării memoriei unor victime ale Holocaustului, prezentând etapele cercetării interdisciplinare desfășurate pe parcursul

a mai multor ani, de la descoperirea gropilor comune și investigarea faptelor până la identificarea și înhumarea osemintelor acestora conform tradiției iudaice.

Următorul eveniment din cadrul programului comemorării a fost concertul memorial, dedicat victimelor Pogromului de la Iași, susținut de Corul academic „Gavriil Musicescu” al Filarmonicii Moldova din Iași. Organizat în curtea Casei Muzeelor, fosta curte a Chesturii de Poliție, un loc cu o puternică încărcătură tragică, unde au fost uciși câteva sute de evrei în timpul Pogromului, concertul a inclus un repertoriu bogat de piese corale și oratorii din muzica clasică universală, precum: *Psalmul 42* de Felix Mendelssohn Bartholdy, *Imnul funebru* de Ciprian Porumbescu, oratoriul *Iuda Macabeu* de Georg Friedrich Händel, oratoriul *Israel în Egipt* de Georg Friedrich Händel, *Corul robilor evrei* din opera *Nabucco* de Giuseppe Verdi, dar și din patrimoniul cantoral evreiesc: *Avinu Malkeinu*, *Adon Olam*, *Ani Ma'amin*, lucrări care au în comun suferința, speranța și solidaritatea umană în fața vicisitudinilor sorții.

Succesiunea de manifestări culturale a continuat pe Pieonalul Ștefan cel Mare și Sfânt din Iași, unde ieșenii au avut ocazia să descopere fragmente ale istoriei din perioada Pogromului în cadrul vernisajului expoziției de benzi desenate „Imagini din trecut. Pogromul de la Iași”, organizată de INSHR-EW cu sprijinul Primăriei Municipiului Iași. Ineditul proiect, inspirat din mărturiile supraviețuitorului Pogromului, Leonard Zăicescu, și ilustrat de Octav Ungureanu, transpune vizitatorii în Iașii lunii iunie 1941, o călătorie în trecut, care dezvăluie nu doar suferințele victimelor, ci și dezumanizarea, indiferența și lipsa de empatie a celor care au asistat la ororile petrecute atunci.

Evenimentul cultural-comemorativ „Lumini în întuneric”, desfășurat în Aula Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași, organizat de Asociația Culturală „Iancu Țucărman și Maria Popa” și de Consiliul Județean Iași, și-a propus să aducă un omagiu victimelor Pogromului de la Iași și ale Trenurilor Morții, precum și să transmită un mesaj împotriva intoleranței, a discriminării și a extremismului.

Programul artistic a cuprins un spectacol de balet prezentat în două momente distincte, inspirat de tema muzicală a lui John Williams din filmul *Lista lui Schindler*, coregrafia fiind semnată de Juan-Cruz Luque. Pe scenă au evoluat balerinii israelieni Noa Barry și Yossi Zorfaty care au oferit publicului o interpretare sensibilă și intensă a suferinței și speranței. Spectacolul a continuat cu un recital de clarinet și pian susținut de Fabio Busetto Datto (clarinet), Mattias Antonio Glavinic (pian) și Olivia-Ioana Santi (pian), care a inclus lucrări semnate de Serghei Rahmaninov, Johannes Brahms, Franz Liszt și Igor Stravinsky, alături de două creații ale compozitorului Uliu Vlad, dedicate lui Iancu Țucărman și victimelor Pogromului de la Iași și ale Trenurilor Morții.

Evenimentul s-a încheiat cu ceremonia de decernare a Premiului Special „Iancu Țucărman”, ajuns la a VII-a ediție. În acest an premiul a fost conferit balerinei Noa Barry, artistă a Gem Dance Company din Israel, „în semn de apreciere pentru excelența sa artistică și pentru contribuția la promovarea valorilor culturale și umane prin intermediul dansului”. Trofeul a fost oferit de familia Mariana și Alexandru Romanine care au fost și sponsori ai evenimentului.

Ultima manifestare culturală din programul de comemorarea a 85 de ani de la Pogromul de la Iași a fost spectacolul-lectură „Mergeți în sufletul meu!”, care a avut loc luni, 29 iunie, în Sala de Conferințe a Casei Muzeelor din Iași.

Spectacolul-lectură, inspirat din romanul *America de peste pogrom*, de Cătălin Mihuleac, în dramatizarea Nicoletei Dabija și scenografia Corinei Irimită, a prilejuit actrițelor Maia Morgenstern și Cabiria Morgenstern prezentarea dramei victimelor Pogromului de la Iași, privită prin ochii Goldei, o fetiță evreică ce rămâne singură după ce își pierde mama, tatăl și fratele în timpul Pogromului, tragedie care o va urmări întreaga viață.

După spectacol a urmat o întâlnire a autorului romanului și a celor două actrițe cu publicul, precum și o sesiune de autografe.

Cătălin Mihuleac: „Romanul *America de peste pogrom* a declanșat numeroase reacții, atât pozitive cât și negative, deoarece, deși faptele comise în timpul Pogromului au fost asumate oficial de statul român, ele sunt greu de acceptat de o parte a societății, fapt demonstrat de recrudescența an-

tisemitismului în zilele noastre.”

Maia Morgenstern: „Tragedia provocată de crimele comise în timpul Pogromului nu trebuie uitată. Poveștile celor care au trăit acele orori trebuie spuse, iar generațiile tinere trebuie să le cunoască, pentru ca astfel de crime să nu se mai repete.”

Nicoleta Dabija: „„Mergeți în sufletul meu” este o replică din romanul *America de peste pogrom*, care mi-a plăcut foarte mult și care mi s-a părut sugestivă pentru comemorarea Pogromului de la Iași.”

Comemorarea victimelor Pogromului nu reprezintă doar un exercițiu de memorie istorică, ci și o formă de angajament civic. Manifestările culturale organizate în cadrul programului de comemorare a 85 de ani de la Po-

gromul de la Iași au arătat că arta, prin diferitele sale forme de exprimare, poate și trebuie să transmită un mesaj puternic împotriva extremismului, a urii și a intoleranței, invitând publicul să reflecteze asupra consecințelor acestor manifestări și asupra importanței respectării demnității fiecărei om.

Silvian SEGAL

Suceava

Vizitatori din Israel, SUA și România, la patrimoniul evreiesc din Suceava

În luna iunie, un grup de evrei originari din Câmpulung Moldovenesc, veniți din Israel, au vizitat sinagoga și cimitirul evreiesc din Câmpulung Moldovenesc, însoțiți fiind de

președintele CE Suceava, prof. Sorin Golda, care le-a prezentat câteva date istorice.

Vizitele au continuat la Sinagoga

Gah din Suceava. Grupuri din SUA și Israel au vizitat sinagoga, unii dintre ei având rădăcini în această zonă, iar ceilalți au venit la recomandarea altor ghizi turistici.

Nu a lipsit, nici în această lună, vizita unei clase de elevi de la Colegiul Național „Ștefan cel Mare” din Suceava, pentru discuții și documentarea necesare disciplinei Istoria evreilor. Holocaustul. La aceste vizite s-a prezentat istoria evreilor din Suceava, începând din secolul al XV-lea, cu primele atestări documentare, bazate pe documente din Arhivele Statului, care sunt afișate pe holul de la intrarea în sinagogă.

Toți vizitatorii au fost impresionați de picturile din interiorul sinagogii, având în vedere vechimea clădirii, picturi care se împart în două mari

registre: primul registru cuprinde cele 12 triburi ale lui Avraham, iar al doilea registru cuprinde zodiacul.

Daniel CURIC

COMUNITĂȚI

Programe interesante la Clubul de Carte

Ultima întâlnire a membrilor Clubului de Carte din Bacău a reprezentat și una dintre cele mai intense analize asupra unei cărți de până acum.

Titlul analizat a fost *Anti-damblale* al scriitorului și jurnalistului Radu Cosașu (z.l.) care s-a născut la Bacău. Cartea este, după părerea celor prezenți, o permanentă provocare asupra sensului cuvintelor, o provocare pentru descoperirea subtilităților care se ascund în orice cuvânt.

În afară de talentul de scriitor, vorbitorii au apreciat cultura vastă a autorului, atât în domeniul literar, cât și în cele de muzică clasică și cinema. Radu Cosașu, în plină perioadă comunistă și vrând să fie deosebit de cinstit cu sine însuși, a susținut „Teoria adevărului integral în literatură”, teorie care i-a adus însă 10 ani de interdicții și șomaj. Cu umor și autoironie, după revoluție autorul va susține în textele sale un alt adevăr incomod, și anume cel al unui „extremist de centru”, decis să sprijine vehement moderația. Autorul arată că, liber fiind, se află sub dictatura a două partide, Partidul Bunei Dispoziții (PBD) și Partidul Relei Dispoziții (PRD), partide

care compun Parlamentul său personal și care alternează la putere. În *Anti-damblale*, cu umor și autoironie, autorul ne prezintă aspecte comico-tragice din existența sa și căutarea sa permanentă de a scrie „bine, cu poftă, cu subversitate”, sub tiranie, dar și în democrația românească.

S-au remarcat comentariile făcute de doamnele Fany Kaltman, Lidia Simon, Doinița Brif, Gabriela Sfartz, Corina Grinberg, Mia Moscovici, Vasilica Leibu și de domnii Sorin Sfartz, Hainrich Brif și Robert Stern.

Hainrich BRIF,
președintele CE Bacău

AD MEA VEESRIM!

Președinți de comunități născuți în lunile august-septembrie

Liviu Lăcătușu

Președintele CE Deva, Liviu Lăcătușu, și-a demonstrat înzestrările de bun gospodar de când s-a dedicat bunului mers al comunității sale: a restaurat sinagoga, a organizat evenimente din sfera vieții comunitare (sărbători evreiești, manifestări culturale, comemorative, aniversare), de natură să atragă oamenii spre comunitate. Este atent la problemele celor în suferință, mai ales ale asistaților. Cultivă bune relații cu oficialități, cu reprezentanți ai cultelor și ai minorităților naționale.

Haim Rabinovici

Președintele CE Bârlad, Haim Rabinovici, a modernizat sediul comunitar, are grijă de cele trei cimitire evreiești din oraș (cel din secolul al XVIII-lea este monument istoric) și de cele arundate în localități unde nu mai trăiesc evrei. Restaurarea Sinagogii Mari, cu picturi murale de mare valoare, este un deziderat moștenit de la înaintașii conducători de comunitate. DAPI are documentația întocmită de multă vreme. Edificiul, amenințat de igrasie, riscă să fie distrus dacă nu se intervine cât de curând.

Robert Steinmetz

Președintele CE Fălțiceni, Robert Steinmetz, pune suflet în tot ceea ce face pentru comunitate, mai cu seamă pentru vârstnici, suferinzi, singuri. Este și o datorie profesională, el fiind cadru medical. Are un vis care speră să devină realitate: să restaureze Sinagoga Mare, bijuterie arhitectonică, unde au păstorit mari personalități rabinice. Face demersuri la conducerea DAPI-FCER, oficiali locali, apelează la originari din comunitate din Israel și din lume. Se îngrijește de patrimoniul zonal.

Anca Rașca

Președinta CE Bistrița, Anca Rașca, se implică în viața comunității sale, cu interes în plan religios și social: probleme legate de asigurarea unei vieți demne asistaților, grija pentru memoria Holocaustului, prezervarea patrimoniului sacru și economic. Sinagoga din Bistrița este un centru cultural cunoscut, mai ales muzical. Înzestrată cu o acustică de calitate, sinagoga oferă interpreților condițiile necesare pentru a-și da măsura dorită de ei și de public.

Geller Géza Tamas

Responsabilul de obște din Gheorgheni, Geller Géza Tamas, administrează o obște cu inerente dificultăți, majoritatea membrilor fiind oameni în etate, singuri, suferinzi. Organizează anual comemorări în memoria celor 1.000 de evrei din oraș care au fost deportați la Auschwitz între 3-5 mai 1944. Pe zidul interior al sinagogii sunt inscripționate numele celor uciși în lagărele naziste. Una din supraviețuitoare a fost Eva Tuțui (z.l.), fostă colaboratoare la RE și la Radio Shalom.

Dan Has

Președintele CE Zalău, Dan Has, a arătat că se poate: a reardus la viață o comunitate distrusă de Holocaust, fiindcă a pus suflet, a avut voință, tenacitate, pricepere. A știut să strângă oamenii în jurul comunității. A beneficiat de sprijinul FCER, dar a reușit să-l capteze și pe cel al autorităților locale. În fiecare an, de Ziua Internațională a Victimelor Holocaustului, organizează cu succes un simpozion de amploare, cu participare de oficiali, diplomați, originari din Zalău stabiliți în Israel și în alte state.

Vasile Dub

Președintele CE Târgu-Mureș, Vasile Dub, a făcut mult pentru comunitate: Muzeul de Istorie a Evreilor din Târgu-Mureș, memorialul victimelor Holocaustului pe locul ghetoului din 1944, placa memorială pe fațada fostei școli evreiești. A încheiat parteneriate cu conducerile de școli pentru ca elevii să înțeleagă mai bine istoria Holocaustului prin vizite la sinagogă, prezențe la comemorări. Este caricaturist și scriitor. Cultivă bune relații cu reprezentanți ai societății multietnice din oraș.

CONTRIBUȚII PENTRU CIMITIRE

Pentru prima dată în ultimii 50 de ani, au fost realizate lucrări de amploare de defrișare și igienizare în cimitirele evreiești din București, Cimitirul Giurgiului și în Cimitirul Filantropia. Pentru a păstra și extinde aceste eforturi, vă invităm să contribuiți prin abonamente anuale de întreținere a locurilor de veci.

Contribuția anuală

1 monument – 200 lei / an
2 monumente – 360 lei / an
3 monumente – 450 lei / an
4 monumente – 560 lei / an
5 monumente – 670 lei / an
6 monumente – 730 lei / an
7 monumente – 780 lei / an

Peste 7 monumente – 100 lei / an pentru fiecare monument

Contribuțiile pot fi achitate atât în persoană, de luni până joi, între orele 08:00 - 15:00, respectiv vineri, între orele 08:00 - 13:00, cât și prin transfer bancar (IBAN RO58 RNCB 0074 0292 2831 0001, Comunitatea Evreilor din București).

”Culturii îi revine rolul de interfață între evrei și populația majoritară”

Interviu cu **EMIL NICOLAE NADLER**,
președintele CE Piatra-Neamț

Față-n față!

– Cum ați descrie, pe scurt, comunitatea din Piatra-Neamț astăzi?
– Dacă ne raportăm doar la Moldova, o comunitate de dimensiune medie. Media de vârstă se situează între 65 și 75 de ani, majoritare sunt femeile, starea de sănătate (în acord cu vârsta) se află la un nivel precar. Cei 11 supraviețuitori ai Holocaustului din comunitate au trăit în regimul antonescian, au traversat experiența comunismului, păstrând în memorie educația tradițională evreiască, pentru a se trezi după 1990 într-o „democrație originală”. O altă bună parte a trăit ultimele două etape. Aceasta este mentalitatea care domină comunitatea (nevoile, așteptările, aspirațiile etc.), tabloul uman de unde decurg și diferitele moduri de implicare în viața comunitară. Nu e simplu să le armonizezi...

– Cum gestionați principalele domenii de activitate comunitară: viață religioasă, educație iudaică, asistență socială, prezervarea patrimoniului sacru?

– Formal, activitățile sunt aceleași cu ale celorlalte comunități. Așa s-ar vedea de la distanță. Specificul însă apare din detalii. În asistența socială, numărul de asistați (în total 20) este mai mare decât în comunitățile mai mari, deși personalul angajat este mai redus, iar problemele mai multe. În privința patrimoniului, vechimea comunității Piatra-Neamț are ca efect o frecvență considerabilă a vizitelor la cimitirul deschis în 1890, cu un singur paznic angajat pentru vreo 5000 de morminte! Sinagoga de lemn Baal Shem Tov (1766) atrage turiști, mai ales în sezon, dar cheile și explicațiile (sic!) sunt la mine, iar în timpul vizitelor eu trebuie să fiu și la telefon, și la PC, și la tomberoanele cu gunoi... Și la obștea din Târgu-Neamț este mult de lucru, se pregătește consolidarea clădirii Sinagogii Meseriașilor, iar eu și colegul meu Marcel Grinberg, vicepreședinte, încercăm să gestionăm cât mai corect posibil situația.

– Dacă un tânăr ar dori să afle mai multe despre istoria evreilor nemțeni, de unde ar trebui să înceapă?

– De la cimitir și de la sinagogi. În Piatra-Neamț sunt două cimitire evreiești: cel vechi, închis la 1890 (cu pietre de mormânt de la 1640, 1670, 1690, care certifică vechimea evreilor locali) și cimitirul așa-zis „nou” (deschis în 1890), funcțional astăzi, la ieșirea spre orașul Bicăz. În singurul cimitir existent în Târgu-Neamț există pietre tombale cu o vechime similară celor din Piatra. Tânărul interesat de istoria evreilor va găsi o sursă valoroasă de informații în Muzeul Sinagogii Baal Shem Tov, precum și în interiorul Sinagogii Meseriașilor (1870) din Târgu-Neamț. Nu i-ar strica să consulte și bibliografie, dintre cele mai importante titluri fiind *Cronica comunităților israelite din județul Neamț*, de Josef Kaufman, vol I, 1929, și *Evreii din Târgu-Neamț*, de Emanuel Bălan, Ed. Hasefer, 2019.

– Cum este marcată în oraș (sau în județ) memoria Holocaustului? Există monumente, plăci comemorative, trasee memoriale? Sunt ele cunoscute de tineri?

– Pe cât de dureros este subiectul, pe atât de dificil este de explicat

astăzi, când memoria e croșetată, manipulată, răstălmăcită... În zonă nu avem marce sau monumente legate de Holocaust, pentru că aici nu s-au petrecut crime în masă de dimensiunea celor cunoscute din istoria orală, filme, documente sau cărți. Geografic, referința cea mai apropiată este Pogromul de la Iași. Aș adăuga gara din Roman, pe unde au trecut Trenurile Morții... Asupra evreilor nemțeni Holocaustul a acționat subversiv, malefic, prin abuzuri administrative, dar și direct, prin legile persecuției emise de guvernele Goga-Cuza. Am avut și deportați în Transnistria, și refugiați din familiile ucise la Iași, și victime ale muncii obligatorii. Traumele s-au fixat și persistă în memoria comunității. Ele sunt mai greu de lămurit și de definit pentru populația majoritară. Mi s-a părut necesar să promovez recursul la istorie într-o formă nestandardizată. După introducerea studiului Holocaustului în școală, frecvența vizitelor claselor de liceeni la muzeul de la Baal Shem Tov a crescut, mai ales în jur de 9 octombrie. Am constatat că elevii nu știu mai nimic despre evrei, despre prezența lor în Moldova și la Piatra-Neamț. Așa că am decis să le vorbesc eu copiilor despre acest parcurs istoric, despre religie, cultură, organizare socială, lăsând în seama profesorilor tema Holocaustului. Experiența de peste patru decenii în muzeografie m-a ajutat la configurarea acestui concept. Programul mai include, ocazional, lansări de studii și literatură beletristică privind Holocaustul, proiecții de filme sau expoziții temporare de artă. Adesea, după ce află mai multe lucruri despre istoria

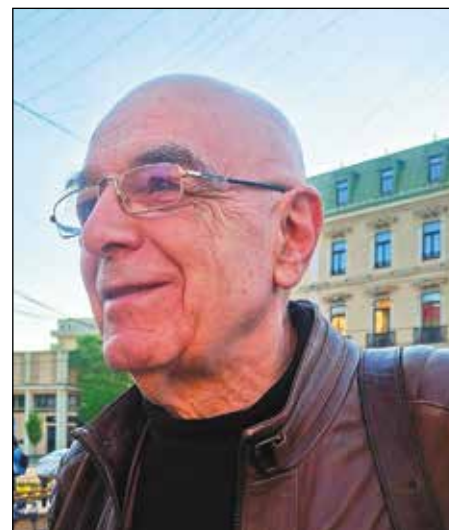
evreilor, întâlnirile cu liceenii se termină cu întrebarea: „De ce a fost nevoie să se întâmple Holocaustul?” Sper, totodată, că dispar și clișeele puse în circulație de atmosfera antisemită resuscitată...

– Ce rol pot avea activitățile culturale deschise publicului larg pentru cunoașterea comunității?

– Încă din vremea regretatului președinte Hary Solomon și după ce am preluat eu conducerea, am urmat cu consecvență următoarea idee: în secolul al XXI-lea, o comunitate religioasă și etnică nu mai poate exista ca o entitate închisă, supusă unui veșnic proces de „auto-ghetizare”. Cu atenția cuvenită păstrării identității, mi-am propus să deschid o fereastră de comunicare cu spațiul majoritar și am ales să o fac prin cultură, deoarece în acest sens resursele noastre sunt considerabile. Sinagoga Baal Shem Tov e un exemplu. Avem o listă de personalități născute aici, recunoscute ca valori naționale și universale, în jurul cărora am construit și vom construi evenimente: istoricii Josef Kaufman și Mayer A.L. Halevy, scriitorul și liderul sionist A.L. Zissu, pictorul Victor Brauner și fratele său, etnologul Hary Brauner, scriitorii Dorel Dorian și Ștefan Cazimir, specialistul în mistică iudaică prof. Moshe Idel, poetul Irving Layton, consacrat în Canada, și alții. Prin promovarea acestor valori, în mentalul colectiv românesc se deschide un subcapitol de istorie culturală îmbogățit prin contribuția comunității evreiești. Culturii îi revine rolul de interfață între evrei și populația majoritară. Este și un mod de a contracara clișeele pernicioase referitoare la evrei...

– Povestiți-ne despre „Ziua Victor Brauner”.

– Brauner reprezintă cazul cel mai spectaculos, care confirmă valabilitatea proiectului de mai sus. Până în 2003, la sărbătorirea centenarului nașterii sale, era un artist cunos-

cut în România mai degrabă printre specialiști. Pe atunci lucram la Complexul Muzeal Național Neamț, unde am inițiat proiectul de aniversare împreună cu Ministerul Culturii, FCER și CE Piatra-Neamț. Așa a început defilarea artistului prin cultura română de azi. În fiecare din anii următori, la 15 iunie am organizat câte un eveniment legat de Victor Brauner și de avangarda artistică. Ulterior, am stabilit formatul actual, „Ziua Victor Brauner”, care a ajuns la a XIII-a ediție. Drept rezultat, artistul a primit (postum) titlul de Cetățean de Onoare al municipiului Piatra-Neamț, Liceul de Arte se numește „Victor Brauner”, pictorul are un bust în fața școlii primare absolvite, iar sala multimedia a Bibliotecii Județene se numește și ea „Victor Brauner”. Sper că va fi și o stradă cu numele lui. Oricum, acestea se datorează și unui grup de pasionați de artistul nostru, așa cum la realizarea „Zilei Victor Brauner” participă acum și o serie de instituții importante, precum Complexul Muzeal prin Muzeul de Artă, Teatrul Tineretului, Liceul de Arte și Uniunea Artiștilor Plastici din România.

Interviu realizat de
Irina MARKOVITS

„La Dorohoi s-au perfecționat metode aplicate în Pogromul de la Iași”

86 de ani de la Pogromul din Dorohoi

Începutul Holocaustului în România a fost Pogromul din Dorohoi, din 1 iulie 1940, „masacru meticulos pregătit”, nota Filderman în *Jurnalul* său. Prin emergența extremei drepte ajunsă la putere începând din 1937 prin guvernele Goga-Cuza și Miron Cristea, ambele cu legislație antisemită inspirată de legislația nazistă de la Nürnberg, „antisemitismul ajunsese o chestiune de rutină în viața României moderne”, desena Filderman fundalul epocii. Era suficientă o scânteie pentru ca incitări verbale să devină fapte. Armata română, silită să se retragă din Bucovina de Nord, Basarabia, ținutul Herței, în urma pactului Ribbentrop-Molotov, semnat în 1939, și a ultimatumului sovietic din 26-27 iunie 1940, se simțea frustrată. Media antisemită a canalizat sentimentul împotriva evreilor.

La 28 și 29 iunie 1940 trece prin Dorohoi un convoi de unități militare în retragere. Concomitent, se răspândește zvonul că evreii ar agresa soldați români. Calomnia era contrazisă chiar de cele scrise în autorizația de înmormântare a soldatului evreu român lăncu Solomon, emisă de Primărie, ucis fiindcă sărise în apărarea superiorului său, român etnic, căpitanul Bateriei I din Regi-

mentul 16 Artilerie, Ioan Boroș, într-un incident între armatele române și sovietice: „Dăm voie a se înmormânta corpul decedatului lăncu Solomon, în etate de 22 de ani, de confesiune mozaică, încetat din viață la 22 de ani, mort la datorie pentru țară.”

La 30 iunie 1940, militari din Regimentul 3 Grăniceri și Regimentul 8 Artilerie anunță populația română „să pună semne” pe fațadele caselor care

să o ferească de „răzbunare” contra evreilor. La 1 iulie, lăncu Solomon e înmormântat în cimitirul evreiesc cu onoruri militare. Garda compusă din militari evrei e condusă de plutonierul TR Emil Bercovici. În timpul serviciului religios se aud împușcături. Se creează panică. La ieșire, militari

sunt dezarmați, li se ordonă scoaterea uniformelor și sunt împușcați. Civillii se refugiază în capelă. Li se ordonă să iasă. Sunt împușcați. În oraș, locuințe evreiești sunt jefuite, evrei sunt omorâți. A doua zi, comandantul Corpului 8 Armată din oraș, general Constantin Sănătescu, oprește pogromul declarând că nu a existat ordin oficial și că vinovații vor fi deferiți Curții Marțiale. Nimeni nu pătește nimic. În cartea scrisă de Marius Mircu în 1945, *Pogromurile din Bucovina și Dorohoi*, reiese însă că masacrul a primit aviz favorabil de „sus”, pentru a tempera frustrarea armatei: „24 de ore să facă ce vor cu evreii.”

Din cercetările recente întreprinse la CNSAS de Adrian Cioflâncă, directorul CSIER, militari aflați în cimitirul creștin, în zona de sud a orașului, unde era înmormântat Ioan Boroș, auzind împușcături dinspre nord, „cuprinși de psihoza unei invazii sovietice”, crezând că „evreii vor fi folosiți pentru a provoca dezordine”, au declanșat pogromul. În realitate, au fost focuri de armă trase de ostași români care au vandalizat o cârciumă și au molestat proprietarii: doi evrei bătrâni.

În cimitir au fost uciși 50 de evrei: 34 de bărbați, 11 femei, 5 copii, se specifică în procesul-verbal 462 din 3 iulie 1940. Nu se cunoaște numărul celor omorâți în oraș.

„La Dorohoi – opinează unii istorici – s-au perfecționat metode aplicate în Pogromul de la Iași, în vara anului următor, 1941.”

Iulia DELEANU

Elogiu muzical dedicat prieteniei

A *migos para siempre*, genericul seratei muzicale pe scena JCC Salonul Cultural, a fost ales de dr. Liana Tauberg, organizatoare și prezentatoare, fiindcă avea darul să reunească muzicieni renumiți din SUA (compozitorul, pianistul, dirijorul Leonard Lehrman, soprana Helene Williams), artiști consacrați din țară, tineri interpreți la început de drum, unii absolvenți ai masterclassului susținut de maestrul american. Să înglobeze cuvânt și muzică. Să creeze un flux empatic între artiști și public. Oaspeții, artiștii autohtoni, organizatoarea, tatăl ei, prof. Zigu Tauberg, implicat în eveniment, au fost salutați de Adrian Gueron, directorul JCC București.

Obișnuit să-și prefăteze piesele cântate, Leonard Lehrman a re trăit momente de viață cu umor, ascunzând uneori lacrima, dar întotdeauna în tonalitate pozitivă; umor specific evreiesc. Mostre: parodia muzicală *Clementine*, de Tom Lehrer & L. Lehrman; *Rabinul și bogătașul*, secvență din *Presupunem o nuntă*, după Malamud și Anski; *Fiecare băiat ar trebui să aibă o mamă evreică*, de Joshua Vogel & L. Lehrman. Duetele cu partenera de scenă, soția sa, Helene Williams, au fost transpuneri ale acestei stări de spirit. Maestrii au jucat piesele, cu excepția *Scripcarului pe acoperiș*, celebrul musical. *Da, nu, poate*, de Elie Siegmeister, versuri Langston Hughes. Siegmeister îl considera pe Lehrman „continuatorul lui”, titlu dat de discipol autobiografiei din care dr. Liana Tauberg i-a sintetizat impunătoarea operă. Alte exemple: *Schimbări*, de Phil Ochs, în aranjament propriu. O preocupare constantă: lieduri inspirate din creații ale unor mari poeți ai lumii, printre ei, Eminescu, poet ce l-a făcut să se în-

drăgostească de limba română. Surpriza serii: lieduri pe versuri de Zigu Tauberg: *Iubire și Aventura*. Al doilea, în audiență mondială. Autorul (aproape 99 de ani), prezent în sală, a recitat *Sposedania unui visător (pe trezie)*: rolul poetului în lume.

Cu rigoare, căldură și tact, dr. Liana Tauberg a desenat schițe de profil ale tinerilor artiști lirici de la Opera brașoveană (basul Lucian Ionescu), ONB (soprana Cătălina Sima), mastezanzi la UNMB (tenorul Mina Stavără, baritonul Cristian Ruja), bas-baritonul Ștefan Cârstea, cercetător la IFAHH, soprana Antonela Marin, doctorandă la UNMB, soprana Anthuza Georgescu, absolventă UNMB, soprana Raphaella Lliontrop, studentă la UNMB, originară din Peru. Au fost interpretări din *Boema*, *Turandot* (Puccini), *Carmen*, *Pescuitorii de perle* (Bizet), cântonete, lieduri, duete în sefardă, la care s-au alăturat artiști consacrați: Helene Williams, Gladiola Niculescu Lamatic, prim-solistă a TNOMID, Simona Nicoletta Jidveanu, solistă a Filarmonicii George Enescu (ciclu de

lieduri dedicat memoriei profesoarei Lavinia Coman). La pian: Leonard Lehrman, uneori autor de muzică sefardă; Cosmin Pătrău, pianist corepetitor al ONB, prof. la Colegiul Național de Arte Dinu Lipatti. Sefarda i-a prilejuit Liane Tauberg o incursiune în istoria limbilor evreiești în diaspora. Finalul, *Hava Naghila*, șlagăr israelian, cu toți artiștii, a antrenat audiența. Gazde, oaspeți, interpreți interni, sponsori, public au primit mulțumiri.

Julia DELEANU

Sinagoga și puterea comunității evreiești

În timpul taberelor de vară, la puțină vreme după cea mai recentă ediție Bereshit și în așteptarea Roș Hașana, vă propunem un interviu cu directorul JDC România, Israel Sharli Sabag, despre rolul programelor comunitare, simbolurile spirituale și culturale și valorile care îi aduc împreună de fiecare dată pe membrii comunităților evreiești din România.

– Acum, la câteva săptămâni distanță, ce amintiri au rămas cu dumneavoastră, cu ce sentiment ați rămas după cea mai recentă ediție Bereshit de la Constanța?

– Trebuie să spun că acest Bereshit a avut ecouri foarte puternice, la toate nivelurile. Sinagoga este viața, este inima care bate a fiecărei comunități. Și trebuie să ne întrebăm, ceea ce am și făcut la acest Bereshit, ce facem noi în comunitatea noastră după ce ne întoarcem de la Bereshit pentru ca viața evreiască să continue? Bereshit este un program nemaipomenit, dar dacă doar ne întâlnim la Bereshit și nu continuăm această misiune în comunitatea noastră, nu este bine. Mesajul principal al acestei ediții a Bereshit a fost: *Ce pot face când mă întorc în comunitate? Cum pot fi activ? Cum pot face voluntariat?* Bereshit este un loc de reîncărcare, de reîntâlnire cu prieteni, de învățare, prilej de a fi împreună, de a dansa; dar cel mai important este să te întorci acasă, la comunitatea ta, și să te gândești cum poți fi mai bun: la toate nivelurile, atât la sinagogă, cât și din perspectivă personală. După cum am mai spus, Havdalah nu este ceva ce trebuie să faci acasă, alături de alte patru sute

urării și redeschiderii Sinagogii din Constanța după atât de mulți ani? Ce impact poate avea în special pentru comunitatea evreiască din oraș și, în general, pentru viața evreiască?

– Impactul deschiderii sinagogii a fost unul foarte intens, pentru că sinagoga este inima fiecărei comunități. Iar reconstrucția acestei ruine este o minune. Cei 14 ani de efort depus de președintele Silviu Vexler au făcut ca acest miracol să se întâmple. Și nu putem să nu menționăm aportul Guvernului și al Parlamentului României. Aceasta este o realitate, poziția României și atitudinea față de poporul evreu este remarcabilă. Vedem ce se întâmplă astăzi în întreaga Europă în privința antisemitismului – Paris,

de oameni. Fiecare o poate face acasă chiar singur. Nu ai nevoie decât de vin, iar dacă nu ai vin, poți folosi orice alt lichid, de lumânări și de *besamim*. Asta e tot. Și de un produs pe care toată lumea îl are acasă: dorința. Și să luăm alte lucruri de la acest Bereshit, pe care toată lumea va încerca să le facă: aprinderea lumânărilor de Șabat și terminarea cu Havdalah, acesta este mesajul meu la acest Bereshit. Nu pot să nu menționez: mulțumesc FCER, JCC, directorilor, *madrihimilor* și voluntarilor implicați.

– Cum vedeți importanța resta-

Londra –, iar la noi în România vedem cum arată relațiile. Nu suportă comparație.

Revenind la Bereshit, vizita mufliului la sinagogă în aceste vremuri a fost realmente remarcabilă. Și cursul său la fel. Au fost câteva zile foarte emoționante petrecute împreună, cu membri ai comunităților din toată țara, cu profesori din Israel, cu prieteni invitați și cu toată atmosfera comunitară de neegalat pe care o aduce Bereshitul de fiecare dată.

– Suntem în plină vară, iar asta înseamnă pentru mulți dintre membrii

comunităților evreiești din țară perioada în care se întâlnesc în taberele organizate de JCC la centrele de instruire și recreere. Cum vedeți astăzi rolul acestor tabere? Cum s-au transformat ele în ultimii ani?

– Suntem în perioada frumoaselor tabere de vară, de familie, pentru copii, pentru tineret și pentru cei mai vârstnici. Vin oameni din atât de multe locuri diferite, locuri în care poate că nici măcar nu mai există o viață evreiască. Dar în aceste tabere se reconectează cu ceilalți membri ai marii familii evreiești din România, grație FCER. Ei vin să se reîncarce și să învețe despre iudaism și primesc de fiecare dată acest sentiment de apartenență la o identitate, la o comunitate, la o familie.

– Alături de Federație, dezvoltăți deja de foarte mulți ani programe pentru comunitatea evreiască din România. Cum au evoluat aceste programe și ce planuri de viitor aveți pentru a menține și a dezvolta spiritul comunitar evreiesc din România?

– Aș dori să mulțumesc tuturor oamenilor implicați, comunităților, președinților lor, pentru modul în care se implică în toate programele noastre în ultimii ani. Le mulțumesc pentru că au înțeles că trebuie să fim împreună pentru a face toate aceste lucruri, pentru a continua să organizăm toate aceste programe recurente. Ce pot spune este că la următorul Keshet, unul dintre programele noastre importante, numărul de participanți va fi cel mai mare de până acum, așa cum, de altfel, participarea a tot crescut în ultimii ani.

Evenimente precum Noaptea Sinagogilor Deschise, Eshet Chayil sau Livratorii de Lumină, când sute de voluntari vizitează pe cei mai nevoiași seniori ai comunității, toate aceste activități și multe altele ne fac o comunitate mai puternică și mai bună în România. Faptul că noi toți participăm în aceeași zi și la aceeași oră la aceeași activitate ne face mai puternici, mai aproape unul de celălalt și mai rezilienți.

Interviu realizat de
George GÎLEA

Oneg Șabat cu oaspeți de seamă

Comunitatea Evreilor din Iași a fost gazda primitoare a unui oaspete de seamă, un prieten de suflet al comunității noastre, prim-rabinul Federației Comunităților Evreiești din România, Rafael Shaffer.

După slujba de Kabalat Șabat de la Sinagoga Merarilor, oficiată de rabinul Iașului, Yehoshua Aharonovitch, a urmat tradiționalul Oneg Șabat, desfășurat la restaurantul ritual al comunității.

Emoționat de bucuria revederii cu membrii comunității ieșene, prim-rabinul Rafael Shaffer a mulțumit pentru primirea călduroasă și a vorbit despre însemnătatea acestor întâlniri pentru menținerea unei vieți evreiești active, după care a rostit binecuvântarea tradițională „Baruch ata Adonai, Eloheinu melech ha'olam, hamotzi lechem min ha'aretz” cu care se începe masa de Șabat.

În continuare, rabinul Yehoshua Aharonovitch a explicat de ce luna Tamuz este considerată o lună de doliu și de tristețe: „Tamuz a fost o lună de necazuri pentru poporul lui Israel: pe data de 9 Tamuz a avut loc spargerea zidurilor primului Templu; pe 17 Tamuz au fost sparte Tablele Legii de către Moise la vederea Vițelului de Aur; pe 17 Tamuz, ca urmare a asediului romanilor, s-a realizat breșa în zidurile Ierusalimului, care a dus la distrugerea celui de Al Doilea Templu; și tot în luna Tamuz a avut loc, acum 85 de ani, Pogromul de la Iași, ale cărui victime ne pregătim să le comemorăm peste câteva zile.”

Seara de Șabat a continuat într-o atmosferă familiară, caldă, în care 42 de prieteni au petrecut împreună, cu mâncare gustoasă și cântece tradiționale.

Silvian SEGAL

CENTRUL PENTRU STUDIUL ISTORIEI EVREILOR DIN ROMÂNIA „WILHELM FILDERMAN” AL FCER-CM

Evreul și evreofobul în descrierea lui Moses Schwarzfild

A doua jumătate a secolului al XIX-lea aduce o parțială sincronizare a curentului istoriografic evreiesc cu cel românesc, odată cu evoluția relațiilor internaționale. Dincolo de utilitatea sa științifică, istoriografia este folosită ca argument politic pentru obținerea unei legitimități care întârzie să le fie acordată evreilor. Între istoriografia română și cea evreo-română exista o similitudine din privința obiectivelor politice: cea dintâi urmărea dobândirea premise-

Asemenea lui Gaster și Șăineanu, Schwarzfild a fost influențat indirect de personalitatea și opera lui B.P. Hasdeu. Impactul savantului român asupra concepției lui Schwarzfild s-a reflectat mai cu seamă în felul în care acesta privea istoria și folclorul: era adeptul concepției pozitivistice, folosind analiza critică a izvoarelor documentare în cercetarea istorică și folclorul ca sursă complementară. Schwarzfild spunea că istoria orală poate contribui la întregirea tabloului epocii: „Materialul tradițional își are importanța sa la completarea faptelor și la stabilirea adevărului istoric.” Privit în aceeași lumină, folclorul sau literatura populară „devine un material foarte prețios pentru deslușirea multor chestiuni istorice și a multor considerații sociale și culturale”.

Din grupul cărturarilor evrei preocupați de folcloristică, Schwarzfild se diferențiază prin inițierea unui demers comparatist menit să stabilească elementele definitorii ale creației populare evreiești prin comparație cu creațiile altor popoare. În 1891, Moses Schwarzfild publică amplul său studiu *Evreii în literatura populară română. Studiu de psihologie populară* în care face o radiografie a proverbelor, anecdotelor și zicătorilor din literatura populară românească, pentru a surprinde modul în care evreul este perceput în mentalul colectiv. Studiul reprezintă o încercare de aplicare a metodei comparative în domeniul etnopsihologiei populare, prin raportarea la mecanismele psihologice individuale și colective reflectate în producerea creațiilor orale.

Schwarzfild își deschide cercetarea printr-o observație asupra reprezentării „celuilalt”: „Fiecare popor, în mare, ca îndeobște omul, în mic, își acordă și eșii superioritate asupra altor popoare, se crede perfect, mai inteligent, mai drept ca oricare altul și, prin prisma acestor prejudecăți înăscute, judecă și apreciază în mod defect pe cei ce vin în contact cu dânsul.” „Tot omul și tot poporul, arată Schwarzfild, văd la ceilalți mai ales defectele, în timp ce până și însușirile bune ale străinului sunt supuse unei judecăți nefavorabile.” Dintr-o perspectivă asemănătoare, el observă că românul îi desemnează depreciativ pe străini: neamțul este „al dracului”, evreul este „tărtan”, grecul „capră râioasă”, sârbul „bleod”, iar bulgarul este asociat cu prazul.

În introducerea lucrării, Schwarzfild propune o abordare metodologică riguroasă a studierii folclorului, criticând metodele bazate pe simpla colectare a textelor și pe interpretarea lor empirică. În accepția sa, poporul, care joacă un rol definitoriu în formarea identității colective, nu se reduce la populația rurală,

ci cuprinde totalitatea claselor sociale și a categoriilor demografice: „Țăranul și orășeanul, săracul și bogatul, negustorul și funcționarul, ciocoiul și boierul, toți laolaltă constituie poporul; de aceea trebuie să ne intereseze felul de a opina și de a judeca al tuturor, fără deosebire.”

ca și prezența lor.

Analizând proverbele, anecdotele și cântecele populare românești, Schwarzfild reconstruiește portretul-robot al evreului din literatura populară și îl situează într-un context istoric caracterizat de discriminare și marginalizare legislativă și soci-

De la stânga la dreapta: Lazăr Șăineanu, Moses Gaster și Moses Schwarzfild.

Materialul utilizat în această cercetare provine din colecții populare, din lucrări românești și din tradiția orală, fiind adunat de Schwarzfild de-a lungul a mai bine de un deceniu. El consideră proverbele și zicătorile partea cea mai importantă din punct de vedere etnico-psihologic a literaturii populare, deoarece „se pot socoti ca expresia din urmă, ca forma cea mai concentrată sub care se prezintă o poveste, o legendă, o snoavă, o fabulă sau o credință”. În același timp, el observă că „tăcerea este și ea adesea un răspuns”, sugerând că absența unor expresii și motive din literatura populară poate fi la fel de „grăitoare”

ală. Demonstrația sa se bazează pe opoziția dintre „evreul istoriei” și „evreul legendei”. Evreul istoriei este evreul real, care trăiește într-un mediu ostil, dar dovedește numeroase calități și o dublă loialitate, față de propria identitate și față de țara în care locuiește. Evreul legendei este, în schimb, un personaj mitologic, produs al imaginației populare, asupra căruia sunt proiectate stereotipuri precum cele ale vrăjitorului, cămătarului lipsit de scrupule sau fricosului.

Prin analiza stereotipurilor românilor despre evrei și prin contrastul cu reprezentările altor populații minoritare – greci, armeni sau romi –, Schwarzfild creionează portretul evreului imaginar. Celelalte studii ale sale de literatură populară, publicate în *Anuarul pentru israeliți*, se înscriu în aceeași abordare comparativă și interdisciplinară, specifică domeniului imagologiei etnice comparate. Miza reală a studiului din 1891 este examinarea mecanismelor prin care românii își construiesc imaginea despre evreu, analiza lui Schwarzfild concentrându-se mai mult asupra românului, decât asupra evreului: „Studiul va scoate în relief pe evreu cu calitățile și defectele ce le vede la el românul și ne va dezveli, în același timp, puterea de observațiune, prejudecățile și slăbiciunile poporului român, (...) ne va înfățișa pe evreu așa cum îl vede, îl crede și-l înțelege românul, dar nu așa cum a fost sau cum este în adevăr.” Schwarzfild ne oferă mai curând imaginea evreofobului din cultura română, decât imaginea evreului, demascând sursele acestei dualități identitare. Pentru el, știința are misiunea, prin rigoarea cercetării surselor și prin căutarea adevărului istoric, să deconstruiască stereotipurile din mentalul colectiv, care întrețin și perpetuează antisemitismul.

Maria Mădălina IRIMIA

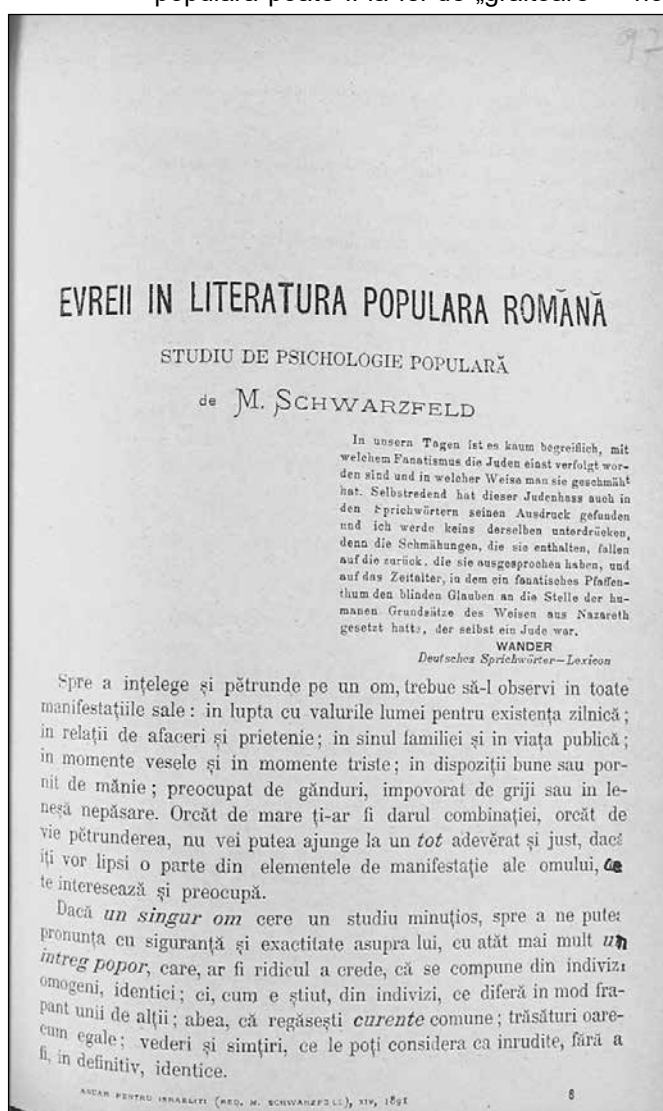

lor necesare obținerii și recunoașterii independenței statale, în timp ce istoriografia evreiască slujea scopului legitimării istorice. Constituția din 1866 nu le-a adus evreilor naturalizarea, iar articolul 7 a oficializat un discurs despre construcția identitară românească bazat pe elemente antisemite.

Urmând modelul istoriografic al epocii, cărturarii evrei se implică în cercetarea folclorului românesc și a celui evreiesc, având contribuții de excepție. Moses Gaster, Lazăr Șăineanu, Moses Schwarzfild, Ion Aurel Candrea și Salomon Segall sunt promotorii acestui tip de cercetare.

În efervescența intelectuală de la sfârșitul secolului al XIX-lea se naște triada culturală a iudaismului modern românesc, Schwarzfild-Gaster-Șăineanu, având ca nucleu publicația *Anuarul pentru israeliți*.

Moses Schwarzfild face însă o notă distinctivă în acest trinom intelectual. Spre deosebire de colegii săi, Gaster și Șăineanu, el nu s-a bucurat de beneficiile unei educații academice instituționalizate și de resursele universitare de la acea vreme. Influențele sale formative proveneau din tendințele emanate de curentul *Wissenschaft des Judentums* – care promova cercetarea academică a iudaismului, cu accent pe istorie și cultură – și avea acces la cercetările din domeniul studiilor iudaice prin corespondența cu fratele său, Elias, care se afla în exil la Paris și era colaborator al publicației istorice *Revue des Études Juives*.

Ceremonie în onoarea ofițerului Alfred Dreyfus

La 120 de ani de la reabilitarea sa oficială, căpitanul Alfred Dreyfus și-a găsit, în sfârșit, locul simbolic pe care istoria i l-a datorat. O statuie din bronz dedicată ofițerului francez de origine evreiască a fost inaugurată în centrul Parisului, pe Île de la Cité, în fața Curții de Casație, aceeași instituție care, la 12 iulie 1906, i-a recunoscut definitiv nevinovăția. La eveniment a luat parte și strănepotul

că vechii demoni ai antisemitismului nu au dispărut niciodată complet din țara noastră”, a declarat Macron în cadrul ceremoniei de duminică, făcând apel la o vigilență constantă pentru a preveni actele care „vizează oamenii din cauza identității lor”. Totodată, 12 iulie a fost consacrată drept zi națională de comemorare a reabilitării lui Alfred Dreyfus.

Înaltă de aproximativ trei metri și jumătate, statuia îl înfățișează pe Dreyfus ținând în mână sabia frântă, simbol al degradării sale militare și al unei cariere distruse de una dintre cele mai răsunătoare erori judiciare din istoria modernă a Franței. Afacerea Dreyfus a început în 1894, când ofițerul a fost condamnat pe nedrept

ofițerului, Charles Dreyfus.

Ceremonia de inaugurare a avut loc în prezența președintelui Emmanuel Macron și a altor numeroase oficialități. Emmanuel Macron a subliniat că memoria Afacerii Dreyfus rămâne esențială pentru înțelegerea valorilor Republicii Franceze. Șeful statului francez a avertizat asupra recrudescenței antisemitismului. „Știm

pentru spionaj în favoarea Germaniei, într-un climat puternic marcat de antisemitism. Deportat pe Insula Diavolului, în Guyana Franceză, Dreyfus a devenit simbolul luptei împotriva abuzului de putere și a intoleranței. Campania pentru rejudicarea cazului, la care au contribuit personalități precum Émile Zola prin celebrul articol *J'Accuse...*, a divizat profund so-

cietatea franceză înainte ca adevărul să fie recunoscut oficial în 1906.

Evenimentul marchează nu doar o reparație memorială, ci și o reafirmare a valorilor de drept și justiție într-o perioadă în care antisemitismul continuă să provoace îngrijorare în Franța și în Europa. Statuia, realizată în 1985 de artistul Louis Mittelberg, cunoscut sub pseudonimul Tim, a avut un parcurs

aproape la fel de sinuos precum destinul celui pe care îl reprezintă. Timp de patru decenii, monumentul a fost mutat dintr-un loc în altul, după ce armata franceză s-a opus amplasării sale la École Militaire, locul unde Dreyfus fusese degradat public în ianuarie 1895.

Dan DRUȚĂ

Tristan Tzara – 130 de ani de la naștere

DADA – 110 ani de la apariția mișcării avangardiste

Declar că Tristan Tzara a găsit cuvântul DADA în ziua de 8 februarie 1916, la orele șase seara”, își amintea Hans Arp. Numele noii mișcări artistice a fost ales la Café Terrasse din Zürich. Tot în acest oraș se afla și Cabaret Voltaire, fondat de Hugo Ball și Emmy Hennings, locul în care avea să se nască dadaismul. În 1917, Tristan Tzara, animat de optimismul tinereții, declara: „Vrem să-i facem pe oameni mai buni, ca să înțeleagă că fraternitatea nu se obține decât într-un moment de mare intensitate, în care frumosul este viață concentrată la înălțime pe o sârmă care stă să plesnească, un tremur albastru legat de pământ prin privirile noastre iubitoare care acoperă piscul cu zăpadă.”

Spiritul avangardei europene a găsit un teren fertil și în spațiul cultural românesc al începutului de secol XX. Personalitatea lui Tristan Tzara, una dintre figurile fundamentale ale mișcării dadaiste, a fost celebrată pe 16 aprilie de Muzeul Național al

Literaturii Române printr-o expoziție, o conferință-dezbateri și o proiecție de spectacol. Evenimentul a reunit intervenții susținute de Dalina Bădescu, Ioan Cristescu, Cătălin Davidescu, Cristinel Popa, Pavel Șușară și Ion Pop. Cu această ocazie a fost lansată platforma online www.tzara-dada.ro. Proiectul „Tzara DADA” a fost realizat de Asociația Publicațiilor Literare și Editurilor din România (APLER) în parteneriat cu Muzeul Național al Literaturii Române și cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN). Totodată, a avut loc vernisajul expoziției „Tzara DADA”, curatoriă de Cătălin Davidescu și Monica Morariu, care readuce în atenție și valorifică moștenirea artistică și literară a lui Tzara. Prin intermediul panourilor documentare, al publicațiilor dadaiste, al fotografiilor din colecțiile muzeului și al instalației de pictopoeime semnate de Mircea

Edith NEGULICI

(Continuare în pag. 16)

Din trecutul Ierusalimului

Aspecte de topografie ierusalimiteană din secolul al XII-lea

În două numere precedente ale revistei m-am referit la aspecte din istoria Ierusalimului în secolul al XII-lea, în perioada Regatului Cruciat, în jurul anului 1170, pe baza descrierii călătorului evreu spaniol Binyamin ben Yonah me-Tudela, cunoscut în literatura europeană ca Beniamin din Tudela. Am prezentat și am tradus fragmente care prezentau aspecte contemporane, istorice și legendare din *Itinerarul său (Sefer massaot shel Rabi Binyamin)*. Acum ne referim la aspectul topografic al orașului. Pentru înțelegerea prezentării, se impune cunoașterea personalității autorului: învâțat în Tora, interesat de locuri istorice și de poziția lor geografică, încercând să facă localizări, unele exacte, altele problematice.

Topografia Ierusalimului (Yerushalayim) include atât elemente contemporane, cât și istorice. Faptul este valabil pentru descrierea întregii Țări a lui Israel. Uneori, Beniamin din Tudela folosește elemente biblice pentru localizări. Un exemplu este localizarea „stâlpului de sare” (*natziv melah*) în care a fost transformată soția lui Lot atunci când nu a dat ascultare interdicției de a privi înapoi când au fost distruse Sodoma și Gomora (Bereșit / Geneza 19:26), la distanța de două parasange de Muntele Măslinilor. Altă mențiune este a mormântului lui Avshalom (Absalom), fiul regelui David, care s-a răsculat împotriva tatălui său și a fost ucis (Shmuel B / 2 Samuel 13-18). Este menționat și mormântul regelui Uziyahu, al zecelea rege din Yehudah (c. 792-740 î.e.a.). Unii cercetători au considerat că atât Beniamin din Tudela, cât și Petahyah din Regensburg (alt călător evreu care a vizitat și a descris Țara

lui Israel în secolul al XII-lea) au pus accentul pe trecutul Țării, cu speranța mesianică. Beniamin din Tudela notează că Ierusalimul are patru porți. El menționează poziția Templului de la Ierusalim, adăugând că pe locul vechiului sanctuar se află Moscheea lui Omar. De asemenea, menționează: Zidul de Apus (Zidul Plângerii); tunelul Shiloah (Siloam) și apa acestui izvor care se unește cu cea a pârâului Kidron, deși această apă este insuficientă pentru locuitorii orașului; Valea lui Yehoshafat (Emek Yehoshafat); Muntele Măslinilor (Har HaZeitim); Marea Sodoma (Yam Sdom, respectiv Marea Moartă); Muntele Nevo (Har Nevo); Muntele Sion (Har Tzyion). Pe Muntele Sion este menționată o biserică creștină (bamah ahat le-arelim – un altar de rugăciune pentru necircumciși), al cărei nume nu-l menționează (istoricul spaniol José Ramón Magdalena Nom de Dieu, care a tradus *Itinerarul* în limba spaniolă, menționează că este Biserica Santa Maria). Creștinii latini sunt menționați uneori cu numele biblic Edom care ulterior a însemnat Roma. Beniamin din Tudela scrie că Ierusalimul este un oraș mic, înconjurat de trei ziduri, situat la distanța de trei „parsaot” (parasange; o parasangă avea în medie circa 3,87-4,58 km; deci la circa 12-14 kilometri) de Mahomerie-le-Grand, probabil El Bireh, menționat de Beniamin din Tudela ca fiind Givon, interpretare controversată în prezent, și la două parasange (deci, circa 8-9 kilometri) de Betleem. Vorbind despre Moscheea lui Omar, menționează că neevreii nu introduc acolo nicio imagine și nicio înfățișare, ci doar vin să se roage. Shaar HaRahamim (Poarta Milei) este localizată ca și cum ar fi Zidul

de Apus (Kotel HaMaaravi), iar Zidul de Apus ca fiind unul dintre zidurile care erau în Sfânta Sfintelor (Kodesh HaKodashim); acolo evreii vin să se roage lui Dumnezeu pentru ajutor. Este menționat un cimitir din Antichitate al israeliților, aflat în fața Ierusalimului, care ajungea până la Zelzah, la „frontiera lui Beniamin”, respectiv până la limita teritorială din istoria biblică a tribului Beniamin (Shmuel B / 2 Samuel 10:2). Localizările sunt bazate pe situația din secolul al XII-lea și pe încercările de reconstituire făcute de călătorul evreu tudelitan.

Dar să-i dăm cuvântul lui Beniamin din Tudela:

„Și de acolo [Mahomerie-le-Grand, probabil El Bireh] ... sunt trei parasange până la Ierusalim. El este un oraș mic și înconjurat de trei ziduri. Și în el sunt mulți oameni. (...)”

Și în Ierusalim sunt patru porți – poarta lui Avraham, și poarta lui David, și poarta Sionului și poarta lui Gushpat, care este poarta lui Yehoshafat aflată în fața Templului ce era în zilele din vechime, și este numit *Templum Domini*, care e locul Templului. Și pe locul lui, Omar ben al Khataab a construit o cupolă. Și neevreii nu introduc acolo nicio imagine și nicio înfățișare, ci doar vin acolo să se roage. Și în fața aceluiași loc se află Zidul de Apus, și el este unul dintre zidurile care erau în Sfânta Sfintelor și este numit Poarta Milei, iar acolo vin toți evreii să se roage în fața zidului pentru ajutor. Și în Ierusalim, în casa care fusese a lui Shlomo [respectiv a regelui Solomon] sunt grajduri pentru cai, o clădire foarte solidă, construită din pietre mari și nu este nicio altă clădire ca ea în toată țara. Acolo de asemenea se vede până astăzi chiuveța pe care preoții (*kohanim*) o foloseau când înjunghiau jertfele și cei care veneau acolo din Yehuda își scriau numele pe perete.

Și când se iese prin Poarta lui Ye-

hoshafat se ajunge la Valea lui Yehoshafat și ea este Deșertul Popoarelor. Acolo se află mausoleul lui Avshalom și mormântul regelui Uziyahu, și acolo este un izvor mare de apă, numit Shiloah, care se unește cu pârâul Kidron. Și deasupra izvorului este o clădire mare din timpul strămoșilor noștri. Dar acolo nu este decât puțină apă, iar locuitorii Ierusalimului beau, în majoritate, apă de ploaie, pe care o adună în cisterne în casele lor.

Și din Valea lui Yehoshafat se urcă spre Muntele Măslinilor, fiindcă între Ierusalim și Muntele Măslinilor nu este decât o singură vale. Și de pe Muntele Măslinilor se vede Marea Sodomei, și de la Marea Sodomei, la o distanță de două parasange, este stâlpul de sare în care a fost transformată soția lui Lot; turmele de oi îl ling și după aceea crește la loc, așa cum era la început. Și de acolo se vede toată regiunea de câmpie (Eretz HaKikar) și valea pârâului Shittim, până la Muntele Nevo.

Și în fața Ierusalimului este Muntele Sion, iar pe Muntele Sion nu este nicio clădire în afară de un altar de rugăciune al necircumcișilor. Și în fața Ierusalimului, la o distanță de circa trei mile, este cimitirul israeliților care în vremurile de atunci își îngropau morții lor în peșteri. Și deasupra fiecărui mormânt este o piatră pe care este menționată data, însă creștinii distrug mormintele și construiesc casele lor din aceste pietre. Și ele [mormintele] ajung la Zelzah, la frontiera lui Binyamin. Și împrejurul Ierusalimului sunt munți înalți. Și pe Muntele Sion sunt mormintele regilor din Casa lui David. (...)

Și de acolo sunt două parasange până la Betleem, care este denumit de Edom Beth Leon.”

În alte articole ne vom referi la mențiuni făcute de Beniamin din Tudela altor părți din Eretz Israel.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

Dvorit Shargal, Anna Riwkin-Brick sau cum trăiesc copiii din lume

Dvorit Shargal (n. Israel, 1960), o documentaristă ambițioasă, cu studii superioare de film, jurnalist și critic de cinema și media, cu proiecte independente, citise în copilărie cu plăcere cărțile *Elle Kari* și *Noriko-san, fetița din Japonia*, aflând despre viețile fetelor din depărtări, devenite personaje de referință. Volumele aparțineau îndrăgitei serii ilustrate „Copiii lumii”, publicată inițial între anii 1956-1961. Narațiunile semnate de Astrid Lindgren, cu miez de autenticitate, traduse în ebraică de Leah Goldberg, întovărășite de fotografii realizate cu empatie de Anna Riwkin-Brick, deschideau orizonturi, reflectând totodată un numitor comun pentru majoritatea copiilor din lume.

La maturitate, răsfoind vechile cărți, Dvorit a găsit o scrisoare destinată fetei Noriko-san, returnată cu mențiunea „adresă necunoscută”. Așa s-a inspirat să-i caute pe iubii eroi ai copilăriei. În 2012 a pornit într-o călătorie transcontinentală, găsind o parte dintre ei. Printr-o cercetare aproape detectivă, Dvorit a ajuns la fetița din Japonia, acum o doamnă respectabilă, realizând ulterior un documentar surprinzător, intitulat *Unde este Elle Kari și ce i s-a întâmplat lui Noriko-san?* (2014).

Sub influența inițiativelor cineastei, cu prilejul Săptămânii Cărții Ebraice din iunie 2016 au fost reeditate opt volume din populara serie, iar documentarul a fost ecranizat în cadrul Festivalului Internațional de Film pentru Copii și Tineret de la Tel Aviv și la Festivalul de Film de la Ierusalim (iulie 2016), în prezența doamnei Noriko-san, venită pentru prima dată în Israel.

Începând din 2020, blocată în casă (Covid), Dvorit a lucrat cu pasiune și ambiție, cu uneltele jurnalistice și ale cercetătorului, la un admirabil, amănunțit și documentat volum (în limba ebraică) de biografie a Annei Riwkin-Brick, intitulat *Dacă are un aparat foto în mână, nu se teme*, aducând, într-o narațiune dramatică, detalii despre personalitatea și sensibilitățile ei, despre prietenii, familia, tragediile și, mai ales, despre activitatea ca fotografă curajoasă în interacțiunile cu copii.

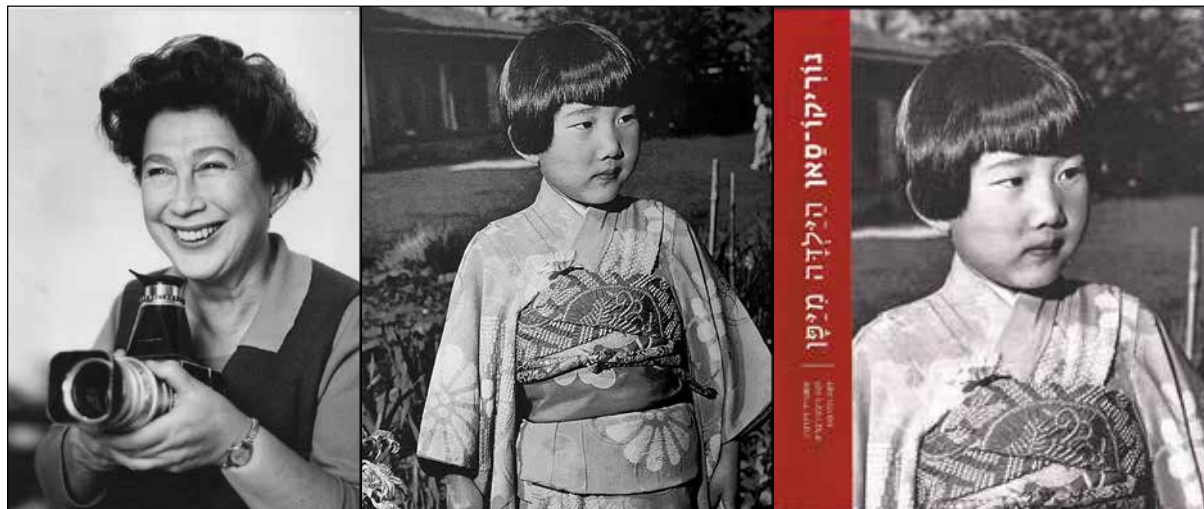
Dvorit a finisat apoi un documentar despre Anna Riwkin-Brick și copiii lumii (2022).

Cartea, lansată în aprilie 2024, prezentată în cadrul Săptămânii Cărții Ebraice din iunie 2026, s-a bucurat în acest interval de câteva ediții și nenumărate discuții, întâlniri cu publicul și cu specialiști.

Anna Riwkin (Belarus, 23.06.1908) s-a născut într-o familie evreiască sionistă, stabilită din 1915 la Stockholm. Tatăl, Shalom-Alexander (Sender) Riwkin, originar din Gomel, cu studii de filozofie la Universitatea din Heidelberg și cu un trecut ca activist sionist, era industriaș, dar și lector și scriitor amator. Casa familiei a devenit o oază de cultură.

În 1928, la vârsta de 20 de ani, lucrând ca asistentă unui fotograf, Anna și-a deschis un studio în Stockholm și a început să comercializeze portrete ale unor tineri scriitori și artiști din

anturajul familiei, publicând și imagini de dans. În 1929 Anna s-a căsătorit cu Daniel Brick (1903-1987), intelectual radical și modernist, scriitor, traducător, unul dintre liderii Organizației Sioniste din Suedia, reprezentant al Agenției Evreiești în această țară, editor-fondator al ziarului *Judisk Krönika*. Din 1930, Anna Riwkin-Brick a

abordat fotojurnalismul, colaborând cu jurnaliști și scriitori. După Al Doilea Război Mondial a lucrat pentru revista suedeză *Se*. Între 1951 și 1970, însoțită uneori de sora ei, Eugénie Söderberg (1903-1973), scriitoare și jurnalistă suedezo-americană, intelectuală și feministă, a efectuat expediții în Asia de Est, India, Hawaii, în zonele indienilor americani și în Israel, locuri de unde a adus material folosit ulterior ca succesiuni vizuale pentru seria de 17 volume „Copiii lumii”, fiecare despre cotidianul unui copil dintr-un anu-

mit spațiu cultural.

În 1956 fotografa a ajuns la Tokyo pentru realizarea unei cărți despre întâlnirea dintre o fată japoneză și una suedeză: Noriko-san, o fetiță vecină, și Eva, fiica unui diplomat suedez. Narațiunea îi aparținea lui Astrid Lindgren (1907-2002), faimoasă autoare suedeză, susținătoare ardentă a drepturilor copiilor, ale cărei numeroase cărți de succes au fost traduse în peste 70 de limbi.

Între 1946 și 1958 Anna a realizat câteva albume despre Israel. În volu-

că având conexiuni și reputație internaționale, interesată de grupuri sociale nefavorizate, a fost remarcată în mod deosebit în Israel, fiind onorată în expoziții retrospective: „25 de ani de fotografie”, teme despre Israel, Grecia, Turcia, Laponia, portrete și imagini de dans (Muzeul Tel Aviv, 1954); „O călătorie în jurul lumii prin ochiul aparatului de fotografiat” (Muzeul Tel Aviv, 1969); „Oameni” (Muzeul Israel, 1972).

Două lucrări din Israel și din Laponia au fost alese pentru Expoziția Internațională de Fotografie „Familia Omului” de la Muzeul de Artă Modernă din New York. Prezentată din ianuarie 1955, itinerară în lume, expoziția a constituit un instrument vizual popular pentru sublinierea elementelor comune din universul uman, influențând concepțiile fotografice ale epocii.

Anna Riwkin-Brick s-a stins din viață la Tel Aviv pe 19 decembrie 1970, la două săptămâni după ce venise pentru tratamentul unei boli necruțătoare. Și-a găsit somnul de veci în cimitirul de la Holon. Nu a avut copii, dar a fost „Mama copiilor secolului al XX-lea”.

Conform testamentului, 50.000 dintre fotografiile ei au fost donate Muzeului de Artă Modernă din Stockholm, iar 22.000 au fost oferite Arhivelor Sioniste Centrale din Ierusalim.

În aceste timpuri de xenofobie acerbă, relațiile de cunoaștere și înțelegere interculturală, valori reflectate în imaginile Annei Riwkin-Brick, împletite cu tipul de texte ale umanistelor Astrid Lindgren și Leah Goldberg, sunt mai mult decât binevenite.

Ruth OREN

150 de ani de teatru profesionist în limba idiș

Pe 30 iunie 1876, Avram Goldfaden a pus bazele primului teatru profesionist în limba idiș din lume, la grădina de vară Pomul Verde din Iași, fapt ce i-a adus scriitorului și dramaturgului originar din Ucraina titlul de „părinte al teatrului evreiesc modern”. Împlinirea a 150 de ani de la momentul considerat istoric este marcată la Iași printr-o serie de evenimente care se întind pe tot anul 2026, mai cu seamă că în oraș există un muzeu dedicat teatrului evreiesc, după cum explică scriitoarea Nicoleta Dabija, muzeografa la Muzeul Teatrului Evreiesc în România, coordonatoarea a Casei Muzeelor: „Din 2021, în structura Casei Muzeelor, parte a Muzeului Național al Literaturii Române Iași, există și Muzeul Teatrului Evreiesc în România, singurul de acest fel din țară. Fiind un muzeu a cărui tematică nu este chiar populară, ne străduim să-i dăm mai multă vizibilitate printr-o preocupare continuă de îmbogățire a expoziției de bază cu noi elemente, fotografii originale, afișe, obiecte care au aparținut unor actori, dar și reamenajarea mai spectaculoasă a sălilor.”

În practică, în programul de reamenajare și spectaculos, se înscriu performance-ul de pictură murală live din Noaptea Muzeelor, când artistele Alina Bica și Daria Frozinski au creat o operă de artă în fața publicului: portretul lui Avram Goldfaden, văzut chiar în acea noapte de circa 3.500 de vizitatori, dar și alte două picturi murale: afișul piesei *A X-a Poruncă* de Goldfaden, afișul spectacolului *Herșele Ostropolier* de Moșe Gherșensohn sau expoziția temporară „Reconstituiri – Sarina Krauss și Fritz Braun”, dedicată celor doi actori ai Teatrului Evreiesc de Stat din Iași, la mijlocul secolului al XX-lea. Expoziția cuprinde „fotografii și programe de sală originale, manuscrise, obiecte de recuzită”, după cum precizează muzeografa Nicoleta Dabija care adaugă: „Aniversarea teatrului evreiesc este legată, aproape unanim, de prima cronică scrisă de Mihai Eminescu și apărută în *Curierul de Iași* din 20 august 1876. Se presupune că prima trupă profesionistă de limbă idiș din lume, condusă de Avram Goldfaden, ar fi jucat în 19 august într-o grădină de pe Ulița Mare a Iașului. Și e cea mai întâlnită dintre presupuneri, poate și pentru că un certificat de naștere are mai multă valoare și valabilitate dacă e semnat de un nume incontestabil. Ce șansă extraordinară pentru primele reprezentații de teatru profesionist

de limbă idiș din lume să fie urmărite de la o masă din grădina lui Șimen Mark de însuși Eminescu?” apreciind că „nu câți ani au trecut de la înființarea primei trupe de teatru profesionist în limba idiș este de netrecut cu vederea, ci mai curând faptul că acest lucru s-a întâmplat la Iași în 1876”.

Teatrul Pomul Verde a devenit repede cunoscut. Repertoriul cuprindea comedii, drame, opere și spectacole inspirate din literatura evreiască, din tradițiile și folclorul evreiesc. *Șeherezada* de Avram Goldfaden, o operetă cu influențe orientale, ce reflecta tradițiile și mitologia evreiască, a fost jucată de mai multe ori și a contribuit la consolidarea reputației teatrului al cărui succes a influențat înființarea altor teatre evreiești în întreaga lume: de la Varșovia și Odesa la Viena, Moscova sau New York. De altfel, actrița americană Molly Picon a jucat la Iași, iar mama actorului Dustin Hoffman era evreică originară din Iași, ca și mama actriței Lauren Bacall.

Tot la final de iunie, pentru a marca 85 de ani de la Pogromul de la Iași, tot la Casa Muzeelor a fost programat spectacolul-lectură *America de peste Pogrom* după romanul lui Cătălin Mihuleac, cu actrițele Maia Morgenstern și Cabiria Morgenstern. Peste vară, Casa Muzeelor din Iași va organiza, după cum explică Nicoleta Dabija, „mai multe ateliere de educație muzeală, prin care vom încerca să popularizăm în rândul copiilor cultura evreiască, prezentându-le obiecte de cult, folosite în teatru ca recuzită, provocându-i să reproducă afișe ale unor spectacole de teatru idiș și spunându-le povești din istoria teatrului evreiesc, ale unor actori sau ale unor personaje”. Iar Editura Muzeelor Literare are în planul editorial reeditarea volumului *O sută de ani de teatru evreiesc în România*, de Israil Bercovici.

Raluca RĂDULESCU

TEATRU

Esther Perel: psihoterapeuta care schimbă modul în care înțelegem iubirea

În mare parte a secolului al XX-lea, psihoterapeuții comunicau doar cu cei care le treceau pragul cabinetului. Esther Perel se adresează însă milioane de persoane. Prin cărți devenite bestselleruri, un podcast cu succes internațional și conferințe vizionate de zeci de milioane de oameni, ea a devenit poate cea mai importantă voce care abordează teme care traversează generații, genuri, continente: intimitatea, dorința, relațiile moderne.

Ideile care au consacrat-o nu s-au născut într-un cabinet de terapie. Ele au prins contur cu decenii în urmă într-o familie de evrei din Belgia, unde diferența dintre simpla supraviețuire și o viață cu adevărat trăită reprezenta o realitate cotidiană.

Perel s-a născut la Anvers, în 1958, din părinți evrei polonezi care supraviețuiseră Holocaustului. Sala Ferleiger și Ica Perel și-au pierdut familiile în timpul războiului și, odată ajunși în Belgia, și-au reconstruit viața în sânul unei comunități de supraviețuitori. În interviuri, Perel povestește despre cum a crescut printre oameni care, deși purtau în ei o durere profundă, dădeau totodată dovadă de o remarcabilă reziliență. Acesta a fost mediul care a dus la sintetizarea unuia dintre principiile fundamentale în munca ei: unii oameni supraviețuiesc, alții se reîntorc la viață. Supraviețuirea, cu alte cuvinte, este o chestiune biologică; a fi „în viață” implică reconectarea cu plăcerea, curiozitatea și speranța.

A fost o lecție care i-a modelat înțelegerea relațiilor umane. Perel a înțeles că trauma nu șterge capacitatea de a simți bucurie sau dorință, iar reziliența nu înseamnă a uita. Cu mult înainte de a deveni cunoscută, ea pune deja o întrebare mai amplă: ce ne ajută nu doar să supraviețuim, ci să trăim cu adevărat?

Înainte de a se specializa ca psihoterapeut, Perel a studiat psihologia educațională și s-a format în terapia sistemelor familiale. Interesul său pentru antropologie, cultură și limbaj, alături de anii de formare petrecuți

în Israel și New York i-au lărgit perspectiva. În loc să abordeze problemele de cuplu ca fiind exclusiv chestiuni psihologice private, ea a început să analizeze modul în care istoria, migrația, educația religioasă, tehnologia și schimbările sociale modelează viața intimă a unui cuplu. Raportarea la conceptul căsătoriei, rolurile în familie, sexualitatea și concepțiile despre libertate și fidelitate, toate acestea influențează așteptările pe care le avem față de dragoste.

Prima sa carte de referință, *Mating in Captivity*, a contestat ideea că o mai mare apropiere emoțională duce, în mod natural, la o intimitate sexuală înfloritoare. Perel a susținut că ceea ce creează sentimentul de siguranță într-o relație nu este și ceea ce întreține dorința. Iubirea caută previzibilitate, în timp ce dorința reclamă

Femei evreice care au influențat istoria

noutate, ludic, distanță, chiar o doză de mister. Similar lui Alain de Botton, ea a pus sub semnul întrebării așteptările societății moderne, care cer ca un singur partener să satisfacă întreg spectrul nevoilor celui alt. Astăzi, mulți se așteaptă – nerezonabil! – ca partenerul de cuplu să le fie iubit, cel mai bun prieten, confident, sfătuitor în probleme de business, partener de conversație, co-părinte și ancoră emoțională, totul într-un singur „pachet”. Ca argument al poziției sale, ea oferă drept exemplu modul în care, pe vremuri, oamenii se bazau pe familia extinsă, pe comunitatea religioasă sau geografică, pe vecini și prieteni – pe un întreg trib sau, cum spune ea, „pe tot satul” – pentru sprijin, identitate și companie.

Următoarea ei carte, *The State of Affairs*, a abordat infidelitatea cu aceeași înțelegere și curiozitate. În locul unei poziționări moraliste („este o relație extraconjugală greșită? este infidelitatea un eșec moral?”), Perel a explorat semnificația și motivația trădării pentru cei implicați: singurătatea,

dorul, identitatea, suferința, căutarea unei laturi neglijate a sinelui... Criticii lui Perel au spus că abordarea ei riscă să intelectualizeze adulterul, în timp ce susținătorii au apreciat refuzul ei de a reduce această experiență umană la judecăți simpliste.

În ambele cărți, ca și în întreaga ei muncă, Perel ne amintește constant că ideile pe care le avem despre iubire, căsătorie, familie și fidelitate nu sunt adevăruri imuabile și irevocabile, ci construcții culturale care se tot schimbă, în timp și geografic. Ceea ce o societate consideră esențial pentru o relație de succes, o alta poate socoti ca fiind secundar. Lărgind cadrul, ea ne încurajează să privim propriile valori, principii sau idei preconcepționale ca fiind produse ale timpului în care trăim, în loc de a le vedea drept realități universale. În mod similar, Perel ne invită să acceptăm simultan adevăruri contradictorii: un cuplu poate căuta siguranța, tânjind în același timp după libertate; iubirea poate coexista cu resentimentele, iar angajamentul cu dubiile.

Parte din farmecul aparte al lui Perel rezidă în metodă. Ea rareori oferă răspunsuri definitive, tranșante. În schimb, ridică întrebări: ce poveste îți spui? ce presupuneri îți modelează înțelegerea iubirii? Această abordare bazată pe dialog amintește de o mai amplă tradiție intelectuală evreiască: cea care prețuiește perspectivele multiple, contradicțiile, paradoxurile, întrebările.

Deși aduce frecvent în discuție originea ei evreiască, Perel nu s-a prezentat niciodată ca fiind „psihoterapeuta evreică” și nici nu-și fundamentează activitatea clinică pe legea iudaică sau pe doctrina religioasă. Ceea ce îi influențează munca variază de la terapia sistemică și teoria psihodinamică până la antropologie și sociologie. Totuși modul ei de gândire are afinități cu studiul talmudic, care susține dezbaterile din perspective opuse, în loc să elimine divergențele de opinie, și tratează introspecția, întrebările, căutarea drept căi spre înțelegere.

Mai mult decât o celebră terapeută, Perel este relevantă pentru felul inovator în care îmbină psihologia cu analiza culturală și cu înțelegerea profundă a epocii și a societății în care trăim, în timp ce originile sale

evreiești, marcate de experiența părinților-supraviețuitori ai Holocaustului, explică interesul său constant față de reziliență, memorie și diferența dintre a supraviețui și a fi „în viață”.

Într-o lume avidă de răspunsuri rapide, Esther Perel a transformat întrebările și curiozitatea într-o formă de înțelepciune.

Irina MARKOVITS

Tristan Tzara – 130 de ani de la naștere

(Urmare din pag. 14)

Dumitrescu și Mihai Zgondoiu, „Tzara DADA” propune o incursiune amplă în universul creativ al avangardei și în spiritul inovator al mișcării DADA. În încheierea evenimentului omagial dedicat lui Tzara a fost prezentat spectacolul filmat *Tzara arde și DADA se piaptână*, despre care realizatoarea și regizoarea Ștefana Pop-Curșeu declară: „Construit dramaturgic din textele lui Tristan Tzara (manifeste, poezie, teatru), precum și din corespondența cu prietenii lui și din scrierile acestora, spectacolul rememorează în spirit dadaist biografia poetului Tzara, de la plecarea sa din România și de la primele serate la Cabaret Voltaire până în momentul autodizolvării mișcării DADA, al desprinderii lui Tzara de suprarealism și al căutării refugiului în studiul anagramelor din opera lui François Villon. Spectatorii vor asista la o halucinantă poveste-colaj, prin care teatrul primește în teatru manifestele DADA, poemele simultane, cântecele negre, omul aproximativ, ritualurile, prietenii și disensiunile tinerilor exaltați și justițari ai artei, sub forma unor fantome vesele și triste cu măști avangardiste.”

Opera și moștenirea culturală a lui Tristan Tzara au continuat să fie evocate cu admirație pe 7 iunie la Cafe-neaua DADA, în cadrul celei de a XIX-a ediții a Salonului Internațional de Carte Bookfest, printr-o serie de manifestări dedicate creației și influenței sale: lansări de antologii, conferințe, lecturi publice și expoziția interactivă „Tzara DADA”. Evenimentele au evidențiat rolul fondatorului dadaismului în dezvoltarea culturii române și universale, punând accent pe actualitatea și forța inovatoare a creației sale.

Totodată, în contextul Anului Constantin Brâncuși, consacrat împlinirii a 150 de ani de la nașterea marelui sculptor, se cuvine evidențiată relația de afinitate artistică, susținere reciprocă și dialog intelectual fertil reciprocă dintre Tristan Tzara și Constantin Brâncuși, două figuri esențiale ale avangardei secolului al XX-lea. Deși părintele DADA era un avangardist radical și sculptorul un creator de forme esențiale, ei s-au intersectat în mediul artistic parizian, unde Tzara i-a apreciat arta primitivă, iar Brâncuși a contribuit la cel mai ambițios proiect al mișcării DADA, numit *Dadaglobe*, conceput în 1920 de poetul de avangardă Tristan Tzara.

Moștenirea spirituală a unei supraviețuitoare a Holocaustului la 102 ani

Pearl Hinda Nagel a împlinit de curând 102 ani, înconjurată de copii, nepoți, strănepoți: revanșa ei împotriva morții. Și-a pierdut tatăl, profesor de ebraică, pe când avea nouă ani și jumătate. Ea și mama ei, inspector la o fabrică de textile din Lodz, Polonia, nu se aveau decât una pe cealaltă. Era singură la părinți. Până la 15 ani a avut parte de o ocrotire-dragoste-prietenie a mamei ei așa cum puține sunt. Aveau viața lor, citadelă în fața amenințărilor unei lumi pe marginea prăpastiei. Dar prăpastia nu a putut fi evitată. Polonia a fost ocupată de armata nazistă. Curând a venit ordin ca toți evreii din oraș să fie trimiși în ghetou. Tifosul făcea ravagii. Mama ei s-a îmbolnăvit. Medicamente nu existau. Pearl Hinda ține minte până azi ultimele cuvinte ale mamei; șoptite, nu mai avea putere să vorbească: „Eh miz ghein, ober di bist inghi un di miz leibn” – „Eu trebuie să plec, dar tu ești tânără și trebuie să trăiești.”

Ca să poată subzista, Pearl Hinda a învățat să lucreze la o mașină de cusut în ghetou. În scurt timp a fost

trimisă la Auschwitz. La 17 ianuarie 1945 lagărul a fost eliberat. În același an s-a căsătorit cu Eliezer Spigler, și el supraviețuitor de la Auschwitz. Primul lor copil, Aaron Mendel, s-a născut în 1947. În 1949 familia a imigrat în America. În 1951 li s-a născut o fetiță. Pearl Hinda i-a pus numele mamei: Rifca Leea.

La cei 102 ani împliniți, Pearl Hinda încredințează ca moștenire spirituală generațiilor viitoare 7 lecții despre reziliență, credință, reconstrucție:

1. *Speranța este o decizie*. Chiar în cele mai întunecate momente, ea a sperat că Dumnezeu nu o va lăsa.

2. *Bunătatea nu costă nimic, dar poate salva orice*. În lagăr, ea și-a împărțit rația cu altă deținută care avea mai multă nevoie de hrană decât ea.

3. *Nu lăsa trecutul să-ți devină destinație*. Pearl Hinda și-a purtat amintirile în suflet, dar a ales să-și construiască prezentul cu gândul la viitor, să nu cadă în capcana zilei de ieri.

4. *Credința te poate susține când nu-ți rămâne nimic altceva*. Orfană,

înconjurată de moarte, Pearl Hinda a găsit puterea de a-și menține echilibrul interior prin credință. Când orice altceva îi fusese luat, credința în Dumnezeu îi era ancoră.

5. *Cel mai puternic răspuns în fața suferințelor este să-ți trăiești cât mai deplin viața*. Este ceea ce ea a făcut: a avut grijă de soț, și-a crescut copiii, și-a ajutat nepoții, strănepoții.

6. *Timpul este cel mai prețios dar al vieții*. Cu cât s-au adunat anii, cu atât mai mult a înțeles că nu trebuie să treacă nicio zi fără să se străduiască să facă un lucru bun.

7. *Bucuria este posibilă după dezastre*. Pentru ea, bucurie înseamnă: cât trăiești, să ai ceva de dat, cineva să te inspire, să ai responsabilitatea să faci lumea puțin mai bună decât ai găsit-o.

„I-am învățat pe copiii și pe nepoții mei să fie evrei americani cu demnitate. Din păcate, lumea liberă nu a învățat din lecțiile trecutului și continuă să îi sprijine pe cei care ne vor distrugerea. Avem un stat evreu surprinzător, suntem un popor rezilient și nu vom mai avea niciodată un Yad Vashem ridicat în memoria noastră”, a declarat ea pentru site-ul *aish.com*.

Julia DELEANU

Diplomatul suedez care a salvat mii de evrei

Nu, nu este vorba despre Raoul Wallenberg. Când acesta ajunge la Budapesta, în iulie 1944, o bună parte din mecanismul diplomatic suedez este deja pus în mișcare. În spatele telegramelor, al notelor interne și al soluțiilor juridice se află Gösta Engzell.

Născut în 1897, jurist de formație și înalt funcționar al Ministerului Afacerilor Externe al Suediei, Engzell nu are nimic din profilul super-eroului. Lucrează la Stockholm, pe culoarele instituției unui stat care își proclamă neutralitatea. Nu distribuie pașapoarte în stradă și nu organizează operațiuni clandestine. Redactează documente, negociază, găsește formule juridice și împinge diplomația suedeză până la limita posibilului, transformând neutralitatea într-un instrument de intervenție umanitară.

În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, Suedia păstrează o poziție oficială de neutralitate, dar departe de a fi lipsită de compromisuri. Țara continuă relațiile comerciale cu Germania nazistă, exportă minereu de fier și rulmenți și, până în 1943, permite tranzitul trupelor germane pe teritoriul său. În același timp, conducerea de la Stockholm se teme că orice gest prea îndrăzneț ar putea provoca o reacție militară din partea Berlinului.

Începând din 1942 și mai ales din 1943, informațiile despre deportări și exterminarea evreilor devin tot mai numeroase și mai greu de ignorat. În cadrul ministerului, Engzell se ocupă de problemele refugiaților și de dosarele privind populația evreiască și ajunge la concluzia că diplomația convențională nu mai este suficientă.

La inițiativa sa și a colaboratorilor săi, ministerul extinde folosirea documentelor de protecție și a certificatelor care atestă existența unei legături cu Suedia. Din punct de vedere juridic, unele dintre acestea se află într-o zonă gri, discutabilă. Din punct de vedere practic însă, ele oferă o formă de protecție diplomatică multor mii de evrei, în special celor din Ungaria.

În primăvara lui 1944, după ocuparea Ungariei, situația evreilor maghiari se deteriorează dramatic. În acel moment, mecanismul diplomatic suedez este deja pregătit, iar Engzell insistă pentru extinderea sistemului de protecție. În acest context trebuie înțeleasă și misiunea lui Raoul Wallenberg la Budapesta. Ea nu apare într-un vid instituțional, ci se sprijină pe instrucțiuni, autorizații și o strategie elaborate la Stockholm, iar Engzell se numără printre principalii arhitecți ai acestui demers.

Istoricii estimează că zeci de mii de evrei au fost salvați prin eforturile conjugate ale Ministerului Afacerilor Externe de la Stockholm și ale legației suedeze din Budapesta. Unele cercetări avansează chiar cifra de 70.000-100.000 de persoane care au beneficiat, direct sau indirect, de protecția suedeză. Ar fi greșit ca meritul să fie atribuit unui singur om. La fel de greșit ar fi însă ca rolul lui Gösta Engzell să fie trecut sub tăcere.

În spatele documentelor și al deciziilor politice se aflau și oameni care lucrau direct pe teren. Printre ei se numără Ruth Vogel, o evreică implicată în coordonarea eforturilor de salvare. Ea transmite informații, întocmește liste și facilitează relațiile dintre diplomați suedezi și comunitățile evreiești amenințate de deportare. Rolul său discret ilustrează un adevăr esențial: nicio inițiativă diplomatică nu poate salva vieți fără oamenilor care o transformă în realitate.

Ce îl diferențiază pe Gösta Engzell nu este bravura, ci abilitatea de a găsi soluții acolo unde alții vedeau doar blocaje. Știa cât de departe putea merge fără să provoace o ruptură diplomatică cu Berlinul. Exploata zonele gri ale dreptului internațional, miza pe întârzieri administrative și ambiguități juridice, transformând procedurile birocratice în instrumente de salvare.

Nu era o formă de eroism romantic, ci una de inteligență strategică. Engzell a înțeles că statutul de neutralitate al Suediei putea deveni o pârghie: pentru că țara era recunoscută drept neutră, documentele emise de autoritățile sale aveau o autoritate pe care alte state nu o puteau revendica.

Gösta Engzell a trăit până la vârsta de 100 de ani, murind în 1997. Nu și-a transformat niciodată activitatea în capital personal simbolic. Nu și-a scris memoriile și nu a căutat atenția presei. A considerat că și-a făcut datoria. Destinul său discret contrastează cu cel al lui Wallenberg, dispărut în temnițele sovietice după arestarea din 1945 și devenit, în timp, simbolul salvării evreilor din Ungaria. Unul a intrat în memoria colectivă, celălalt a rămas aproape necunoscut, deși contribuția sa a fost esențială.

Filmul *Conexiunea suedeză* (*The Swedish Connection*), acum pe Netflix, readuce în prim-plan acest personaj uitat. Nu prezintă direct Holocaustul, ci mecanismele din culisele diplomației: lentoarea procedurilor administrative, schimburile de telegrame, compromisurile morale, tensiunea negocierilor din spatele ușilor închise. Ne reamintește că salvarea unor vieți nu se decide întotdeauna pe câmpul de luptă. Uneori începe într-un birou, cu un document redactat la timp și un funcționar perseverent, dispus să împingă regulile până la limita lor.

Una dintre cele mai puternice scene ale filmului sintetizează absurditatea birocratică și delirantă a ideologiei rasiale naziste. În timpul unei negocieri între un reprezentant suedez și oficiali germani, discuția nu se poartă despre oameni, ci despre procente de sânge și „grade de evreitate”. Cât sânge evreiesc este suficient pentru ca o persoană să fie deportată? O optime? O zecime? O șaisprecime? Procente și arbori genealogici sunt calculați cu precizie mecanică, precum o problemă contabilă. Viața umană dispăre din ecuație.

Este o scenă care dă măsura întregului film. Asemenea peliculei *Zona de interes*, nu arată lagărele de concentrare. Camera rămâne în birouri, acolo unde se redactează ordine, se negociază excepții și se iau decizii cu consecințe de viață și de moarte. În aceleași spații în care unii au ales să execute ordinele fără să le pună la îndoială, alții au încercat să folosească regulile sistemului pentru a salva oameni.

Gösta Engzell nu a condus operațiuni spectaculoase. A semnat telegrame, a redactat instrucțiuni și a susținut decizii politice care au făcut posibilă protejarea a zeci de mii de oameni.

Ruth Vogel nu a ocupat funcții oficiale. A transmis informații, a întocmit liste și a făcut legătura dintre diplomați și cei pe care aceștia încercau să îi salveze.

Istoria reține, de regulă, numele eroilor aflați în prim-plan. Dar există și o istorie a celor care au rămas în umbră, fără statui și biografii celebre, ale căror decizii au schimbat destine. Gösta Engzell face parte dintre ei.

Irina MARKOVITS

Cântece pentru cei cu inima frântă

Roman distins cu National Jewish Book Award, Canadian Jewish Literary Award for Fiction și AJL 2025 Jewish Fiction Award, lansat în prezența scriitoarei israeliano-canadiene Ayelet Tsabari, la Editura Humanitas Fiction, în traducerea Ancăi Dumitru (2026), *Cântece pentru cei cu inima frântă* prezintă povestea Zoharei, o tânără israeliană de origine yemenită, și explorează teme precum doliul, vindecarea și puterea eliberatoare a muzicii. Autoarea împletește poezia și muzica în acest roman de excepție, marcat de o sensibilitate lirică profundă, care dezvăluie legătura indestructibilă dintre mamă și fiică și explorează profund prețul secretelor și puterea vocilor feminine.

Mai mult decât atât, romanul reprezintă o contribuție remarcabilă la recuperarea și valorificarea istoriei și culturii unor generații marginalizate ale societății israeliene.

liene. Tsabari surprinde transformările profunde a două epoci decisive, punând în lumină conflictele dintre generații, dar și posibilitatea reconcilierii și a vindecării prin înțelegere. Cu o deosebită măiestrie narativă, ea construiește două planuri temporale care se întrepătrund. Primul este plasat în primii ani ai Statului Israel, într-o tabără de imigranți yemeniți, marcată de condiții dificile de trai, unde începe povestea unei iubiri puternice, dar imposibile. Yaqub, un tânăr orfan originar din nordul Yemenului, o întâlnește întâmplător pe Saïda și este imediat atras de ea. Legătura lor profundă și emoționantă devine unul dintre firele esențiale ale unei povești bogate în nuanțe, construită din destine, amintiri și secrete de familie. Al doilea fir narativ se desfășoară în vara tensionată a anului 1995 și urmărește povestea

Edith NEGULICI
(Continuare în pag. 19)

PROFIL DE SCRITOR

Critica lui Raicu (II)

Debutând în critica literară de foarte tânăr, Lucian Raicu a fost obligat să o practice într-un context (cel al „obsedantului deceniu”) deloc propice afirmării și manifestării personalității. Recenziile și cronicile de început au, în pofida semnelor unei vocații reale, un aer al timpului – care, ca și în cazul altor creatori, le atenuează individualitatea, le impune prea adesea temele și tonul. Poate conștient de acest fapt, criticul nu și le va strânge (cum se procedează frecvent) între copertile unui volum cu care să debuteze, preferând calea mai anevoioasă a unui eseu monografic, *Liviu Rebreanu* (1967), ce aduce un suflu nou într-o exegeză aflată, la acea dată, într-un evident impas interpretativ.

Imaginii tipizate a unui Rebreanu „elementar”, „nerafinat, aproape incult” i se aduc corecții valide, întemeiate pe text, după cum teza realismului „de factură moderată, satisfăcut de înregistrarea aspectelor vizibile ale lumii” (un realism, așadar, plat și suficient sieși) e amendată cu argumente puternice. Nu însă prin negație totală, printr-o răsturnare a evidențelor, ci printr-o supraetajare interpretativă care, păstrând achizițiile vechii imagini (Rebreanu, realistul canonic), le depășește semnificativ printr-un element de noutate: privirea scriitorului trece mult dincolo de crusta realității, spre „tainele vieții”; în *Răscoală*, de pildă, „conștiința romancierului este complicată, spiritul său descoperă îndărătul faptelor un subton, o sugestie a suferinței omenești împinse la limită. Inefabilul cărții stă tocmai în această capacitate de a purifica ceea ce este brutal și de a descoperi aspectul misterios al unor lucruri prea evidente”.

Această frază „descriptivă” dinspre finalul solidei monografii anunță un program al înseși criticii lui Raicu, așa cum se va așeza ea pe parcursul deceniilor următoare, indiferent de temă și de autorul luat în discuție. Refuzând net și argumentat perspectiva teoretizantă, metodologiile „științifice” cu aparatul lor, Sistemul pe care alți critici îl vizează și visează neconținut, el va căuta mereu, de acum încolo, să ajungă la inefabilul operelor literare, la „subtonul” aproape inaudibil de sub vălurile textului, la ceea ce face, în ultimă instanță, farmecul indicibil al unei mari cărți.

Ca și pentru Vladimir Streinu, în viziunea lui Lucian Raicu critica e datoare să intre, cu grație, în intimitatea operei, ajungând, după un intens travaliu interpretativ, la constatarea că există ceva ce nu se poate explica, raționaliza, nici măcar defini logic. O asemenea perspectivă asupra literaturii (și a criticii pe marginea ei) explică multe dintre trăsăturile scrisului său, care se adecvează la obiectul estetic în felul în care și-l imaginează, după criteriile acestuia, într-un acord fin cu palpitul organic al operei. De aici abundența citatelor cu care fragmentele critice propriu-zise par să facă un corp unitar, refuzul generalizărilor (până ce acestea nu sunt ferm sprijinite pe text), precum și senzația stăruitoare a unei translații din planul propriei personalități înspre cea a scriitorului analizat.

Celelalte volume centrate pe câte un singur autor (*Gogol sau fantasticul banalității*, 1974; *Nicolae Labiş*, 1977; *Journal en miettes cu Eugène Ionesco*, 1993) alături de *Calea de acces* (1982), în care sunt reunite studii despre Bacovia, Sadoveanu, E. Lovinescu, Thomas Mann și Tolstoi, sunt relevante pentru acest tip de critică intens participativă, de identificare, ce își alege cu grijă temele, îmbrățișându-le afectiv, și întreține în mod conștient un adevărat cult al marilor scriitori.

Daniel CRISTEA-ENACHE

Acord de încetare a focului Israel-Liban

Israel, Liban și SUA au semnat un acord-cadru trilateral care va deschide calea pentru semnarea mai târziu a unui acord de pace între cele două adversare din Orientul Mijlociu. Acordul este rezultatul a cinci runde de convorbiri desfășurate la Washington și prevede, printre altele, preluarea de către armata libaneză a controlului unor teritorii deținute de armata israeliană, precum și procesul vizând dezarmarea teroriștilor Hezbollah.

Zonele din care se va retrage armata israeliană au fost de acum curățate de infrastructura Hezbollah, prin desființarea unor sate libaneze de la granița cu Israelul, folosite de Hezbollah pentru a planifica și a efectua atacuri împotriva Israelului. Potri-

vit lui Yechiel Leiter, ambasadorul Israelului în SUA, Israelul va menține o zonă-tampon în sudul Libanului până când Forțele Armate Libaneze vor demonstra că pot dezarma Hezbollahul și își pot asuma responsabilitatea pentru securitate. Acordul, a afirmat el, nu se va baza pe un calendar fix, ci pe progresul înregistrat de armata libaneză în dezarmarea teroriștilor. Ambasadorul a descris acordul-cadru drept primul pas în direcția păcii, după luni de conflict între Israel și Hezbollah.

Secretarul de stat Marco Rubio, după ce a anunțat crearea unui Grup trilateral de Coordonare Militară, facilitată de SUA, vizând implementarea acordului, a anunțat o donație ame-

ricană în valoare de 100 de milioane de dolari pentru ajutor umanitar și un ajutor de 30 de milioane de dolari, din partea Departamentului american de Apărare, oferit armatei libaneze. La ceremonia de semnare a acordului, Rubio a recunoscut că este doar începutul și că nu trebuie uitate numeroasele dificultăți care mai stau în calea păcii.

Deputatul Hassan Fadlallah, reprezentant al aripii politice a Hezbollah, a declarat că autoritățile libaneze nu vor putea pune în aplicare acordul-cadru decât în cazul unui război civil. Hezbollah se va opune măsurilor luate de autoritățile libaneze și nu va renunța la arme, a spus el.

Eva GALAMBOS

Slovenia își mută ambasada la Ierusalim

Anunțul premierului sloven Janes Janša, venit de curând în fruntea guvernului din țara sa, de a muta Ambasada Sloveniei de la Tel Aviv la Ierusalim a fost salutat de guvernul israelian. Relocarea ambasadei a fost descrisă ca o victorie importantă pentru Israel.

Într-un interviu pentru *Israel Hayom*, Janša a declarat că Slovenia va reveni asupra măsurilor antiisraeliene din 2024, luate de guvernarea anterioară, a lui Robert Golob, care includea, printre altele, recunoașterea statului palestinian. „Vom revoca legea și vom îngheța decizia ilegală”, a afirmat prim-ministrul sloven. „Considerăm aceste acțiuni o condiție pentru participarea noastră la negocierile coaliției și sperăm ca fiecare să fie de acord.” Un accent special a fost pus pe necesitatea de schimbare în politica UE față de Israel: „În locul distanțării trebuie să fie cultivată cooperarea. Israelul nu este problema Europei; este unul dintre importanții săi aliați.”

Deciziile anunțate de Janes Janša au provocat reacții pozitive în rândul oficialilor israelieni. Ministrul energiei, Eli Cohen, a numit anunțul privind mutarea ambasadei slove-

ne de la Tel Aviv la Ierusalim „o hotărâre dreaptă și importantă” care reflectă „o prietenie adevărată și o poziționare de partea justă a istoriei”. Ministrul afacerilor pentru diaspora, Amichai Chickli, l-a considerat pe Janša „un prieten fără echivoc al Israelului”.

Mutarea ar constitui o garanție a resetării în privința politicii externe a Sloveniei la scurt timp după venirea lui Janša ca prim-ministru al statului. Guvernul lui a anulat și interdicțiile de intrare în țară ale premierului Benjamin Netanyahu și ale miniștrilor Itamar Ben-Gvir și Bezalel Smotrich, ca și embargoul de mărfuri impus Israelului, inclusiv asupra bunurilor provenite din Iudeea și Samaria.

La rândul său, Israelul întărește relațiile diplomatice cu Slovenia. Ministrul de externe Gideon Sa'ar a anunțat deschiderea primei ambasade a Israelului în Slovenia, conform reînnoitului parteneriat între cele două țări.

Noua administrație de la Ljubljana marchează o adâncă schimbare față de politica externă promovată de cea precedentă care recunoscuse statul palestinian și susținuse măsuri diplomatice și economice antiisraeliene. (I.D.)

Grupările Houthi s-au înarmat în timpul armistițiului cu Iranul

Grupările Houthi au folosit acordul de încetare a focului între Israel, SUA și Iran pentru a-și îmbunătăți capacitățile lor de rachete, au informat pentru cotidianul *Jerusalem Post* două surse. Potrivit acestora, grupul a efectuat teste de rachete vizând sporirea capacităților lor, obiectivul fiind îmbunătățirea atât a razei, cât și a preciziei atacurilor lor.

Spre deosebire de Hezbollah și deși este grup sponsorizat de Iran, Houthi au lansat relativ puține atacuri împotriva Israelului de când a început războiul cu Teheranul. Din 28 martie, de când a reluat atacurile împotriva Israelului, grupul a lansat aproxima-

tiv 6 rachete și drone spre teritoriul israelian. Anterior, când s-a semnat acordul de încetare a focului în Gaza, în octombrie 2025, Houthi au anunțat suspendarea tuturor atacurilor. Dar recent, Abdul-Malik al-Houthi, liderul organizației, a anunțat că grupul va interveni militar în sprijinul Hamas, dacă armata israeliană va lansa o nouă operațiune militară în Gaza. „Suntem într-o permanentă coordonare cu frații noștri de dincolo și nu vom ezita să ne îndeplinim datoria ca răspuns la o nouă escaladare, agresiune pe toate fronturile, mai ales în Gaza, a spus liderul grupării teroriste.

Grupul monitorizează de aseme-

nea ce se întâmplă în Somaliland și ceea ce consideră drept eforturi israeliene de a stabili un control asupra golfului Aden, a strâmtorilor Ormuz și Bab el-Mandeb și a Mării Roșii. „Iar dacă este necesar, vom lovi dușmanul israelian”, a mai declarat el.

Israelul nu a mai atacat forțele Houthi din 25 septembrie 2025 și nici în timpul războiului cu Iranul, dar Israel Katz, ministrul israelian al apărării, a precizat recent: „Liderii Houthi nu sunt imuni; dacă se manifestă, vor plăti prețul, iar dacă liderul lor apare în vizorul nostru, îl vom elimina.”

(E.G.)

Israelul a vândut sisteme avansate de armament Qatarului și Arabiei Saudite

Firmele Elbit Systems și Israel Aerospace Industries au vândut sisteme de apărare antirachetă și componente în valoare de sute de milioane de șekeli Arabiei Saudite și Qatarului, au relevat numeroase documente și fotografii. Qatarul are legături secrete cu Israelul care i-a vândut sisteme de apărare sofisticate, inclusiv unele proiectate să apere viața emirului Qatarului, Temim bin Hamad Al Thani. Când acesta a zburat la Teheran anul trecut, avionul lui era echipat cu un sistem de apărare aerian produs de firma israeliană Elbit Systems.

Spre deosebire de statele semnatare ale Acordurilor Abraham (Emiratele Arabe Unite, Bahrain și Maroc), care mențin extinse legături de se-

curitate cu Israelul, Arabia Saudită și Qatar nu au relații diplomatice oficiale cu statul evreu.

În iunie anul trecut, potrivit publicației *Maariv*, premierul Netanyahu a aprobat înțelegeri cu Qatar, a căror valoare depășea 100 de milioane de dolari. Doi foști militari israelieni de rang înalt, reprezentând firmele israeliene de apărare Rafael și Elbit Systems, au negociat cu Qatarul. Cei doi, a scris presa israeliană, au obținut sute de mii de dolari pentru intermedierea afacerii, mai ales pentru vânzarea unor aparate folosite în flota regală din Qatar.

Elbit și alte companii israeliene sunt implicate de asemenea în programul de avioane avansate de luptă F-15 al Qatarului.

Documente oficiale și fotografii au dezvăluit că Arabia Saudită este un client indirect al companiilor israeliene de apărare. În ultimul deceniu, regatul a primit zeci de avioane de luptă avansate F-15SA, pe baza unui important contract cu Boeing. Deși în documentele de achiziție sunt amintite doar de puține ori firmele israeliene Collins Elbit Vision Systems și Cyclone, Departamentul de Apărare al SUA afirmă că contractul include de asemenea livrarea a 462 de caschete avansate de luptă JHMCS și 462 de ochelari de vedere nocturnă. Fotografiile arată că aceste obiecte sunt asemănătoare cu cele purtate de militarii din Qatar, furnizate lor de firme israeliene.

Eva GALAMBOS

Misiune umanitară israeliană în Venezuela

În urma cutremurelor devastatoare care au lovit Venezuela pe 24 iunie, organizația israeliană de intervenție de urgență ZAKA a trimis o echipă internațională pentru a participa la operațiunile de căutare și salvare, oferind totodată asistență umanitară și expertiză tehnică autorităților locale. Misiunea a fost desfășurată la solicitarea directă a autorităților venezuelene care au cerut sprijin din partea Israelului în gestionarea consecințelor dezastrului.

Echipa a fost mobilizată la 29 iunie și a lucrat alături de instituțiile statului venezuelean și de serviciile locale de intervenție. Voluntarii au participat la căutarea supraviețuitorilor în clădirile prăbușite, una dintre cele mai dificile și riscante etape ale intervenției după cele două cutremure cu o intensitate de 7,2 și 7,5 pe scara Richter.

Activitatea echipei nu s-a limitat însă la intervențiile de urgență. Membrii ZAKA au distribuit corturi, medicamente și alimente neperisabile familiilor afectate, iar medici specialiști aduși din Israel au sprijinit spitalele care se confruntau cu un număr foarte mare de răniți. Potrivit informațiilor disponibile, se estimează că aproximativ 16.700 de persoane au fost rănite în urma celor două seisme.

Un alt obiectiv al misiunii este contribuția la reconstrucție. Specialiștii organizației participă la evaluarea terenurilor destinate unui nou cartier rezidențial pentru familiile rămase fără locuințe. Munca din teren este susținută de o echipă formată din aproximativ 20 de experți rămași în Israel, care contribuie la elaborarea unui plan de reconstrucție pe termen lung. Documentul a fost deja prezentat ministrului infrastructurii din Venezuela, urmând să fie analizat și de conducerea executivă a țării.

Dincolo de intervenția tehnică și logistică, membrii organizației au încercat să ofere și sprijin moral comunităților afectate. Yosef Garmon, directorul ZAKA pentru America Latină, a relatat, potrivit *The Jerusalem Post*, că unul dintre localnici le-a cerut salvatorilor să rostească psalmii alături de trupul neînsuflețit al mamei sale. Un alt venezuelean le-a spus că, deși alte delegații au venit cu mai multe echipamente sau cu efective mai numeroase, echipa israeliană a adus „cea mai multă lumină și speranță”.

Fondată în Israel, ZAKA este cunoscută pentru intervențiile sale în urma atentatelor, a accidentelor și a catastrofelor naturale, atât în țară, cât și peste hotare.

Dan DRUȚĂ

Israelul a recunoscut genocidul armean

După decenii de tăcere, guvernul israelian a decis prin vot să recunoască genocidul armean. Ministrul de externe, Gideon Sa'ar, a arătat că decizia unanimă este „un imperativ moral pentru statul evreu. Niciodată nu este prea târziu să facem lucruri corecte. Astfel, Israelul se alătură celor 32 de țări care au împlinit o obligație morală recunoscând adevărul istoric și respingând încercările de a-l nega”, a subliniat el. „Acest genocid oribil, care a avut loc cu peste 100 de ani în urmă și ale căror date nu au fost încă aduse la cunoștință pe deplin pentru a fi dezbătute, includea omorârea a peste 1,5 milioane de oameni și distrugerea unei moșteniri antice, istorice și culturale. După părerea mea, ca evrei și ca stat al poporului evreu, este imperativul nostru moral să luăm decizia pe care am luat-o”, a arătat ministrul într-o declarație video în lim-

ba ebraică.

Ankara a respins întotdeauna acuzația că în Turcia, în timpul Primului Război Mondial, ar fi fost omorâți mii de etnici armeni. Decizia guvernului israelian, comentează *The Times of Israel*, va antagoniza Turcia care

acuză Israelul de genocid în Gaza, dar neagă cu vehemență acuzația de genocid adusă Imperiului Otoman, legată de uciderea armenilor.

Pentru a evita tensiunile cu Turcia, multă vreme Israelul s-a abținut să fo-

losească cuvântul „genocid” când se referea la campaniile de masacrare, detenție și deportare forțată pe care Imperiul Otoman le-a comis împotriva armenilor în ultimii ani ai existenței imperiului. Turcia, care se consideră moștenitoarea Imperiului Otoman, recunoaște că, în perioada Primului Război Mondial, mulți armeni care trăiau pe teritoriul imperiului au fost omorâți în confruntările cu forțele otomane, dar contestă cifrele și neagă faptul că acestea au fost organizate sistematic și ar constitui un genocid.

Premierul Benjamin Netanyahu a declarat pentru prima dată în 2025 că recunoaște genocidul armean. Întrebat într-o conferință de presă recentă dacă va sprijini propunerea guvernului de recunoaștere a genocidului armean, el a răspuns afirmativ și a precizat că niciodată nu a încercat să blocheze recunoașterea genocidului.

(E.G.)

Firma israeliană Rafael a încheiat cu România cel mai mare contract din existența sa

Ministerul român al Apărării a finalizat un acord cu o semnificație deosebit de importantă cu firma israeliană Rafael Advanced Defense System pentru achiziționarea sistemelor de apărare SPYDER cu rază scurtă și foarte scurtă de acțiune. Comanda este o parte din prima fază a unui cadru strategic în valoare de peste 2 miliarde de euro, iar SPYDER devine componen-

ta centrală a eforturilor României de modernizare a sistemelor SHORAD (apărare aeriană cu rază scurtă de acțiune) și VSHORAD (apărare cu rază foarte scurtă de acțiune).

Potrivit Ministerului român al Apărării, contractul se referă la un întreg sistem integrat SHORAD-VSHORAD, trei sisteme VSHORAD, un sistem SHORAD, precum și infrastructura de pregătire și simulare. Acordul include lansatoare, interceptoare, sisteme radar, baze de antrenament și sprijin logistic, capacitate operațională inițială prevăzută a fi funcțională peste 36 de luni. Pregătirea operatorilor va începe înaintea furnizării sistemelor. Contractul atotcuprinzător, semnat în iulie

2025, prevede șase sisteme integrate SHORAD-VSHORAD, câte șase sisteme SHORAD, VSHORAD, muniție corespunzătoare, antrenamente și sprijin logistic.

Sistemul SPYDER este o soluție de apărare aeriană mobilă și rapidă, care protejează împotriva unui spectru larg de amenințări aeriene. Poate intercepta avioane, drone și alte vehicule aeriene fără pilot, elicoptere, muniții ghidate cu precizie și rachete balistice contractactice (de ripostă).

Rafael a fost ales în cadrul unor oferte restrictive pentru a furniza României un mare număr de baterii SPYDER. Oficialitățile române au subliniat că achizițiile corespund cerințelor NATO și vor întări apărarea aeriană a țării.

„Acordul cu România este unul strategic, care demonstrează leadershipul și excelența tehnologică ale firmei Rafael în domeniul apărării aeriene. Mulțumim Guvernului României pentru că a ales sistemul SPYDER și salutăm intrarea României în comunitatea statelor care au ales sistemul Rafael pentru a-și apăra cetățenii”, a declarat președintele companiei, prof. Yuval Steinitz.

Contractul de achiziție a fost aprobat de Parlamentul României.

Eva GALAMBOS

Summitul de la Buenos Aires, dedicat Acordurilor Isaac

Summitul reprezentanților a peste zece state latino-americane interesate de Acordurile Isaac – Brazilia, Argentina, Venezuela, Ecuador, Columbia, Honduras, Chile, Costa Rica, Guatemala, Paraguay, Uruguay, Bolivia, Panama – face parte din acțiunile de cooperare cu Israelul în beneficiul ambelor părți. Organizat de Fundația Aliaților Israelului (IAF) și de Prietenii Americani ai Acordurilor Isaac (AFOIA), coordonat de American Jewish Committee prin Fondul Inter-American de Dezvoltare a Parteneriatului Global pentru Acordurile Isaac, summitul s-a derulat la Buenos Aires, prezidat de președintele Argentinei, Javier Milei, inițiator în aplicarea Acordurilor Isaac pentru state din America Latină, inspirate de Acordurile Abraham pentru țări arabe. Ele sunt un cadru de lucru pentru adâncirea cooperării economice și de securitate, pentru inovație tehnologică, împărtășirea valorilor comune iudeo-creștine. Summitul a reunit lideri ai IAF și lideri religioși, parlamentari, ambasadori.

„Acest summit marchează un pas important în transpunerea viziunii președintelui Javier Milei asupra Acordurilor Isaac în acțiuni parlamentare”, a afirmat Stan Polovets, președintele și cofondatorul Fundației pentru Premiul Genesis, înființată de AFOIA. „Lucrând împreună vom construi legături puternice, durabile între America Latină și Israel, legături de care vor beneficia zeci de milioane de oameni.”

Ambasadorul Argentinei în Israel, Shimon Axel Wahnish, a declarat pentru JNS: „Inițiativa Acordurilor Isaac aparținând Argentinei va servi drept ghid pentru toate țările latino-americane semnatare, angajate în lupta împotriva terorismului și a antisemitismului global.”

Participanții la acest summit au făcut istorie, a fost sinteza celor rostite de directorul executiv al AFOIA, S. Fitzgerald Haney. „Securitatea pe termen lung a Israelului s-a construit relație cu relație, legislatură cu legislatură, prietenie cu prietenie,” a specificat vorbitorul. „America Latină face un pas înainte și noi suntem mândri că facem parte din ea.”

Nota-cheie a discursurilor a fost dată de președintele Milei: „De departe de a se fi retras după Holocaust, antisemitismul global s-a reorganizat. Cel mai recent exemplu este cel din 7 octombrie 2023: atacuri în care au fost uciși 1.200 de oameni și peste 250 au fost luați ostatici, printre ei și 21 de argentinieni. De aceea răspunsul nostru trebuie să transceadă timpul.”

Declarația finală a summitului a constatat în patru alineate: Semnarea Acordurilor Isaac de către zece țări; Adoptarea definiției IHRA a antisemitismului ca instrument de lucru; Mutarea la Ierusalim a ambasadelor țărilor semnatare; Întărirea cadrului legislativ pentru combaterea terorismului și a extremismului în regiune.

Julia DELEANU

Cântece pentru cei cu inima frântă

(Urmare din pag. 17) Zoharei, o tânără care trăiește la New York și care încearcă să finalizeze un proiect de doctorat. Personaj complex și contradictoriu, Zohara oscilează între respingerea anumitor aspecte ale moștenirii sale culturale, pe care le percepe ca fiind „primitive”, și tentația de a-și transforma identitatea într-un element distinctiv și exotic în relația cu mediul american în care trăiește.

Un telefon primit de la un funcționar al ambasadei o anunță pe Zohara că mama ei, Saida, a murit în Israel. Vestea trezește un val de amintiri ce revin asemenea cioburilor unei oglinzi sparte: dispariția fratelui ei într-o ta-

bără de primire pentru evreii yemeniți, moartea tatălui pe când era încă adolescentă, anii petrecuți într-un internat prestigios care a îndepărtat-o de propriile rădăcini, plecarea din Israel și iubirile lăsate în urmă. Pentru a-și putea privi adevăratul chip, Zohara trebuie să adune și să dea sens acestor fragmente ale trecutului, așa cum, odinioară, a făcut Saida în avionul care o purta spre casă. Se întoarce în casa mamei sale, aflată într-un cartier yemenit din centrul Israelului, pentru a jeli și a face ordine, iar acolo descoperă înregistrări fascinante cu vocea mamei sale cântând (versurile cântecelor sunt împletite cu delicatețe pe parcursul romanului),

precum și obiecte care dezvăluie un secret uluitor. Treptat, Zohara ajunge să înțeleagă mai profund complexitatea și eroismul discret al vieții mamei sale, precum și frumusețea, bucuriile și durerile unei culturi pe care adesea a respins-o. După anii petrecuți în străinătate, Zohara ajunge să recunoască, în ciuda tuturor rănilor și a contradicțiilor, faptul că Israelul este inseparabil de propria sa identitate.

Zohara este un personaj în care se regăsesc ecouri ale propriei experiențe de viață a autoarei. I-am urmărit deopotrivă vulnerabilitățile și forța interioară, pe măsură ce ea redescoperă treptat frumusețea și profunzimea tradiției poetice orale a femeilor yemenite din generația mamei sale și valoarea unei moșteniri culturale pe care odinioară o respinsese.

ȘTIINȚA ȘI VIAȚA

Două volume rare revin la comunitatea evreiască din Roma

Două volume de o excepțională valoare istorică și documentară, datând din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, au fost restituite Comunității Evreiești din Roma și Colegiului Rabinic Italian, marcând un nou capitol în recuperarea patrimoniului cultural pierdut în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Manuscrisele și cărțile rare au fost scoase clandestin din Italia în perioada ocupației naziste și în anii care au urmat războiului, fiind considerate dispărute vreme de decenii.

Reapariția lor pe piața americană de antichități, în cadrul unei licitații organizate de o casă din New York, a declanșat o amplă operațiune internațională de recuperare. Succesul misiunii se datorează activității specializate a Carabinierilor pentru Protecția Patrimoniului Cultural, coordonați de Parchetul din Roma, în colaborare cu Ministerul Culturii din Italia și cu autoritățile americane. Monitorizarea atentă a pieței internaționale de artă și cercetările minuțioase în arhive au făcut posibi-

lă identificarea celor două volume și împiedicarea vânzării lor, înainte ca acestea să dispară din nou în colecții private.

Ceremonia de restituire a avut o

puternică încărcătură simbolică, reunind dimensiunea juridică și pe cea morală a recuperării patrimoniului. Dincolo de valoarea lor materială, aceste cărți reprezintă fragmente ale memoriei unei comunități care a cunoscut persecuția, deportările și jafurile sistematice din timpul regimului nazist.

Focul și misterul începutului civilizației

Poate una dintre întrebările fundamentale ale paleoantropologiei se referă la momentul în care strămoșii omului au început să stăpânească focul. Un studiu internațional recent, desfășurat de cercetători din Israel, Africa de Sud și alte instituții internaționale, propune un răspuns care împinge cu aproape 800.000 de ani înapoi momentul acestei revoluții. Analizând vestigiile descoperite în peștera Wonderwerk din Africa de Sud, oamenii de știință au identificat urme de ardere pe oase fosilizate vechi de aproximativ 1,8 milioane de ani, aceasta fiind cea mai timpurie dovadă cunoscută până acum a utilizării controlate a focului de către hominizi.

Descoperirea este cu atât mai remarcabilă cu cât oasele au fost găsite adânc în interiorul peșterii, într-un loc în care incendiile naturale nu puteau ajunge cu ușurință. Acest detaliu îi determină pe cercetători să considere că focul a fost transportat și întreținut intenționat de comunitățile umane timpurii, cel mai probabil de reprezentanți ai speciei *Homo erectus*. „Este vorba de o utilizare intenționată a focului, ceea ce nu înseamnă că oamenii l-au aprins, acestea fiind două lucruri distincte. Putem spune că nu este un incendiu natural, deoarece focul se află la cel puțin 30 de metri în interiorul peșterii, deci nu a fost un incendiu forestier care s-a strecurat înăuntru”, a subliniat prof. dr. Liora Kolska Horwitz de la Universitatea Ebraică din Ierusalim, potrivit publicației *The Times of Israel*.

Cercetătoarea studiază situl din peștera Wonderwerk de peste 20 de ani. Ea a explicat că locul este unic, deoarece oamenii au locuit în peșteră timp de două milioane de ani, de la cei mai vechi locuitori cunoscuți până la o familie de fermieri care s-a adăpostit temporar acolo la începutul secolului al XX-lea. De menționat că un element care nu a fost găsit niciodată în niciun strat al peșterii au fost oasele umane, așa că cercetătorii nu pot afirma cu certitudine felul oamenilor din epoca primitivă care au trăit acolo, inclusiv cei asociați cu cele mai vechi dovezi ale folosirii focului.

Noi perspective în tratarea pierderii auzului

Oechipă de cercetători de la Universitatea din Tel Aviv a realizat una dintre cele mai promițătoare descoperiri din ultimii ani în domeniul biologiei auzului, identificând un mecanism care ar putea permite, în viitor, regenerarea celulelor senzoriale ale urechii interne, obiectiv considerat până de curând imposibil în cazul mamiferelor. Studiul, publicat în prestigioasa revistă *Science Advances*, a fost coordonat de profesoara dr. Karen Avraham și realizat în colaborare cu specialiști din mai multe laboratoare de cercetare.

Oamenii de știință au observat că un grup restrâns de celule de susținere din cohlee poate fi determinat să se transforme în celule senzoriale capabile să perceapă sunetele, prin inhibarea unei căi de semnalizare celulară cunoscută sub numele de Notch. La oameni, pierderea acestor celule este una dintre principalele cauze ale surdității permanente. Spre deosebire de păsări sau pești, organismul uman nu le poate regenera în mod natural, motiv pentru care deteriorarea lor este, în prezent, ireversibilă.

Cercetătorii subliniază că este vorba despre cercetare fundamentală, iar aplicarea clinică va necesita ani de studii suplimentare. Totuși rezultatele oferă o bază solidă pentru dezvoltarea unor tratamente regenerative destinate milioane de persoane afectate de hipoacuzie. Implanturile cohleare, care reprezintă astăzi principala soluție pentru cazurile severe, ar putea fi completate în viitor de terapii capabile să refacă structurile naturale ale urechii interne, nu doar să le substituie. Dincolo de importanța medicală, cercetarea confirmă încă o dată poziția de prim rang a universităților israeliene în domeniul biomedicinii.

Mărturii noi din epoca celui de Al Doilea Templu

In preajma sărbătorii de Tișa beAv, ziua care comemorează distrugerea celor două Temple din Ierusalim, arheologii au anunțat o serie de descoperiri remarcabile la situl arheologic Shiloh din Samaria. Coincidența calendaristică a conferit cercetărilor o puternică încărcătură simbolică, transformând rezultatele unei campanii de săpături într-un nou prilej de reflecție asupra continuității istoriei evreiești.

Printre descoperiri se numără o baie rituală somptuoasă, un vas de lut pentru gătit și o cochilie rară de melc, folosită pentru obținerea vop-

selei purpurii din care, printre altele, se producea vopseaua necesară confecționării țîțiturilor și colorării unor părți ale veșmintelor Marelui Preot, ceea ce face ca descoperirea să aibă

o semnificație religioasă și istorică aparte.

Săpăturile sunt coordonate de Unitatea de Arheologie a Administrației Civile israeliene, în colaborare cu Consiliul Regional Binyamin. O parte dintre obiecte au fost identificate în urma trierii pământului provenit din excavații, într-un proiect educațional care implică numeroși tineri voluntari. „Ne aflăm în perioada celor Trei Săptămâni în care se comemorează distrugerea Templului, iar descoperirile arheologice de acest gen capătă o semnificație deosebită. Dincolo de importanța lor științifică, ele demonstrează legătura istorică profundă dintre poporul evreu și vechiul Shiloh”, a declarat Har Even, ofițerul care coordonează activitatea arheologică.

Un experiment care poate descifra evoluția pandemiei

Oechipă de cercetători de la Institutul de Științe Weizmann din Israel și de la Academia Cehă de Științe încearcă să afle dacă poate fi anticipată evoluția unui virus înainte ca acesta să provoace o nouă pandemie. Răspunsul este, cel puțin parțial, afirmativ. Această realizare este rezultatul unei colaborări dintre prof. Gideon Schreiber de la Institutul de Științe Weizmann din Rehovot, dr. Jiří Zahradník de la Facultatea de Medicină a Universității Carol din Praga, precum și Centrul BIOCEV. Inițiativele lor au reușit să reproducă în laborator, în doar câteva luni, procesul evolutiv prin care coronavirusul SARS-CoV-2 a trecut de la tulpina inițială, identificată la Wuhan, la variantele Omicron,

mult mai contagioase. Cercetătorii au recreat condițiile în care virusul acumulează mutații succesive, observând că anumite schimbări genetice apar în mod repetat atunci când agentul patogen este supus presiunilor de selecție. Rezultatele sugerează că evoluția virusurilor nu este întotdeauna aleatorie și că unele variante pot deveni previzibile dacă sunt înțelese mecanismele care le favorizează apariția.

Importanța descoperirii depășește cu mult cazul COVID-19. Numeroase virusuri cu potențial pandemic, precum gripa aviară, coronavirusurile provenite de la lilieci sau hantavirusurile circulă deja în populațiile animale și pot ajunge la om. Dacă traseul lor evolutiv poate fi simulat în laborator,

cercetătorii ar putea identifica din timp mutațiile cele mai periculoase și ar putea contribui la dezvoltarea unor vaccinuri și tratamente înainte ca acestea să fie necesare.

Potrivit specialiștilor, trei factori principali determină dacă un virus va supraviețui în organismul uman: infectivitatea, stabilitatea structurală și capacitatea de a eluda sistemul imunitar. Însă echilibrul dintre acești factori era necunoscut. „Chiar dacă virusurile nu trebuiau să facă față deloc unui sistem imunitar, majoritatea mutațiilor caracteristice variantei Omicron au apărut totuși. Analizând însă bazele de date, am constatat că, pe măsură ce imunitatea populației a crescut, virusul a început să acumuleze mutații «de compromis», mutații care echilibrează infectivitatea cu evitarea răspunsului imunitar”, a arătat prof. Schreiber.

Ce mai vedem la muzeu

O privire în Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România „Dr. Nicolae Cajal”

Gheorghe Petrașcu (1872-1949)

Alături de Băncilă și Luchian, Gheorghe Petrașcu este un alt mare pictor român ce îmbogățește valoarea colecției Pinacotecii FCER, expusă la etajul unu al Muzeului de Istorie și Cultură a Evreilor din România. Creația lui Gheorghe Petrașcu, născut la Tecuci în 1872, se

rurală va rămâne, peste ani, una dintre sursele constante ale sensibilității sale cromatice. Încurajat de fratele său mai mare să urmeze calea artei, își va face studiile la Școala de Belle Arte din București, sub îndrumarea lui G.D. Mirea și H. Trenk. Acești importanți profesori i-au oferit o bază artistică solidă, aplicată pe un talent nativ, dar nu i-au limitat interesul pentru noutate. Studiile de la Academia Julien, în preajma lui Bouguereau, l-au orientat către o pictură în care materia și culoarea devin instrumente ale unei viziuni personale, nu doar simple mijloace de reprezentare.

Deși la început pictează personaje, portrete și naturi cu flori, artistul se îndreaptă treptat spre o restrângere tematică deliberată, concentrându-se asupra naturilor statice și a peisajelor, o strategie estetică prin care Petrașcu caută profunzimea filozofică în repetarea motivelor, în revenirea obsesivă asupra aceluiași structuri vizuale. Peisajul devine astfel un spațiu de meditație, un loc în care lumea nu este descrisă, ci re-gândită prin vibrația cromatică. Acest lucru s-a conturat în mod natural, pofta de călătorie și spațiile extrem de variate

pe care le-a vizitat ajutându-l în consolidarea acestei strategii estetice menționate anterior.

Petrașcu a călătorit și s-a lăsat profund inspirat de peisaje din România (Tecuci, Târgoviște) și mai ales din Italia (Veneția, Chioggia, Napoli), lăsând mesaje extrem de importante pentru artiștii ce i-au urmat: „Pictura este o zidire” sau „Trebuie să fii vânător (de forme, n.a.)”. Fie că este *Ponte Rialto* la Veneția, fie că este *Puente Alcantara* de la Toledo sau *Piesaj cu casă* din Pinacoteca FCER, în toate aceste locuri privirea sa atentă a surprins arhitecturi ferme, bine conturate: lumina nu dizolvă formele, ca în pictura impresionistilor, ci le pune în valoare, conferindu-le o impresie de soliditate și stabilitate.

Peisaj cu casă, din colecția FCER, semnat și datat dreapta jos „noiembrie 1917”, ilustrează exemplar această viziune. Casa, vegetația și cerul nu sunt elemente separate, ci părți ale unui organism cromatic dens, construit prin tușe groase, spontane, dar controlate. Culoarea nu urmărește fidelitatea topografică, ci intensitatea percepției. Volumul construcției pare să se ridice din pământ ca o excrescență luminoasă, grandioasă chiar, iar cerul se conturează ca o contrapondere, nu ca un fundal. Totul pare a fi tensiune între masă și lumină, între densitate și vibrație, ca un adevărat instantaneu al miracolului creației. Peisajul nu este un loc anume, ci o stare, o formă de interioritate în care privitorul este invitat să participe. Compoziția este structurată pe trei registre cromatice

care par, într-un fel, suprapuse și care devin, în ochiul privitorului, coordonate de energie și putere, căci, așa cum spunea Petrașcu, „Pictura este o zidire”.

În acest sens, artistul continuă tradiția colorismului, inaugurată de Grigorescu și rafinată de Luchian, dar o duce într-o direcție nouă: culoarea nu mai este doar atmosferă, ea este și arhitectură. Materia picturală capătă o greutate aproape sculpturală, iar peisajul devine un teritoriu al expresivității pure, expresivitate prin repetiție. Artistul rămâne ancorat în

lumea vizibilă, însă o traduce într-un limbaj al materiei și al culorii, în care fiecare tușă este o piatră de temelie despre existență. Peisajele sale nu sunt imagini ce documentează natura, ci imagini ale unei gândiri vizuale care transformă realul într-o experiență cromatică intensă.

Astfel, opera lui Gheorghe Petrașcu, așa cum o putem citi prin un unic tablou ce se află în colecția FCER, se impune nu doar prin virtuozitatea coloristică, ci și prin capacitatea de a transforma peisajul într-un loc în care privitorul descoperă nu doar geografia aceluia loc, ci și densitatea unei lumi picturale ce levitează de jur împrejur.

Carmen Hannah IOVIȚU

Fotografi evrei care au făcut-o celebră pe Marilyn Monroe

Marilyn Monroe rămâne una dintre cele mai fotografiate celebrități ale secolului al XX-lea. Nu este, așadar, de mirare că National Portrait Gallery din Londra îi dedică în această vară expoziția „Marilyn Monroe: A Portrait”, organizată cu prilejul centenarului nașterii sale.

Expoziția urmărește felul în care actrița a colaborat cu unii dintre cei mai importanți fotografi ai secolului trecut pentru a-și construi imaginea publică, precum și modul în care aceste fotografii au influențat generații întregi de artiști și fotografi. Ceea ce mulți dintre vizitatori nu știu este că majoritatea fotografiilor incluși în expoziție sunt evrei, iar Marilyn Monroe însăși se convertise la iudaism pentru căsătoria cu dramaturgul Arthur Miller.

Pe un perete se află fotografia lui Richard Avedon cu o Marilyn melancolică, iar alături cea realizată de Alfred Eisenstaedt, care o surprinde într-o ipostază relaxată, în confortul propriei case. Eve Arnold o fotografiază în momente intime, aranjându-și părul în baie, cu fusta ușor ridicată, în timp ce seria „The Last Sitting”, realizată de Bert Stern cu doar câteva săptămâni înaintea morții actriței, îi surprinde toate contrastele: gânditoare, într-o rochie neagră Dior, sau jucăușă, înfășurată doar într-o eșarfă.

Mai departe apar imaginile distorsionate ale lui Weegee, fotografia lui Danny Lyon cu un afiș de film al lui Marilyn pe o clădire abandonată și instantaneul lui Robert Frank din ziua de după moartea actriței, cu fiul acestuia citind ziarul pe a cărui primă

pagină se vede, cu litere mari, titlul: „Marilyn moartă”.

„Este remarcabil că această celebritate emblematică a Americii a fost construită prin munca unor fotografi europeni și evrei”, observă Rosie Broadley, curator principal pentru colecțiile de secol XX ale muzeului. „Momentul a fost perfect. Exact când Marilyn începea să lucreze ca model, acești fotografi își deschideau studii-

ourile. Îi unea aceeași ambiție de a reuși.”

Și fotojurnalistul Lawrence Schiller descrie apropierea dintre ei în volumul *Marilyn & Me: A Memoir in Words and Photographs*. Cei doi s-au împrietenit în 1960, în timpul filmărilor la *Let's Make Love*, când Schiller realiza un reportaj pentru *Paris Match*. Potrivit acestuia, în conversații au descoperit că împărtășeau aceeași identitate religioasă.

Lucru puțin cunoscut, Monroe se convertise la iudaism în 1956 pentru a se putea căsători religios cu Arthur Miller. După divorț a continuat să studieze iudaismul și să se conside-

re (și declare) evreică. „Este foarte posibil ca Marilyn să fi căutat o viață spirituală care să dea sens propriei existențe”, mai spune Broadley.

Schiller, ajuns astăzi la 89 de ani, povestește că celebra ședință foto în care Marilyn înoată goală într-o piscină a fost chiar ideea actriței. „Știa exact ce face. Știa că, în clipa în care se va dezbrăca, fotografiile vor face înconjurul lumii.” În opinia lui, Monroe încerca astfel să o eclipseze pe Elizabeth Taylor (și ea convertită la iudaism) și să îi ia locul pe copertile revistelor. Dincolo de imaginea jucăușă, Schiller vedea în Marilyn o femeie cu instinct de afaceri și cu o înțelegere foarte clară a propriei imagini publice.

Expoziția este organizată în jurul colaborărilor cu fotografii care i-au marcat cariera. Nouă dintre cei doisprezece prezentați sunt evrei. Printre ei se află Sam Shaw, autorul celebrei imagini în care rochia albă a lui Marilyn este ridicată de curentul de aer al guri de metrou, în scena devenită emblematică din *The Seven Year Itch*.

Philippe Halsman deschide expoziția cu imagini surprinzător de jucăușe: Marilyn făcând sport, stând în mâini sau țopăind. Colaborarea lor a început la sfârșitul anilor 1940 și a continuat un deceniu mai târziu. Născut la Riga în 1906, Halsman s-a stabilit la Paris în anii 1930, unde a devenit unul dintre cei mai căutați portretiști ai vremii, fotografiindu-i, printre alții, pe Marc Chagall, Salvador Dalí, Einstein, Alfred Hitchcock, Audrey Hepburn, Le Corbusier și Georgia O'Keefe.

O sală întreagă îi este dedicată lui Bruno Bernard, cunoscut drept Bernard of Hollywood. În 1946 a remarcat-o pe tânăra Norma Jeane și a invitat-o la o ședință foto la Racquet Club din Palm Springs. Stilul său pin-

up a contribuit decisiv la imaginea seducătoare a viitoarei vedete. Născut la Berlin în 1912 sub numele Bruno Bernard Sommerfeld, a fugit din Germania nazistă în Statele Unite, după ce numele îi apăruse pe o listă a Gestapoului. Două decenii mai târziu, în anii '60, s-a întors la Berlin ca fotojurnalist și pozează, pentru *Der Spiegel*, procesul lui Eichmann de la Ierusalim.

Alți fotografi evrei, printre care Eve Arnold și Elliott Erwitt, au documentat filmările la *The Misfits*, ultimul film terminat al lui Marilyn Monroe. Erwitt a realizat celebra fotografie de grup cu Monroe, Clark Gable, Montgomery Clift, Eli Wallach, Arthur Miller, regizorul John Huston și producătorul Frank E. Taylor. Imaginile din culise dezvăluie o Marilyn mult mai vulnerabilă decât cea din fotografiile atent regizate: obosită între duble și departe de personajul pe care îl juca în fața camerelor.

Unii dintre acești fotografi i-au devenit și prieteni apropiați. Milton H. Greene i-a fost partener în compania Marilyn Monroe Productions și a avut un rol esențial în redefinirea imaginii sale. Fotografia lui în care actrița poartă celebra rochie albă de balerină din tul rămâne una dintre imaginile iconice ale secolului al XX-lea.

La polul opus se află fotografiile lui Ed Feingersh. În 1955, timp de o săptămână, acesta a însoțit-o pe străzile New Yorkului, surprinzând-o în gesturi obișnuite: mergând cu metroul, parfumându-se cu Chanel 5 sau plimbându-se prin oraș. Sunt poate cele mai firești imagini din întreaga expoziție. Privindu-le, ai impresia că o vezi pe Marilyn Monroe încercând să-și găsească drumul, deopotrivă prin oraș și prin propria viață.

Irina MARKOVITS

Un nou jucător israelian în Liga 1

Fotbalul românesc are, din această vară, un nou reprezentant al Israelului: mijlocașul defensiv Yuval Sade, 26 de ani, a fost primul transfer anunțat de CFR Cluj pentru noul sezon. Venit de la Maccabi Netanya, unde evolua din 2019, Sade – care poate acoperi atât mijlocul terenului, cât și linia defensivă – fusese de fapt convins de clujeni încă din iarnă, după cum a confirmat fostul președinte din Gruia, Iuliu Mureșan. Sade se alătură unei lungi tradiții de fotbaliști israelieni care au lăsat urme în Liga 1 și va avea ocazia să ajute formația clujeană în preliminariile Conference League, unde ardelenii au debutat deja. Amintim că, pe lângă Sade, în Liga 1 mai evoluează alți doi jucători din Israel: Ofri Arad la FCSB și Nikita Stoinov la Dinamo București. Un alt transfer care vizează axa Israel-România este cel al internaționalului român Lisav Eissat care a plecat în această vară de la Maccabi Haifa la Bristol City din a doua ligă engleză pentru aproximativ 2,5 milioane de euro. Eissat va avea astfel șanse să se afirme în fotbalul intens din Championship și să-și întărească poziția în lotul naționalei României.

Rămânând tot în lumea mutărilor din intersezon, ceea ce urma să fie cel mai mare transfer din istoria fotbalului israelian a picat în ultimul moment.

Anan Khalaili, extrema de 21 de ani a campioanei Belgiei, Union Saint-Gilloise, crescut la Maccabi Haifa, a fost la un pas de a semna cu Inter Milano, echipă antrenată de Cristian Chivu, pentru o sumă raportată la 25 de milioane de euro plus bonusuri. Jucătorul trecuse deja de vizita medicală a

clubului la spitalul Humanitas din Milano, însă a fost respins la examinarea suplimentară (obligatorie în Italia) a Institutului de Medicină Sportivă al Comitetului Olimpic Italian (CONI), ale cărui protocoale cardiologice sunt printre cele mai stricte din lume. „Nu a fost decizia clubului lui Inter”, a explicat președintele interist, Giuseppe Marotta, refuzând, din respect pentru intimitatea jucătorului, să detalieze motivele medicale pentru care transferul nu s-a mai realizat. Verdictul CONI blochează, practic, orice posi-

bilitate pentru Khalaili de a ajunge în Serie A, indiferent de clubul care l-ar dori. Pe lângă Inter, presa din Belgia și din Italia a scris despre interesul arătat și de AC Milan și Napoli.

Cupa Mondială găzduită de SUA, Mexic și Canada s-a încheiat duminică, 19 iulie, pe stadionul din East Rutherford (New Jersey), în fața a peste 80.000 de spectatori, cu înoronarea Spaniei: 1-0 în finala cu Argentina, după prelungiri, grație golului marcat de Ferran Torres în minutul 106. Campioana Europei și-a dominat autoritar adversara și cucerește al doilea titlu mondial din istorie, la 16 ani după triumful din Africa de Sud. Pentru Lionel Messi, ajuns la a treia finală de Cupă Mondială, a fost, foarte probabil, ultimul dans pe marea scenă fotbalistică, iar imaginea lacrimilor sale a făcut înconjurul lumii.

Mutându-ne acum atenția spre ciclism, trebuie spus că ediția din acest an a Turului Franței, care a început de la Barcelona, a adus o situație oarecum stranie pentru sportul israelian. Echipa fondată de omul de afaceri Sylvan Adams, cunoscută până anul trecut drept Israel - Premier Tech, concurează în actualul Tur sub numele NSN Cycling Team, după preluarea sa, în noiembrie, de către compania de sport și divertisment Never Say Never, cofondată de fostul mare fotbalist spaniol Andrés Iniesta, în parteneriat cu platforma elvețiană de investiții Stoneweg. Echipa rulează acum sub licență elvețiană și își are baza la Girona și Barcelona. Schimbarea de identitate a venit după un an 2025 traumatizant, cu multe proteste propalestiniene la Vuelta a España. Culoarele israeliene nu au dispărut cu totul din pluton: alături de eritreanul Biniam Girmay, vârful de lance al echipei, pedalează și rutierul israelian Nadav Raisberg, proaspăt câștigător al tricoului verde de sprinter în Turul Auvergne-Rhône-Alpes. Rămâne întrebarea, pe care și-o pun mulți iubitori ai sportului: este liniștea regăsită o victorie sau, mai curând, prețul plătit pentru ea a fost tocmai renunțarea la

numele Israel - Premier Tech?

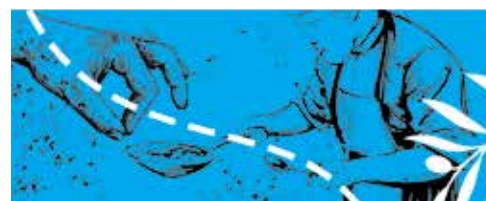
În final, revenim la secțiunea fotbaliști români de origine evreiască: povestea lui **Alexandru Schwartz sau, mai bine zis, a celor doi Alexandru Schwartz**. Istoria fotbalului românesc interbelic ne oferă o coincidență demnă de o schiță de Caragiale: doi mari fotbaliști evrei din Transilvania și Banat, născuți la doar câteva luni distanță, au purtat amândoi numele de Alexandru Schwartz. Pentru a-i deosebi, contemporanii le spuneau Elek și Șoni.

Elek Schwartz s-a născut la 23 octombrie 1908 la Receaș, lângă Timișoara. Și-a început cariera, semnificativ pentru rubrica noastră, la Kadima Timișoara, club sportiv evreiesc. Fundaș elegant, a plecat apoi în Franța unde a evoluat în prima ligă la Hyères, Cannes, Strasbourg și Red Star Paris. Adevărata sa glorie avea să vină însă de pe banca tehnică: Elek Schwartz a fost, timp de șapte ani (1957-1964), selecționerul Olandei: sub comanda sa, în mai 1963, „portocala mecanică” în devenire învingea pentru prima oară în istorie Brazilia campioană mondială, iar apoi a cucerit campionatul și Cupa Portugaliei cu Benfica Lisabona pe care a dus-o până în finala Cupei Campionilor Europeni din 1965. Poliglot (vorbea opt limbi) și pasionat de pictură, s-a stins în anul 2000, în Franța, cu puțin înainte de a împlini 92 de ani.

Sándor „Șoni” Schwartz, născut la 18 ianuarie 1909 la Târgu-Mureș, a fost atacant. După începuturi la Alba Iulia și Arad, a ajuns în 1930 la legenda Ripensia Timișoara, prima echipă profesionistă din România, în al cărei atac de aur a strălucit aproape un deceniu, alături de nume precum Dobay și Bindea. A îmbrăcat de zece ori tricoul naționalei României, marcând opt goluri – un raport de eficacitate remarcabil – și a făcut parte din lotul tricolor la Campionatul Mondial din 1934, din Italia. S-a stins din viață în 1994.

Cristian VECHIU

DIN BUCĂTĂRIA EVREIASCĂ

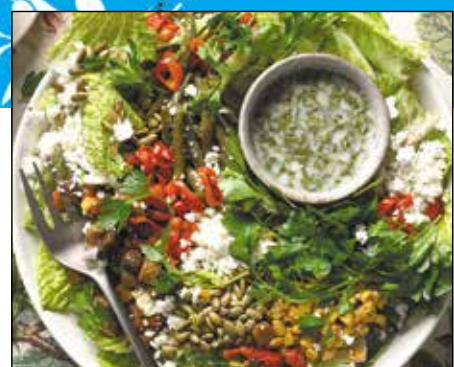

Salată coaptă

Avenit vara și, când afară sunt aproape 40 de grade, bucătăria devine mai puțin atractivă. Se caută feluri sănătoase, preparate cu mai puțin efort, dar care să te satisfacă și estetic, și ca gust. Ținând cont de aceste condiții, pe primul loc se situează salatele, iar rețetele de salată sunt nenumărate. Ele pot fi de crudități, dar și coapte sau combinate. Și, ca să fie mai consistente, alături de o varietate de legume se pot adăuga, așa cum se recomandă în această rețetă, și brânzeturi.

Ingrediente

- o salată mai mare, obișnuită sau romană, cu frunzele tocate
- 110 grame brânză feta rasă
- un pumn de semințe prăjite de dovleac
- 340 gr fasole verde congelată, spălată și uscată
- 3 morcovi curățați și tăiați felii subțiri
- 1,5 ceașcă boabe de porumb congelate, spălate și uscate
- 2 linguri ulei de măsline
- sare, piper, semințe de susan, de sumac, praf de usturoi, boia afumată, toate după gust
- *pentru ornat*: inele de ardei copti, respectiv trei ardei mici roșii, stropiți cu ulei de măsline, sare după gust, o linguriță suc de arțar (opțional)
- *pentru sos*: un borcan de iaurt, de preferat grecesc, două linguri de miere, două linguri zeamă de lămâie proaspăt stoarsă, trei linguri pătrunjel tocat, un cățel de usturoi presat, puțină sare.

Preparare

Se încălzește cuptorul la 200 de grade și se pregătesc două foi de copt unse cu ulei de măsline.

Pe una dintre ele se așază inelele de ardei, se sarează și se coc 10 minute. Se scot din cuptor și se stropesc cu suc de arțar.

Pe a doua foaie se așază legumele, fiecare grupate separat, se stropesc cu ulei de măsline, sare și piper. Semințele de susan se adaugă la fasolea verde, sumacul la morcovi, usturoiul și boiaua afumată la porumb, amestecând fiecare separat. Se coc 25 de minute, amestecând din când în când. Se scot din cuptor porumbul și fasolea verde și se așază separat în două boluri mici. Morcovii se mai coc 10-15 minute, se scot din cuptor și se lasă să se răcească la temperatura camerei.

Sosul se prepară amestecând toate ingredientele și completând cu sare sau piper, după gust.

Pe marginea unui platou oval sau rotund se așază frunzele de salată, apoi, în mijloc, rânduri, rânduri de fasole verde, morcovi și porumb. Locurile goale se umplu cu brânză feta. Se stropesc cu sosul sau se servește sosul separat.

Se ornează cu inelele de ardei copti și se presară semințe de dovleac.

(E.G.)

Maccabiada 2026 – un regal sportiv în Israel

Ediția a XXII-a a Maccabiadei, cunoscută drept „Olimpiada evreiască”, s-a desfășurat la Ierusalim și în alte orașe israeliene între 1 și 13 iulie 2026, după ce competiția fusese amânată din 2025 din cauza războiului dintre Israel și Iran. Sub sloganul „More Than Ever” (Mai mult ca oricând), ediția din acest an a purtat o încărcătură simbolică aparte, survenind cu doar o zi înainte ca Israelul să marcheze 1.000 de zile de la masacrul din 7 octombrie. Festivitatea de deschidere a avut loc pe 1 iulie, pe stadionul Teddy din Ierusalim, în fața a zeci de mii de spectatori. Președintele Isaac Herzog a numit evenimentul o expresie a forței evreiești, un mesaj de cooperare și determinare adresat întregii lumi evreiești, iar premierul Benjamin Netanyahu a vorbit despre nevoia mândriei identitare într-un moment de antisemitism în creștere la nivel global. Torța Maccabiadei a fost aprinsă de judoka Inbar Lanir, medaliată cu argint la Jocurile Olimpice de la Paris 2024, și de taekwondoistul Asaf Yasur, campion paralimpic.

Potrivit organizatorilor, la ediția din 2026 au fost așteptați aproximativ 8.000 de sportivi din 55 de state, care au concurat la peste 45 de discipline, de la sporturi olimpice clasice până la

șah, pickleball sau bridge. Competițiile s-au desfășurat în mai multe orașe: Ierusalim (unde s-au ținut probele de gimnastică și atletism), Tel Aviv, Herzliya, Netanya, Haifa și Ramat Gan. Pentru prima dată, Maccabiada a inclus un festival sportiv deschis publicului larg, „Maccabiah City”, găzduit de Expo Tel Aviv.

La ceremonia de închidere, din 13 iulie, organizatorii au anunțat că peste 3.000 de sportivi sosiți din străinătate au concurat alături de aproximativ 2.000 de sportivi israelieni, evenimentul fiind însoțit de circa 6.000 de alți invitați și vizitatori. Aproape 1.000 dintre participanți se aflau la prima lor Maccabiadă, iar circa 1.200 dintre ei și-au sărbătorit Bar sau Bat Mitzva la Zidul de Vest, în ceremonii organizate special cu acest prilej. În privința medaliilor, delegațiile mari au dominat clasamentele. Delegația SUA, cu aproape 900 de sportivi prezenți la Ierusalim, s-a întors acasă cu peste 300 de medalii, dintre care 75 de aur. Delegații numeroase au mai trimis și Argentina, Franța, Israel, Ucraina, Uruguay și Germania.

Fondată în 1932 la Tel Aviv, cu doar 390 de participanți din 27 de

Cristian VECHIU
(Continuare în pag. 24)

Două personalități româno-israeliene ajunse la venerabila vârstă de 106 ani

Recent, două personalități ale vieții cultural-artistice strâns legate de România și Israel au împlinit 106 ani: jurnalista Biti Caragiale și maestrul Ladislau Roth.

Biti Caragiale se naște în iunie 1920, la Roman, într-o familie evreiască modestă. Urmează Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București, cu specializarea psihologie-pedagogie. Debutază în 1950 ca redactor la Editura Tineretului unde va lucra timp de 17 ani, contribuind la formarea generațiilor de tineri cititori din perioada postbelică. Complementar activității editoriale, în 1967, alături de scriitorii Horia Aramă și Petre Ghețez, pune bazele revistei *Cutezători*, prima publicație din România de după război dedicată adolescenților, împlinind funcția de redactor-șef timp de alți 17 ani. Lucrează și la *Revista Culturii Mozaic*, din 1986 până în 1991 când face aliya, stabilindu-se în apropiere de Haifa. Profilul ei de jurnalist atașat de meserie continuă și în Israel unde colaborează activ la publicații de limbă română precum *Adevărul*, *Viața Noastră*, *Revista Mea*, *Jurnalul Săptămânii*. Biti face parte din comitetul de conducere al Cercului Cultural din Haifa, alături de scriitoarele de expresie română Madeleine Davidsohn și Francisca Stoleru, activitate dedicată păstrării legăturilor culturale și a limbii române în rândul comunității israeliene.

Ca semn de recunoaștere a întregii sale activități, în 2006 îi este decernat Premiul Fundației Sara și Haim Ianculovici. La împlinirea centenarului, este celebrată de ICR Tel Aviv și de Radio România Internațional. Din 2024 trăiește la Paris, în compania fiului și a nuroii sale.

Dincolo de longevitatea carierei, Biti Caragiale reprezintă o punte între presa românească, jurnalismul cultural și comunitatea evreiască, într-o perioadă în care menținerea limbii și a memoriei culturale era esențială.

Cealaltă personalitate de aceeași vârstă este maestrul **Ladislau (Laszlo) Roth**, născut pe 4 iulie 1920, la Satu Mare. În copilărie se stabilește la Timișoara, apoi la Oradea împreună cu familia. Având înclinație spre muzică, începe să studieze la Academia Franz Liszt din Budapesta, studii pe care le întrerupe în 1943 din cauza restricțiilor antievreiești.

Este închis împreună cu familia în ghetoul din Oradea, de unde cu toții sunt deportați la Auschwitz în 1944. Aici, mama îi este ucisă chiar din prima zi, eveniment despre care află mai târziu și care îl va marca toată viața. Trece apoi prin lagărele de muncă forțată de la Mauthausen, Melk și Ebensee. Supraviețuiește datorită muzicii, iar la 8 mai 1945 el și tatăl său se află printre prizonierii eliberați din lagăr de armata americană.

După război își continuă studiile, absolvă Academia Franz Liszt și se reîntoarce în România, stabilindu-se la Timișoara. Din 1947 până în 1958 activează ca dirijor și apoi ca dirijor principal al Operei din Timișoara.

În 1960 emigrează în Israel, stabilindu-se la Bat Yam. De-a lungul timpului este dirijor al Operei israeliene, al corului de cameră din Tel Aviv, al Orchestrei simfonice radio din Ierusalim și al Ansamblului de radio și televiziune din Israel. Are și o remarcabilă carieră internațională, dirijând la Napoli, Pretoria, Copenhaga, Salzburg, Ciudad de Mexico și în SUA.

După 1989 reia colaborările în România, inclusiv cu opere și filarmonici din Timișoara, Brașov, Arad și București, și continuă să fie legat de orașul natal prin concertele Filarmonicii Dinu Lipatti din Satu Mare. Din 2019 este cetățean de onoare al municipiului Timișoara.

În 2020, cu ocazia centenarului, Editura Hasefer i-a dedicat volumul omagial *Ladislau Rooth – un secol de muzică și măiestrie*.

În 2025, în cadrul unei ceremonii organizate la Ambasa-da României din Israel, Ministerul Culturii din România i-a conferit o Diplomă de Excelență pentru întreaga sa activitate dedicată muzicii. *Laudatio* a fost rostită de maestrul Ioan Hollender, fost director al Operei din Viena.

Claudia BOSOI

☆ DECESE ☆ COMEMORĂRI ☆

Înhumați în cimitirele CEB în perioada 15 iunie – 15 iulie: **FEREZAN MIRCEA** (Cimitirul Giurgiului), **MIHAIL LUCA CARINA** (Cimitirul Sefard).

FILE DE CALENDAR

Evrei născuți în lunile august-septembrie

Shimon Peres (Szymon Perski) – om politic, născut la Vishnyeva, 2 august 1923, imigrat în Palestina, 1932. Președinte al Israelului, 2007-2014. Premiul Nobel pentru pace, 1994. Decedat la Ramat Gan, 28 septembrie 2016, înmormântat la Ierusalim.

Leon Marcus Uris – scriitor, născut la Baltimore, 3 august 1924. Printre romane: *Exodus*. Decedat la Shelter Island, New York, 2003.

Marjorie Sue Bender (Rosenfeld) – scriitoare, născută la New York, 4 august 1933. Cartea *Plain and Simple* devenită bestseller. Decedată în SUA, 3 august 2025.

Sașa Pană (Alexandru Binder) – scriitor, născut la București, 8 august 1902. Printre scrieri: *Născut în 02*. Decedat la București, 22 august 1981.

Heimann Hariton Tiktin – filolog, născut la Breslau, 9 august 1850, stabilit la Iași, 1868, convertit la ortodoxie. Membru al Academiei Române, 1919. Decedat la Berlin, 1936.

David Bergelson – scriitor idiş, născut la Ohrimovo, Ucraina, 12 august 1884. Arestat 1949, împușcat în închisoarea Lubianka, Moscova, 12 august 1952.

Menachem Beghin (Mieczyslaw Biegun) – om politic, născut la Brest-Litovsk, 16 august 1913, imigrat în Palestina, 1942. Prim-ministru al Israelului, 21.06.1977-10.10.1983. Premiul Nobel pentru pace, 1978. Decedat la Tel Aviv, înmormântat la Ierusalim, 1992.

Mihail Moiseevici Botvinnik – șahist și inginer informatician, născut la Kuokkala, 17 august 1911. Campion mondial de șah, 1948-1963. Decedat la Moscova, 1995.

Shlomo Avineri (Jerzy Wiener) – politolog, născut la Bielsko, Polonia, 20 august 1933, imigrat în Palestina, 1939. Premiul Israel, 1996. Decedat în Israel, 2023.

Reuven Feuerstein – psiholog, născut la Botoșani, 21 august 1921, imigrat în Palestina, 1945. Premiul Israel, 1992. Decedat la Ierusalim, 2014.

Zigu Ornea (Orenstein) – istoric literar, născut la Frumușica, 27 august 1930. Printre lucrări: *Anii treizeci*. *Extrema dreaptă românească*. Decedat la București, 2001.

Moses Mendelssohn (Moshe ben Menachem / RaMBaMaN) – filozof, născut la Dessau, 6 septembrie 1729, întemeietor al iudaismului modern. Printre scrieri: *Ierusalim*; traducerea Bibliei ebraice în germană. Decedat la Berlin, 1786.

Franz Werfel – scriitor, născut la Praga, 10 septembrie 1890, exilat 1938. Printre romane: *Cele patruzeci de zile de pe Musa Dagh*. Decedat la Los Angeles, 26 august 1945.

Ofra Bikel-Ichilov – realizatoare de filme documentare, născută la Tel Aviv, 12 septembrie 1929. Printre premii: Robert F. Kennedy Journalism Award, 2002; John Chancellor Award, 2007. Decedată la Tel Aviv, 11 august 2024.

Julian Tuwim – poet, născut la Lodz, 13 septembrie 1894. Premiul Academiei Polone, 1935. Refugiat în SUA, revenit în Polonia, decedat la Zakopane, 1953.

Aaron Jean-Marie Lustiger – filozof, născut la Paris, 17 septembrie 1926, convertit la catolicism. Arhiepiscopul Parisului, 1981-2005, membru al Academiei Franceze, 1995. Decedat la Paris, 5 august 2007.

Leonard Norman Cohen – cântăreț, muzician, poet, născut la Westmount, Québec, 21 septembrie 1934. Muzică lirică, inclusiv melodii evreiești. Decedat la Los Angeles, 2016.

Pnina Gary-Dromi – artist și regizor, născută la Nahalal, 24 septembrie 1927. Premiul pentru activitate de o viață, 2012. Decedată la Tel Aviv, 2 august 2023.

Elie (Eliezer) Wiesel – scriitor și filozof, născut la Sighet, 30 septembrie 1928. 57 de cărți despre Holocaust. Premiul Nobel pentru pace, 1986. Decedat la New York, 2016.

Evrei decedați în lunile august-septembrie

Vladimir Zeev Jabotinsky (Altale-na) – lider sionist, scriitor, orator, născut la Odessa, 1880. Fondator al Alianței Sioniștilor Revizioniști. Decedat la New York, 4 august 1940, reînhumat la Ierusalim, 1964.

Iosif Sava (Segal) – muzicolog, născut la Iași, 1933. Premiul Academiei Române. Printre scrieri: *Variațiuni pe o temă de Chagall*. Decedat la București, 18 august 1998.

Baruj Salinas – pictor și arhitect, născut la Havana, Cuba, 1935, stabilit în SUA. Figură centrală în arta latino-americană modernă, unul dintre cei mai prolifici pictori; expoziții internaționale, numeroase premii. Decedat la Coral Gables, Florida, 18 august 2024.

Menachem Hacohen – rabin, autor de cărți de iudaism, născut la Ierusalim, 1932. Mare rabin al comunităților evreiești din România, 1997-2011. Decedat la Ierusalim, 29 august 2025.

Ruth Lapide (Rosenblatt) – istoric, născută la Burghaslach, imigrată în Palestina, 1940, revenită în Germania, cu soțul Pinchas Lapide, 1974. A promovat dialogul iudeo-creștin. Ordinul de merit al Germaniei, 2000. Decedată la Frankfurt, 30 august 2022.

Ilya Grigorievici Ehrenburg – scriitor, născut la Kiev, 1891. Printre scrieri: *Dezghetul*; *Cartea neagră*; *Oameni, ani, viață*. Decedat la Moscova, 31 august 1967.

Naftali Herstik – cantor, născut la Salgotarjan, Ungaria, 1947. Autoritate în liturgia melodică așkenază central-europeană. Discuri muzicale. Decedat la Raanana, Israel, 1 septembrie 2024.

Viktor Frankl – psihiatru, născut la Leopoldstadt, Austria, 1905. Întemeietorul logoterapiei. Decedat la Viena, 2 septembrie 1997.

Felix D. Posen – filantrop, antreprenor cultural, născut la Berlin, refugiat în SUA, 1938. Promotorul ideii „Iudaismul ca o cultură”. Decedat la New York, 3 septembrie 2025.

Edith Marion Dorph Grossman – traducătoare literară spaniolă-engleză, născută la Philadelphia, 1936. Premii literare. Decedată la New York, 4 septembrie 2023.

David Goldberg – medic psihiatru, născut la Londra, 1934. Specialist în psihiatrie socială, decorat de Regina Elizabeth. Decedat în Marea Britanie, 5 septembrie 2024.

Mark Volman – muzician, autor de cântece, cântăreț, născut la Los Angeles, 1947. Filme muzicale, discografie. Decedat la Nashville, Tenn., 5 septembrie 2025.

Dan Michael Morgenstern – istoric al jazzului, arhivist, scriitor, născut la München, 1929, refugiat în SUA. Premii numeroase. Decedat la New York, 7 septembrie 2024.

Simon Wiesenthal – supraviețuitor al Holocaustului, vânzător de naziști, scriitor, născut la Buczac, 1908. Decedat la Viena, 20 septembrie 2005, înmormântat la Herzliya.

Yaacov Bergman – dirijor, născut în Palestina, 1945. Carieră internațională; la Walla Walla Symphony a dirijat 200 de concerte după 1987. Decedat în SUA, 20 septembrie 2023.

Edward Mosberg – filantrop, născut la Cracovia, 1926, deportat la Auschwitz, stabilit în SUA. A promovat memoria Holocaustului. Decedat în New Jersey, 21 septembrie 2022.

Charles Kadushin – psiholog, născut la Madison, 1932. Premiul Mark Sklare, Asociația pentru studiul social științific al evreimii, 2009. Decedat în SUA, 21 septembrie 2022.

Allan M. Siegal – jurnalist, născut la New York, 1940. Editor al ziarului *New York Times*, 2003. Decedat la New York, 21 septembrie 2022.

Anne Kahane – sculptoriță, născută la Viena, 1924, imigrată în Canada, 1929. Membră a Royal Canadian Academy. Decedată la Port-Royal, Canada, 29 septembrie 2023.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

Maccabiada 2026 – un regal sportiv în Israel

(Urmare din pag. 22) țări, Maccabiada poartă numele lui Iuda Macabeul, conducătorul revoltei evreiești împotriva Imperiului Seleucid din secolul al II-lea î.Hr. Competiția se desfășoară o dată la patru ani și este considerată cea mai importantă întrecere sportivă dedicată comunităților evreiești din întreaga lume, precum și al doilea eveniment sportiv ca număr de participanți, după Jocurile Olimpice. Singura ediție anulată vreodată a fost cea programată în perioada Holocaustului. Printre sportivi israelieni de top prezenți la ediția din acest an s-a numărat și gimnastul Artem Dolgopyat, campion olimpic la Tokyo 2020.

România a fost reprezentată la ediția din acest an printr-o singură sportivă: gimnasta ritmică Ida Waldman, legitimată la Clubul Sportiv Dinamo București. Participarea ei a fost susținută prin programul Sport Diplomacy al organizației Diplomacy360, în contextul cooperării sportive dintre România și Israel, marcată și de protocolul semnat în aprilie 2025 între Comitetul Olimpic și Sportiv Român și Comitetul Olimpic Israelian. La proba de măciuci, Ida Waldman a urcat pe podium, cucerind medalia de bronz, o performanță remarcabilă pentru unica reprezentantă română la Maccabiada 2026 și un motiv de mândrie pentru gimnastica românească ritmică.

Dincolo de cifre și de podiumuri, Maccabiada 2026 a fost prezentată de organizatori drept un moment de reconectare a diasporei evreiești cu Israelul, într-un context regional tensionat. Conducerea Maccabi World Union a subliniat că simpla desfășurare a evenimentului, la doar câțiva ani după 7 octombrie, reprezintă în sine un act de normalitate și de curaj colectiv.

GÂNDUL SCRIS

Memoria nu înseamnă glorie

Cât timp internetul românesc se ceartă pe îndepărtarea statuii lui Adrian Păunescu din parcul Grădina Icoanei din București, vă propun să reflectăm asupra unui gest, cumva, din același registru, doar că mult mai hotărât – un gest făcut de autoritățile altui stat. E vorba de Spania, noi mai avem de așteptat în ceea ce privește hotărârea și rapiditatea.

De fiecare dată când într-o societate democratică apare o discuție despre îndepărtarea unui monument, reacțiile sunt previzibile. Unii vor spune că se încearcă rescrierea istoriei, alții vor vorbi despre cenzură sau despre ștergerea memoriei colective. Numai că istoria și memoria nu sunt unul și același lucru. Istoria înseamnă cunoaștere, cercetare, arhive și documente. Memoria înseamnă și valorile pe care alegem să le transmitem mai departe. Iar monumentele ridicate în piețe și în spațiul public nu sunt simple lecții de istorie, ele sunt și forme prin care o comunitate decide ce anume merită să fie onorat.

Luna aceasta, autoritățile spaniole au decis demolarea monumentului ridicat la Majadahonda în memoria legionarilor români Ion Moța și Vasile Marin, membri ai Gărzii de Fier, căzuți în timpul Războiului Civil din Spania. Potrivit comisiei tehnice care a analizat cazul, monumentul „reprezintă o glorie a fascismului european și a franquismului”, iar Garda de Fier este definită drept „o organizație cu ideologie fascistă, ultranaționalistă și antisemită”. În motivarea deciziei se mai spune un

lucru care merită reținut: „Îndepărtarea acestor vestigii este un act de demnitate democratică și o garanție că noile generații nu vor moșteni spații publice dominate de exaltarea urii și a dictaturii.”

Dincolo de cazul concret, cred că merită să privim această decizie ca pe o reflecție despre felul în care democrațiile mature se raportează la propriul trecut. A demola un monument dedicat unei organizații fasciste nu înseamnă a șterge existența acelei organizații din istorie. Garda de Fier va continua să fie studiată de istorici, documentele vor rămâne în arhive, iar crimele și ideologia ei vor continua să fie analizate în cărți, în muzee și în școli. Ceea ce dispare este doar onoarea publică acordată unei mișcări care a făcut din violență, antisemitism și eliminarea

adversarului politic un program.

Există, cred, o diferență esențială între memoria istorică și comemorarea publică. Prima presupune să cunoști trecutul, cu luminile și umbrele lui. Cea de a doua spune ceva despre prezent, despre valorile în jurul cărora alegem să ne construim societatea. Un monument nu este un manual de istorie din piatră, el este un gest de recunoaștere și de admirație. Iar atunci când acel gest este îndreptat spre promotorii unei ideologii totalitare, mesajul transmis depășește cu mult simpla evocare a trecutului.

Poate că aici se află una dintre

cele mai importante lecții ale culturii memoriei. O societate democratică nu își ascunde trecutul și nici nu încearcă să îl cosmetizeze. Dimpotrivă, îl cercetează, îl înțelege și îl asumă cu luciditate. Dar tocmai această luciditate îi permite să traseze o limită între ceea ce trebuie cunoscut și ceea ce nu mai poate fi celebrat.

Am scris de mai multe ori în aceste pagini despre patrimoniul, despre restaurarea sinagogilor, despre recuperarea memoriei comunităților evreiești și despre nevoia de a ne cunoaște istoria așa cum a fost ea, fără omisiuni convenabile. Toate acestea fac parte din aceeași cultură a memoriei. Numai că memoria nu înseamnă acumularea fără discernământ a tuturor simbolurilor trecutului. Ea presupune și capacitatea de a înțelege ce valori exprimă fiecare dintre ele și dacă acele valori mai pot reprezenta o societate democratică.

În România discutăm adesea despre memorie aproape exclusiv atunci când apare o controversă. În restul timpului, patrimoniul se degradează, arhivele sunt puțin cercetate, iar educația istorică rămâne adesea la marginea preocupărilor publice. Tocmai de aceea, decizia

autorităților spaniole poate fi privită și ca un prilej de reflecție asupra propriei noastre relații cu trecutul. Nu pentru a copia automat soluțiile altora, ci pentru a înțelege că democrația nu se apără doar prin legi și instituții, ci și prin simbolurile pe care le păstrează în spațiul public.

Memoria nu este despre uitare. Este despre alegere. Despre alegerea de a păstra trecutul acolo unde îi este locul – în arhive, în cărți, în muzee și în conștiința noastră – și de a rezerva spațiul public celor care au construit libertatea, nu celor care au încercat să o distrugă.

George GÎLEA

REALITATEA CĂRȚII

Roni, hoinarul de suflet...

Realitatea cărții – sintagmă care dă titlul rubricii mele – poate fi uneori marcată de durere și tristețe. Ca acum, când ne-a părăsit marele ziarist Roni Căciularu, o prezență discretă, dar indispensabilă a vieții culturale românești din Israel.

L-am cunoscut în 2014, la Tel Aviv, cu ocazia unui eveniment literar desfășurat (ca atâtea altele!) sub egida indispensabilului Institut Cultural Român de acolo. Mi-a fost prezentat de o prietenă comună, scriitoarea Ada Shaulov, de care era apropiat prin rădăcinile băcăuane. Cine cunoaște comunitatea originarilor din România, cândva foarte numeroasă, știe că trecerea anilor sau împuținarea rândurilor nu a slăbit intensitatea cu care aceasta se revendică

de la locurile de obârșie din România. Băcăuanii reprezintă un contingent important printre evreii români din Israel și aceștia se simt legați între ei de apartenența la tezaurul spiritual evreiesc și românesc al urbei lui Bacovia.

Așadar, Roni. Din dreapta Adei Shaulov mă privea un bărbat nu foarte înalt, cu ochi deschiși la culoare, limpezi și plini de curiozitate. Mi s-a părut ușor timid, adică mult prea timid pentru valoarea sa. Ziarist de vocație, Roni Căciularu avea în spate o ilustră carieră de câteva decenii, atât în presa din România, cât și în cea de limbă română din Israel. Dar nu-i plăcea să vorbească despre el: în anii de prietenie care au urmat acelei întâlniri din Tel Aviv a trebuit mereu să-l iscodesc cu întrebări, ca să-l fac să vorbească despre sine, despre familia sa din România și despre viața sa în Israel, despre suferințele prin care trecuseră, el și cei apropiați, sau despre convingerile sale intelectuale. Ca orice ziarist de vocație, privirea lui Roni era ațintită spre lume, nu spre sine. Prefera ca despre el să vorbească volumele sale.

A fost, indiscutabil, ultimul mare reporter din literatura română, mult după ce specia aceasta, cândva nobilă, a căzut pradă turismului de masă

și tehnologiilor noi de comunicare. Roni Căciularu a fost continuatorul lui Brunea-Fox și al lui Bogza, în splendidele sale volume intitulate *Dragoste și parfum de portocală* (2013), *Cafea și fum de țigară* (2017) sau *Hoinar de suflet halandala* (2017). Reporter de mare finețe a observației, cu studii la Literele din Iași, Roni nu călătorea numai prin geografia lumii, ci și prin cultura ei. Reportajele sale nu înfrumusețază realitatea, ci o descifrează și o ridică la măsura de aur a prozei.

În 2017 am ajuns la Ierusalim în aceeași zi în care tatăl meu suferea, la București, o intervenție chirurgicală foarte dificilă. Din clipa în care a aflat asta și până la ultima noastră convorbire telefonică, deși era el însuși suferind de o boală nemiloasă, Roni mă întreba mereu de tatăl meu. Providența a făcut ca prietenul Roni să plece la Domnul la numai două săptămâni după tatăl meu. Am convingerea că, deși nu s-au cunoscut în viață, s-au cunoscut acum Dincolo.

Roni Căciularu este nu numai numele unui scriitor prețios și valoros. Este și numele unui om de neuitat.

Răzvan VONCU

REALITATEA EVREIASCĂ

REDACȚIA: București,
str. Romulus, nr. 2, sector 2
COD POSTAL 023986
Tel.: 0745 02 02 16
www.jewishfed.ro
realitateaevreiasca@gmail.com

Serie nouă a
REVISTEI CULTURII MOZAIC
Fondată în 1956
de Șef-Rabin Dr. Moses Rosen

Redactor-șef:
George GÎLEA

Redactori:
dr. Claudia BOSOI
Iulia DELEANU
Dan DRUȚĂ
dr. Luciana FRIEDMANN
Eva GALAMBOS (senior editor)
Irina MARKOVITS
dr. Cristian VECHIU
Ileana BUCULEI
Foto: Sandu CĂLȚIA

Secretar de redacție:
Georgiana DUMITRU

DTP: Gabriel IONESCU

Administrator:
Mihail TUNSOIU
tel. 021-314.96.90
distributie@gmail.com

Tiparul executat de
Tipografia
GARAMOND MEDIA PRINT SRL
IDEA STUDIO, București
Tel.: 0723.531.624

Contribuția pentru un abonament pe un an este de 40 de lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. ABONAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON! Pentru cei din București – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poștal 030202. Cod fiscal F.C.E.R.: 7426470. Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale, la oficiile poștale din localitate, în contul FCER, la Garanti Bank, Sucursala Coposu, Conturi IBAN: RO46UGBI-0000732016552RON; RO39UGBI0000732016553 EUR; RO36UGBI 0000732016554 USD. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 50 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 100 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 45 de dolari USA.

